

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Závěť

Rigorózní práce

Mgr. Ing. Sandra Bartošová

Plzeň 2022

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

„Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Plzeň, leden, 2022

Podpis:.....

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych touto cestou poděkovala všem, kteří mi byli podporou při psaní této rigorózní práce. Jsem všem velmi zavázána za cenné rady a připomínky, jak v práci dále pokračovat. Dále bych chtěla poděkovat své rodině a přáteli, za jejich trpělivost a vytvoření jedinečných podmínek potřebných pro vyhotovení této práce.

*„Smrt je něčím přirozeným,
nepopiratelným a nevyhnutelným.“*

Sigmund Freud

Obsah

Úvod	7
1 Historie závěti.....	10
1.1 Římské právo	10
1.1.1 Závěť a předpoklady dědění v římském právu	11
1.2 Právní úprava závěti na našem území před rokem 1811	17
1.3 Závěť na českém území po roce 1811.....	20
1.4. Československý občanský zákoník z roku 1950.....	26
1.4.1 Vývoj dědického práva v období totality	27
1.5 Československý občanský zákoník z roku 1964.....	32
1.5.1 Druhy a formy testamentu.....	34
2 Základní předpoklady dědění.....	36
2.1. Smrt fyzické osoby.....	36
2.2. Způsobilý dědic.....	41
2.2.1 Absolutní dědická způsobilost	42
2.2.2 Relativní dědická způsobilost a dědická nezpůsobilost	43
2.3 Existence pozůstalosti / dědictví podle OZ a NOZ.....	46
2.4 Dědický titul.....	49
2.4.1 Dědění ze zákona	51
2.4.2 Dědická smlouva.....	53
2.4.3 Dědění ze závěti	56
3 Závěť obecně	57
3.1 Způsobilost zůstavitele pořídit závěť	60
3.2 Náležitosti vůle pořizovatele závěti a jejího projevu	64
3.3 Důsledky omylu a mylné pohnutky na platnost závěti	66
3.4 Formy závěti	68
3.4.1 Holografní závěť	69
3.4.2 Allografní závěť	72
3.4.3 Závěť pořízená veřejnou listinou	76
3.4.4 Privilegované formy závěti	78
3.5 Vedlejší doložky v závěti	85
3.5.1 Vykonavatel závěti.....	87
3.5.2 Správce pozůstalosti.....	89
3.5.3 Podmínka	92
3.5.4 Doložení času.....	94

3.5.5 Příkaz	95
3.6 Zrušení závěti	97
3.6.1 Odvolání závěti	97
3.7 Pořízení nové závěti	100
3.8 Nepominutelný dědic	102
3.8.1 Výpočet povinného dílu	106
3.9 Vydědění	108
3.9.1 Neposkytnutí potřebné pomoci v nouzi	112
3.9.2 Neprojevování opravdového zájmu	113
3.9.3 Odsouzení pro trestný čin svědčící o zvrhlé povaze vyděděného potomka	116
3.9.4 Vedení trvale nezřízeného života	117
3.10 Dědická nezpůsobilost	119
3.10.1 Marnotratnost nebo zadluženost	121
3.11 Dovětek	122
3.12 Odkaz	124
3.12.1 Formální náležitosti odkazu a osob	127
3.12.2 Druhy odkazů	129
3.12.3 Zrušení odkazu	132
4 Zahraniční právní úprava	133
4.1 Základní charakteristika německého občanského zákoníku	134
4.2 Porovnání českého dědického práva s německým	134
4.2.1 Náležitosti osoby pořizovatele závěti	134
4.2.2 Formy závěti	135
4.2.3 Zrušení závěti	138
4.3 Nepominutelný dědic a povinný díl (<i>Pflichtteilsrecht</i>)	139
5 Závěr	141
Souhrn	144
Summary	145
Seznam použitých zdrojů	146
Seznam zkratek	157

Úvod

Téma této rigorózní práce *Závěť* je zvolena z několika důvodů. Na první pohled se může zdát toto téma zahaleno nádechem fádnosti. Opak je však pravdou. Závěť jako významný dědický titul, kterým zůstavitel projevuje svou vůli pro případ smrti, přitahuje pozornost člověka již od pradávných věků. Nejen právní otázky, které pořízení závěti přináší, řeší společnost i zákonodárci nově s přihlédnutím k tradici právní úpravy s cílem poskytnout co největší prostor pro uplatnění autonomie vůle zůstavitele. Dalším neméně významným důvodem pro volbu tohoto tématu, je skutečnost, že každý z nás se někdy ve svém životě setká s dědickým právem. Ať už při sepisování závěti, kdy budeme chtít před svou smrtí rozhodnout o svém majetku a upravit tak právní poměry nástupců. Nebo naopak se můžeme stát právním nástupcem po určité zemřelé fyzické osobě, která nám zanechala v pozůstalosti určitý majetek.

Téma závěti patří již od dob starověkého Říma k tradiční součásti práva a není tak v našem právním řádu novým atributem. Od 1. 1. 2014 je pro účely dědického řízení základním pramenem práva zákon č. 89/2012 Sb. (občanský zákoník, dále jen „NOZ“). S NOZ vešlo v platnost do českého právního řádu mnoho nových ustanovení. Taktéž došlo k výraznému rozšíření ustanovení o dědickém právu, a na ni navazující novou procesní úpravu v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Jednotlivá ustanovení NOZ jsou aplikována na pozůstalostní řízení po těch zůstavitelích, u kterých došlo k úmrtí po 1. 1. 2014. Tak jako jinde v českém právním řádu, také zde platí, že dědická řízení se řídí výhradně dle právní úpravy, která byla platná v době smrti zůstavitele. Není neobvyklé, že notář v rámci soudního pověření dodatečně projednává dědictví, protože byl dodatečně objeven „nový“ majetek zůstavitele. V takovémto případě je mnohdy nutno vycházet ze starší právní úpravy dědického práva.

Lze vycházet z příslušných ustanovení zákona č. 40/1964 Sb. (občanský zákoník účinný od 1. 4. 1964). Tento zákon byl v účinnosti až do konce roku 2013. Dále je možné také vycházet z tzv. středního občanského zákoníku č. 141/1950 Sb., který platil do 31. 3. 1964. V neposlední řadě lze také v dodatečném projednání vycházet z Obecného zákoníku z roku 1811, který na našem území platil až do konce roku 1950.

Jak již bylo uvedeno, došlo v části NOZ věnující se dědickému právu k mnohým změnám. Nová úprava je založena na principu autonomní vůle, respektu k zesnulému a projevu jeho poslední vůle. Cílem dědického řízení by tak vždy měla být snaha o co největší vyhovění poslednímu přání zůstavitele a zachování hodnot pro budoucnost.

V tento okamžik je vhodné položit si určité otázky. Např.: Je vhodné, aby zůstavitel mohl rozhodovat o právním osudu svého majetku ještě dlouho po své smrti? Sociální střet mezi generacemi samozřejmě může vést a mnohdy také vede ke vzniku „třecích ploch“. Nebylo by vhodnější, aby o osudu zděděného majetku rozhodovali především dědici s ohledem na své životní potřeby? Jejich životní dráha a osudy mnohdy mohou vézt k jinému způsobu uspořádání nabytého majetku.

V NOZ dále došlo k rozšíření dědických titulů o dědickou smlouvu a k rozšíření dědických tříd dědické posloupnosti. Také systém dědické substituce není ničím novým. Dědickou substitucí nazýváme jmenování dalšího dědice, který by nastoupil na místo předchozího dědice. Tento pojem vyplývá již ze slovního významu substituce: *substituere* znamená (přeneseně) dosadit někoho na místo něčí. Prameny výslovně mluví o *substituere in locum, in partem heredis*.¹

Znovu se obnovil institut odkazu s tím, že odkazovník nemá, až na výjimky, postavení dědice a není tudíž odpovědný za zůstavitelovy dluhy. Dědic má dle nové právní úpravy možnost dědictví nejen odmítnout, ale také se ho předem zříci, a to i ve prospěch jiné osoby, či se ho v řízení o pozůstalosti vzdát ve prospěch jiného dědice. V závěti může zůstavitel uvést podmínky nebo příkazy dědicům či odkazovníkům, povolat dědici náhradníka nebo svěřeneckého nástupce, ve výjimečných případech dává zákon možnost pořídít tzv. závěť s úlevou.

Na druhou stranu toto může dle našeho názoru vyvolávat některé sociální otázky a konflikty mezi dědici, při kterých vyplyne na povrch temnější stránka lidské duše. Podíváme-li se na věc v širším kontextu dějin, jistě nalezneme nespočetně případů, kdy vidina snadného obohacení zbavila pozůstalé soudnosti, či dokonce byla prolita krev. Historie mnohdy bývá dobrá učitelka a spory o majetek provázejí lidstvo od úsvitu dějin.

---

¹Viz Seckel-Heumann: Handlexikon zu den Quellen des römischen Rechts, Vocabularium iurisprudentiae romanae (in JanVážný: Pupilární substituce ve vývoji římského práva, v Praze 1940, nakladatelství České akademie věd a umění).

V nové úpravě došlo také ke zmírnění ochrany nepominutelných dědiců, dětí zůstavitele a případně jejich potomků, a to snížením jejich povinného dílu na tři čtvrtiny zákonného dědického podílu u nezletilých a jednu čtvrtinu v případě zletilého nepominutelného dědice. Povinný díl nemusí nutně odpovídat podílu na pozůstalosti nebo odkazu, ale může odpovídat částce rovnající se jeho hodnotě.

Nakonec dochází také k posílení postavení věřitelů zůstavitele, a to jak při běžném průběhu řízení o pozůstalosti, tak v rámci likvidace pozůstalosti. Na rozdíl od dosavadního stavu, kdy dědici ze zákona odpovídali za dluhy zůstavitele pouze do výše nabytého dědictví, dochází k přechodu povinnosti uhradit zůstavitelovy dluhy na dědice v plném rozsahu, ledaže si vyhradí právo soupisu pozůstalosti. Uplatní-li dědic toto právo, odpovídá pouze do výše nabytého dědictví s tím, že nesmí pořízení soupisu mařit (například tím, že začne užívat či zcizovat věci z pozůstalosti) a bude tak důsledně zaznamenán stav pozůstalosti co se týče jejích aktiv i pasiv.

1 Historie závěti

1.1 Římské právo

Za významný milník ve vývoji dědického práva a závěti lze považovat právo římské. České právo má v mnoha ohledech týkajících se závěti své kořeny právě v právu římském. Důležitým znakem posledního pořízení byl projev vůle zůstavitele, který byl spojen s požadavkem přesně stanovené formy, ve které musela být zůstavitelova vůle projevena. Vývoj římského testamentu byl poměrně složitý a znaky, které ho charakterizují, jsou zejména ustanovení dědice (dědická instituce) a forma testamentu. Testamentární posloupnost se ve své nejstarší době ustálila v zákoně 12 desek (*lex deodecim tabularum*). Zde se pravilo, že zůstavitelem může být jen ten, kdo jest po právu způsobilým míti pro sebe jmění.² Způsobilost být zůstavitelem také závisela na občanství. Dědická posloupnost mohla dle práva římského nastat pouze po občanu římském a mohla se jí účastnit pouze osoba, která k tomu byla povolána. Dědickou posloupností rozumíme situaci, kdy na osobu přecházejí přímo veškerá majetková práva a právní závazky zemřelého jako jednota, jako celek,³ dědic tak nastupuje do právních poměrů zemřelého jako tzv. univerzální sukcesor. Ono oprávnění k dědické posloupnosti se provádělo ve dvou formách. Formou testamentu, ve kterém zůstavitel (testator) ustanovoval dědice, nebo zákonem. Podle toho také rozlišujeme dědickou posloupnost na testamentární a zákonnou (intestátní, *ab intestato*). Kdo však pozbyl občanství (*aquae el agnis interdictione*), či byl doživotně odsouzen k nuceným pracím, byl naprosto nezpůsobilý mít dědice.⁴ Intestátní posloupnost zprvu převažovala, postupem času se z ní stala instituce subsidiární, uplatňující se v okamžiku, kdy zůstavitel zemřel bez závěti. V upřednostnění autonomie zůstavitelovy vůle lze spatřit určitý projev úcty k vlastnickému právu a osobě zůstavitele.⁵ Římské právo znalo také jako dědický titul dědickou smlouvu, kterou můžeme po novu také nalézt v NOZ.

---

² *Is de cuius bonis agitur, defunctus.*

³ HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 7. vyd. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského, 1929, str. 509.

⁴ HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 5. vydání, díl III., vyd. Praha Nakladatelství J. Otto, knihkupectví Univerzity Karlovy, 1922, str. 2–3.

⁵ SALÁK, Pavel. *Dědické právo 1948-1989 optikou práva římského*. In: *Dny práva – 2011. Day of Law: Ovlivňování sféry soukromého práva právem veřejným v minulosti*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. str. 231.

1.1.1 Závěť a předpoklady dědění v římském právu

Herennius definuje závěť neboli „testament“ jako právoplatný projev vůle člověka o tom, co si přeje, aby se událo po jeho smrti.⁶ Obsahovalo jmenování jedné, či více osob za dědice. V testamentu také mohl zůstavitel učinit ještě jiná rozhodnutí pro případ smrti, jako bylo například jmenování poručníka, ustanovení o výchově dětí nebo o pohřbu.

Jak již bylo na začátku zmíněno, pro uplatnění testamentární dědické posloupnosti musela být splněna celá řada podmínek. K platnému testamentu bylo nutné, aby měl zůstavitel v době sepsání posledního pořízení způsobilost k takovému úkonu a byl si této způsobilosti vědom. Bylo také zapotřebí zachovat určitou, právem stanovenou formu, aby pořízení obsahovalo platné ustanovení dědice.⁷

Z merita věci je jasné, že prvotně musela nastat smrt zůstavitele. Poté mohlo dojít k samotnému dědění. To ovšem přicházelo v úvahu pouze u občanů římských (*cives Romani*) nebo Latinů.⁸ Pouze tyto občane měli plnou právní subjektivitu a způsobilost k právním úkonům, a to od okamžiku pořízení testamentu až do okamžiku smrti. Souhrn veškerých těchto požadavků byl později označován jako tzv. *aktivní testamentární posloupnost*, tj. způsobilost pořídit testament.⁹ Podobný obsah měla *pasivní testamentární způsobilost*, vyžadovaná u osob jednotlivých dědiců, ať už povolaných testamentem nebo zákonem, kteří v době zůstavitelovy smrti existovali alespoň jako *nasciturus*. U nich byla tato způsobilost vyžadována od okamžiku pořízení testamentu do samotného nabytí pozůstalosti. Ze závěti nemohli nabývat tzv. *personae incertae*,¹⁰ ženy, nemanželské děti, otroci a další osoby (*indignitas*).¹¹

Mezi nejstarší druhy testamentu patří *testament komiciární (calatis comiliis)*. Tento druh posledního pořízení představoval ústní projev vůle

---

⁶ „Testamentum est voluntatis nostrae iusta sententia de eo, quod qui post mortem suam fieri velit.“

⁷ HEYROVSKÝ, Leopold.: Dějiny a systém soukromého práva římského. 5. vydání, díl III., vyd. Praha Nakladatelství J. Otto, knihkupectví Univerzity Karlovy, 1922, str. 13.

⁸ KINCL, J.; URFUS, V.; SKŘEJPEK, M.: Římské právo. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1995, str. 286.

⁹ Ztrátit aktivní testamentární způsobilost znamenalo zneplatnit závěť.

¹⁰ *Personae incertae* je termínem vztahujícím se k označení osoby v testamentu. Pokud zůstavitel testamentem povolával k dědění osoby, které označil neurčitě nebo náhodně, a tedy nebylo možné bez pochyb určit, o které osoby jde, nemohly tyto osoby dědit. Mezi tyto osoby patřilo také např. dítě narozené po sepsání závěti, ještě však za zůstavitelova života. Původně jimi byly také právnické osoby s výjimkou římského státu.

¹¹ SKŘEJPEK Michal. Římské soukromé právo: systém a instituce. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, str. 230.

zůstavitele, který sám žádné intestátní dědice neměl. Jednalo se o tzv. adopci pro případ smrti. Zůstavitel musel po formální stránce projevit svoji vůli před lidovým shromážděním, které bylo svoláno právě pro tuto událost a to dvakrát do roka, 24. března a 24. května. Druhým nejstarším typem testamentu je **testament vojenský**, neboli „v šiku“ (*in procinetu*).¹² Tento druh testamentu spočíval v ústním prohlášení vojáka před bitvou v okamžiku, kdy se vojsko šikovalo k válečné vřavě a zůstavitel nemusel dodržovat určité formální náležitosti poslední vůle. Uvážíme-li tehdejší možnosti medicíny, absenci antibiotik, z dnešního pohledu neexistující relevantní antisepticitu operací, a následné pooperační péče, jeví se tento vojenský testament jako velmi prozíravé řešení.

Dalším typem testamentu byl **testament odkazový** (*mancipatio familiae*). Tento druh testamentu neohrožoval zůstavitelovy univerzální sukcesory, pouze určoval, komu případnou jednotlivé věci ze zůstavitelova majetku. Vyžadoval formu mancipace¹³, jejímž prostřednictvím byl zůstavitelův majetek převeden na třetí osobu (*familiae emptor*). Tato třetí osoba měla po smrti zůstavitele dle jeho instrukcí tento majetek převést na jednotlivé dědice dle zůstavitelova prohlášení.

Posléze se z tohoto typu testamentu vyvinul pravděpodobně nejvýznamnější druh posledního pořízení, a sice **testament mancipační** (*testamentum per aes et libram*). Při tomto druhu testamentu zůstavitel (*pater familias*) převedl důvěryhodné osobě („*familiae emptor* – kupec rodinného jmění“) celý svůj majetek. Tato osoba posléze dle přání zůstavitele rozdělovala jednotlivé části pozůstalosti konkrétním pozůstalým. Můžeme tedy říci, že se jednalo o vykonavatele závěti¹⁴.

Z mancipačního testamentu se postupem doby vyvinul skutečný testament v pravém slova smyslu, došlo k ustanovování univerzálního sukcesora a z „kupce rodinného jmění“ se postupem doby stal pouhý svědek vůle zůstavitele, kterého ovšem bylo stále zapotřebí, protože tento testament měl pouze ústní formu. Pro svou oblíbenost a četnost využití posléze vytlačil ostatní druhy závětí do pozadí a stal se tak jedinou formou ústního testamentu.

---

¹² Testamentorum genera initio duo fuerunt: man aut calatis comitiis testamenta faciebant, quae comitia bis in anno testamentis faciendis destinata erant, aut in procinetu. Gai. 2.

¹³ Mancipace představuje jeden z nejstarších způsobů nabytí vlastnictví. Docházelo k výměně „z ruky do ruky“, tedy zboží za peníze. Toto jednání probíhalo za účasti pěti svědků a vážného, který držel v ruce váhy, a nabyvatele, který pronesl slovní formulí. Blíže KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin; SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 1.vyd. Praha: C. H. Beck, 1995, str. 170–171.

¹⁴ KINCL, J.; URFUS, V.; SKŘEJPEK, M. *Římské právo: Právnícké učebnice. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, s.r.o., 1997, str. 278.

Starí Římané však neměli pouze ústní formy testamentu. Ten, který měl písemnou formu, byl až testament *praetorský*. Praetor uděloval držení pozůstalosti té osobě, které předložila testamentární listinu s pečeti sedmi svědků. Rozhodujícím faktorem tedy nebylo to, zda byl mancipační obřad proveden se všemi náležitostmi, ale samotná testamentární listina.

Až za vlády císaře Justiniána došlo ke snaze sjednotit právní úpravy testamentu, přičemž se rozlišovaly dvě základní skupiny, a to sice testamenty veřejné a soukromé. Soukromé poslední pořízení se dále dělilo na řádné a mimořádné. Řádný testament mohl být ve formě ústní či písemné. V obou těchto případech byla vyžadována přítomnost sedmi svědků a prohlášení testátorovo mělo být učiněno *uno contextu*.¹⁵ Při písemné formě testamentu svědkové potvrzovali svoji účast pečeti a podpisem na testamentární listinu¹⁶. Při ústní formě posledního pořízení testátor prohlašoval svoji poslední vůli před již zmíněnými svědky a dodatečné zapsání jeho vůle bylo jen jakousi formalitou a tento zápis mohl mít v případě potřeby pouze funkci důkazní.

Mimořádných soukromých testamentů existovalo několik druhů. Charakteristické pro ně bylo buďto zjednodušení požadavků na jejich náležitosti, či naopak jejich zpřísnění. Tyto druhy testamentů označujeme jako tzv. *privilegované*. Mimořádný testament s přísnějšími požadavky se pořizoval např. v případě, že zůstavitel byl nějakým způsobem tělesně postižen. Jako příkladu lze použít testament slepcův, kde v takovémto případě byla vyžadována přítomnost osmi svědků či veřejného písaře (tabularius) a jeden z přítomných měl listinu předčítat.

Naopak mírnější podmínky panovaly u privilegovaných testamentů na venkově. Platný testament mohl být pořízen za přítomnosti pouhých pěti svědků, kteří mohli být dokonce negramotní. Dokonce během morové epidemie nebyla přítomnost svědků vůbec vyžadována. V tomto ústupku můžeme vidět snahu o zabránění šíření nemoci. Lze to samozřejmě také chápat jako obavu z nemoci a vlastní smrti. Také u testamentů, které sepisovali rodiče ve prospěch svých dětí, nebyla potřeba přítomnost svědků. Stačila listina sepsaná rukou zůstavitele, ve které byla uvedena doba sepsání, jména potomků a podíly určené slovy. V případě,

---

¹⁵ HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 5. vydání, díl III., vyd. Praha Nakladatelství J. Otto, knihkupectví Univerzity Karlovy, 1922, str. 20.

¹⁶ V případě holografního testamentu nebyl podpis zůstavitele nutný. Zůstavitel však musel výslovně prohlásit, že předkládaná listina obsahuje jeho poslední vůli. V případě diktovaného (allografního) testamentu musel zůstavitel testament podepsat. V opačném případě byl považován za neplatný.

že tento testament obsahoval ustanovení ve prospěch osob, které nebyly potomky zůstavitele, bylo takovéto ustanovení neplatné. Také vojenský testament, který se vyvinul z testamentu „v šiku“ mohl být sepsán zcela neformálně, bez ohledu na jeho obsah a nevylučovala se zde ani možnost souběhu intestátní a testamentární posloupnosti.

Kromě testamentů soukromých existovaly v římském právu testamenty veřejné, které doznávají svého rozmachu až v době poklasické, v době rozkvětu byrokracie, v době císařské. Platnost těchto testamentů spočívala v zápisu do úředních spisů a byla podmíněna součinností státních orgánů. Ať už se jednalo o soud, nebo o obecní, municipační úřad. Bylo také možno zaslat testament císařské kanceláři k uložení.¹⁷

Jak již bylo dříve uvedeno, základem pro testamentární dědickou posloupnost byla způsobilost zůstavitele a dědice, přičemž tyto osoby včetně svědků, familia emptora a odkazovníků museli mít tzv. testovací způsobilost (testamenti factio).¹⁸ Jednalo se o římské občany, Latiny a cizince s ius commercii. Závět' nemohli pořizovat marnotratníci, duševně choří, kleštěnci, odsouzení k doživotním nuceným pracím, otroci apod. Ztráta testovací způsobilosti před smrtí zůstavitele měla za následek zneplatnění závěti. Pasivní testovací způsobilost naopak měly všechny osoby, které mohly mít děti. Dědicem se tedy mohl stát také otrok, za předpokladu, že mu testamentem byla dána svoboda.

Neméně důležitou roli hrál také obsah testamentu. Ten musel být v prvopočátku sepsán pouze latinsky a vyjádřen rozkazovacím způsobem. Dědic měl být v testamentu určen jednoznačně, bez jakékoli pochybnosti.

Byla-li testamentární listina sepsána někým jiným než zůstavitelem, testament nesměl obsahovat ustanovení ve prospěch pisatele. Zůstavitel mohl za dědice ustanovit jednu či více osob. V případě ustanovení více než jednoho dědice, bylo třeba chápat tyto dědice jako dědice ustanovené k určitému podílu z dané pozůstalosti, nikoliv jako dědice ustanovené k daným věcem z pozůstalosti. Pokud dané podíly pozůstalost nepokrývaly, nebo naopak převyšovaly, byly dle určitého poměru zmenšeny či zvětšeny. V případě, že byl povolán jen jeden dědic, náležela mu pozůstalost celá, a to i v případě, že se jednalo jen o povolání k určité věci či podílu. Zprvu bylo toto ustanovení považováno za neplatné, jelikož

---

¹⁷ BOHÁČEK, Martin: *Nástin přednášek o soukromém právu římském. II., Právo obligační, Právo dědické*. Praha: Nákladem vlastním, 1946, str. 134.

¹⁸ Opět. citace, str. 280.

odporovalo principu univerzální sukcese. Později se na takového dědice pohlíželo jako na dědice univerzálního a pozůstalost mu náležela jako celek.

Za situace, kdy byl jeden dědic povolán k celku a druhý k určitému podílu z dědictví, jako první dostal svůj podíl dědic s určeným podílem a poté až dědic, který byl povolán k celé pozůstalosti¹⁹.

Římské právo také využívalo systém tzv. dědické substituce. Dědickou substitucí rozumíme jmenování dalšího dědice, který by nastoupil na místo předchozího dědice. Tento pojem vyplývá již ze samotného významu slova substituce: *substituere* znamená (přeneseně) dosadit někoho na místo něčí. Prameny výslovně uvádějí *substituere in locum, in partem heredis*.²⁰

Obvykle se římský občan mohl setkat se třemi druhy substituce. Zůstavitel jmenuje substituta pro případ, že dědic povolán na prvním místě (*heres primo gradu institutus*), se nestane dědicem, tj. že nebude moci nebo nebude chtít nabýt dědictví. Druhý případ nastává v okamžiku, kdy zůstavitel jmenuje druhého dědice (*heres secundo*) pro případ, že by první dědic se sice dědicem stal, ale dodatečně by přestal být dědicem a to za předpokladu, že byl ustanoven dědicem jen na určitou dobu, nebo byl ustanoven pod nějakou rozvazovací výjimkou²¹.

Velikost podílu určeného náhradníka se zpravidla řídila velikostí podílu původního dědice. Smyslem bylo, aby podíl jednoho ze stanovených spoludědiců nepřirůstal k podílům ostatních spoludědiců. K takovému přirůstání uprázdněného podílu k podílům ostatních spoludědiců mohlo dojít za předpokladu, kdy takovýto podíl nenabyl nikdo z ustanovených náhradníků.

Posledním, třetím druhem substituce byla substituce pupilární. Takto se označovala substituce, kdy se určuje jmenování dědice otcem nedospělému synovi pro případ, že by zemřelo po něm, ale před tím, než by dosáhlo dospělosti.²²

Stejně jako v dnešních dobách, také za dob římských šlo testament zrušit. Podle starého práva civilního mohl testátor testament zrušit pouze zřízením testamentu nového. Aby mohl být dřívější testament uznán za neplatný, nesměl být ten novější od začátku neplatný. V případě, že v zůstavitelově novém písemném

---

¹⁹ KINCL, J.; URFUS, V.; SKŘEJPEK, M. *Římské právo: Právnícké učebnice. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, s.r.o., 1997, str. 285.

²⁰ Viz SECKEL-HEUMANN: *Handlexikon zu den Quellen des römischen Rechts; Vocabularium iurisprudentiae romanae.*

²¹ VÁŽNÝ, Jan: *Pupilární substituce ve vývoji římského práva, k dějínému vývoji dědického náhradnictví.* Praha: Nákladem České akademie věd a umění, 1940, str. 3.

²² VÁŽNÝ, Jan: *op. cit.*, 5. str.

testamentu byli určeni intestátní dědici, nicméně nebyl tento testament dokončen²³, mohl být dřívější testament zrušen.

Podle praetorského práva mohl být testament zrušen také tím, že testátor vědomě odstranil zevní znaky testamentární listiny (pečeti), které zaručovaly její pravost, nebo zničil listinu jako celek. Jestliže byla testamentární listina či její pečeti porušeny nebo zničeny náhodou, za předpokladu, že se tak stalo ještě za života zůstavitele, platnost testamentu nebyla zrušena.

Od dob císaře Justiniána bylo možno zrušit testament také přímým odvoláním ze strany zůstavitele za přítomnosti tří svědků, nebo před úřadem, kdy se toto prohlášení zapsalo do protokolu. V případě, že se zůstavitel stal válečným zajatcem a v zajetí zemřel, pozbyl jeho testament platnosti. Zemřel totiž jako otrok a jako takový pozbyl veškerých práv. Pozdější římská pravověda prosazovala zásadu, že na zemřelého zajatce se mělo pohlížet tak, jako by zemřel v okamžiku, kdy byl zajat. V neposlední řadě mohl být testament prohlášen za neplatný tím, že přibude *suus heres*, který není v testamentu uveden nebo není řádně vyděděn. Takovýto testament se označoval *testamentum ruptum*.

Na druhou stranu, stal-li se testátor po zřízení testamentu nezpůsobilým, pozbyl-li rozumu či byl prohlášen za marnotratníka, ke zrušení testamentu nedošlo a jako takový byl považován za stále platný²⁴.

Římané používali v dědickém právu zásadu „*Semel heres, semper heres*“. Toto můžeme přeložit jako „*jednou dědic, navždy dědic*“. Tento systém znemožňoval dědici dodatečně změnit své rozhodnutí, dědictví přijmout či odmítnout. Tato zásada byla konformní se zásadou právní jistoty. Dříve platný Obecný zákoník občanský, tuto odpovědnost dědice za zůstavitelovy dluhy také používal, avšak v upravené podobě, kdy dával dědici možnost pozůstalost přijmout bezvýhradně nebo s výhradou inventáře.²⁵

---

²³ Takovýto testament musel být potvrzen pěti svědky a musela nastat intestátní dědická posloupnost.

²⁴ HEYROVSKÝ, Leopold: *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 5. vydání, díl III., vyd. Praha Nakladatelství J. Otto, knihkupectví Univerzity Karlovy, 1922, str. 43.

²⁵ Viz SVOBODA, E. *Výbor prací z práva občanského a z právní filosofie: k šedesátým narozeninám prof. Dr. E. Svobody*. Praha: Melantrich, 1939, str. 268–272.

1.2 Právní úprava závěti na našem území před rokem 1811

Soukromé a také dědické právo v Zemích Koruny české v dobách středověku se vyznačovalo jednoduchou právní úpravou, důraz se kladl na zvykové nepsané právo a také z důvodu personality bylo středověké právo značně nejednotné. Důsledkem této roztržitosti bylo, že na našem území existovalo několik právních systémů, z nichž nejstarším a nejvýznamnějším bylo právo zemské, dále pak městské právo, následováno církevním. Za skupinu méně významných můžeme zmínit například vrchnostenské právo²⁶.

Jak bylo na začátku této práce nastíněno, měla závět v římském právu značné postavení. Opačně tomu tak bylo na našem území v době středověku. V historii však můžeme nalézt dva světlé momenty, které alespoň částečně můžeme označit jako ono pověstné „světélko na konci tunelu“ v rozvoji testamentárního práva. Prvním obdobím je konec 12. století, kdy Statuta Konrádova umožnila osobám šlechtického původu pořádit testament.

Zemské právo později toto privilegium omezilo, neboť „*kdo neměl nedílné příbuzné, mohl o svém majetku pořizovat testament, jestliže k tomu dostal písemné svolení panovníka tzv. majestátem*“.²⁷ Reakce šlechty na sebe nenechala dlouho čekat. Ta z pochopitelných důvodů nechtěla o svůj majetek přijít a jak již bývá zvykem, našel se způsob, jak nemožnost porízení závěti obejít. Docházelo k fingoaným zápisům dluhů do zemských desek a tyto dluhy měly být spláceny po smrti dlužníka.²⁸ Druhým významným milníkem byl rok 1497. Do této doby se dědické právo prakticky nevyvíjelo. Příčinou byl institut odúmrti a touha panovníka po majetku zemřelého, pakliže zemřelý nezanechal po sobě dědice nebo potomci existovali, ale panovník jejich nárok neuznal. Taktéž nebyl uznáván dědický nárok v okamžiku, kdy zůstavitel po sobě zanechal ženského potomka.²⁹ Až výše uvedeného roku se Vladislav Jagellonský pro Čechy a o 90 let Rudolf II. pro Moravu vzdali svého odúmrtního práva na šlechtický nemovitý majetek.

---

²⁶ Blíže VOJÁČEK, L.; SCHELLE, K.; KNOLL, V.: *České právní dějiny*. 2. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, str. 119.

²⁷ BÍLÝ, Jiří Libor. *Právní dějiny na území ČR: vysokoškolská učebnice*. Praha: Linde, 2003, str. 435.

²⁸ ADAMOVÁ, Karolina; SÝKORA, Antonín: *Dědické zemské právo v české historii: K obsahu českého zemského hmotného dědického práva od patrimoniálního státu do poloviny 17. století se zvláštním zřetelem k Obnovenému zřízení zemskému, Deklaratoriím a Novelám*. 1. vyd. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2013, str. 29.

²⁹ Toto platilo až do vydání Obnovených řízení zemských pro Čechy roku 1627 a pro Moravu o rok později.

Naopak městské právo, které mělo svůj základ v právu římském, zaznamenalo určitého rozvoje. Městské právo velmi stručně upravovalo možnost pořízení závěti, tehdy označovanou jako kšaft.³⁰ Kšaft mohli pořizovat jen obyvatelé vybraných měst, kterým panovník přiznal tuto testovací svobodu. Ke konci 14. století tuto výsadu měla všechna královská města a měšťané tak mohli svobodně kšaft uzavírat.

Kšaft mohl být ve formě ústní či písemné. Písemný byl uzavírán za přítomnosti dvou svědků, kteří následně kšaft zapečetili. Ústní forma byla stejně jako v zemském právu přijatelná pouze za předpokladu, že se s ní odkazovaly pouze věci movité. Právo pořídit kšaft bylo odepřeno osobám duševně chorým, duchovním, nedospělým (muži do 18 a dívky do 15 let věku).

Dále pak nemohli pořídit kšaft poddaní, kteří neměli k pořízení závěti souhlas vrchnosti. Obnovené zřízení zemské zavedlo institut neopominutelného dědice, kdy nesměly být opomenuty děti zesnulého, ovšem bylo možné je vydědit ze čtrnácti zákonných důvodů.³¹ Syn mohl nárokovat polovinu majetku po otci, dcera měla nárok pouze na věno. Také mohla nastat varianta, že zůstavitel zemřel bez mužského potomka. V takovémto případě měly dcery nárok na povinný díl ve velikosti 1/3 až 1/4 v závislosti na počtu ženských potomků.

Jak již bylo uvedeno, šlechta se snažila najít způsob, jak omezit odúmrtí ve prospěch panovníka. Způsob, kterým toho úspěšně dosáhla, byl systém nedílu, který ustanovoval spoluvlastnictví v rámci rodinných příslušníků.

*„V rámci nedílu se původně dědické právo v podstatě neuplatňovalo a při úmrtí nedílníka přirůstal jeho „díle“ na ostatní nedílníky, docházelo k takzvané akrescenci.“*³² Uvnitř nedílu se nedědilo a ideální podíl ostatních se pouze zvětšil. Tímto systémem se postupovalo až do smrti posledního člena nedílu, teprve pak mohl panovník uplatnit své odúmrtí právo. Odúmrtí a systém nedílu tedy bránily rozvoji právní úpravy posledního pořízení, a až s jejich ústupem do pozadí docházelo k postupnému rozvoji dědického práva.

Nechme dědické právo na malou chvíli spát a zamysleme se nad tím, co zde bylo doposud napsáno. Historie nás učí mnohému, ačkoli ne vždy zcela nasloucháme. Položme si otázku, zda právě římskoprávní úprava městského práva

---

³⁰ Slovo „kšaft“ je odvozenina z německého „das Geschäft“ – kšeft, obchod, záležitost.

³¹ MALÝ, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 3. přepracované vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2003, s. 139.

³² ADAMOVÁ, K.: *Dějiny soukromého práva ve střední Evropě: stručný nástin*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2001, str. 73.

nedala měšťanům nad šlechtou jakousi „evoluční výhodu“ v oblasti práva. Měšťané na rozdíl od šlechty se nemuseli obávat panovníkova odúmrtího práva, městské právo jim naopak zaručovalo převod doposud nashromážděného majetku na další generaci. Nová generace tedy plynule navázala na odkaz předků a mohla majetek dále rozšiřovat za předpokladu, že toho byla schopna. Nelze samozřejmě říci, že pouze tato skutečnost měla vliv na uspořádání společnosti a ekonomický rozmach měšťanstva. Sociálních a ekonomických aspektů existovala jistě celá řada. Dovolují si ovšem předložit tuto premisu k zamyšlení, protože již od úsvitu dějin u mnohých lidí platí, že o peníze jde až v první řadě.

S nastupujícím absolutismem panovníků docházelo ke snahám o sjednocení právní úpravy a její kodifikaci. Zvláště pak za vlády osvícenských panovníků Marie Terezie a Josefa II. docházelo ke snahám o modernizaci práva, které by platilo na celém území tehdejšího Rakouska-Uherska, a které by zajistilo jednotu v oblasti práva a správy území. Od roku 1753 byl připravován Codex Theresianus (osnova práva občanského), dokončen byl ovšem až v roce 1766. Pro přílišnou obšírnost textu byla tato osnova práva občanského vrácena k přepracování a úpravné práce trvaly celých deset let.

Za vlády Josefa II. došlo ke znovuoživení kodifikačních snah.³³ Při přípravách nového zákoníku se mělo vycházet z přirozenoprávní teorie. Tehdejší zvyklosti a zákony měly být zohledňovány pouze v případě, že nedocházelo ke kolizi s potřebami tehdejší populace, kdy kanonické a římské právo mělo být upozaděno. K unifikaci práva docházelo formou částečné kodifikace Codexu Theresiana.

---

³³ Patent o dědické posloupnosti (548/1786 J.G.S., zavádí pro všechny bez rozdílu stejnou zákonnou dědickou posloupnost) nebo Všeobecná práva městská (591/1786 J.G.S., první díl občanskoprávní kodifikace), či patent o právu manželském, který byl vydán v roce 1783.

1.3 Závěť na českém území po roce 1811

Přestože se z dnešního pohledu může tento právní předpis jevit již jako historický, v praxi mohou být některé jeho části používány dodnes. Tato ustanovení mohou být „oživena“ například při dodatečných projednáváních dědictví po osobách, které zemřely do konce roku 1950. V době, kdy česká země spadala ještě pod Rakousko-Uhersko, bylo dědické právo upraveno v obecném zákoníku občanském (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, dále jen ABGB), který byl vydán 1. 6. 1811 a vešel v platnost 1. 1. 1812 patentem císaře Františka I. č. 946 Sb. z. s. a jeho účinnost byla až do 31. 12. 1950. Byl rozdělen na úvod a tři části s celkovým počtem 1502 paragrafů.³⁴ Dědické právo bylo zakotveno ve druhém dílu, který se zabýval věcným právem, a to v celkem ve 293 paragrafech (§ 531 – 858). Z množství paragrafů je zřejmé, že právní úprava byla velmi podrobná.

ABGB byl výlučným zákoníkem, nahradil dosavadní právní úpravu a byl právně závazný pro všechny obyvatele bez ohledu na jejich politické, sociální či společenské postavení.³⁵

Tento občanský zákoník měl podobu všeobecného civilního kodexu, který na našem území poskytoval poprvé v historii ucelenou právní úpravu práva soukromého, které platilo v souladu s tehdejší novou ideou rovnosti pro všechny obyvatele státu.³⁶ Tato idea je zakotvena v § 16, který uvádí: „Každý člověk má vrozená, již rozumem poznatelná práva, a jest ho tedy považovati za osobu.“³⁷

ABGB, mimo jiné, zaváděl institut tzv. *ležící pozůstalosti*, která představovala ucelený soubor zůstavitelova majetku, na kterou se hledělo jako by stále byla v držení zůstavitele. Během projednávání dědického řízení byli oslovováni případní dědicové, kterým bylo umožněno podání dědické přihlášky. Osoba, která chtěla dědit, se musela k pozůstalosti přihlásit, uvést titul, ze kterého jí plyne dědické právo, tj. dědickou smlouvu, závěť nebo zákon. Soud dědické přihlášky posléze přezkoumal. Dědic musel respektovat přání zůstavitele obsažené

---

³⁴ ADAMOVIČ, Karolína. *Dějiny soukromého práva ve střední Evropě. Stručný nástin*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2001, 136, s. 11.

³⁵ Viz MALÝ, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 3. přepracované vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2003, s. 202.

³⁶ ABGB již nerozlišoval právo vrchnostenské či městské a zcela významně tak upravoval staré feudální pořádky.

³⁷ § 16 císařského patentu č. 946/1811 Sb. zák. soud., všeobecný zákoník občanský (dále jen „ABGB“) In: SCHELLEOVÁ, Ilona a Karel SCHELLE. *Civilní kodexy: 1811-1950-1964*. Vyd. 1. Brno: Doplněk, 1993, str. 43.

v pozůstalosti a podat o tom soudu důkaz. Za předpokladu, že byly všechny podmínky splněny, nebo bylo jejich splnění zajištěno, vydal soud tzv. *odevzdací listinu*, po jejímž doručení se dědic stal vlastníkem pozůstalosti.³⁸

Jak již bylo zmíněno, dědic musel respektovat zůstavitelovu vůli, čímž byla významně posílena testovací svoboda. Tento návrat k římskému principu respektování zůstavitelovy vůle, byl omezen jen právy nepominutelných dědiců a případnou existencí dědické smlouvy.³⁹ Dědění ze zákona mělo nejmenší právní váhu a bylo uplatňováno pouze v případě, že nedošlo k dědění ze závěti (testamentu) či podle dědické smlouvy.

ABGB v § 552 formuluje závěť jako: „*Projev, kterým zůstavitel jedné nebo několika osobám pro případ smrti odvolatelně zůstavuje své jmění nebo jeho část, nazývá se posledním pořízením.*“ Za předpokladu, že byl v posledním pořízení ustanoven dědic, hovořilo se o závěti. Obsahovalo-li takové pořízení jen jiná opatření, mluvíme o tzv. kodicilu (dovětku).

Tehdejší odborná či laická veřejnost by testamentární právo a podmínky testamentární způsobilosti našla v hlavě deváté. Aktivní testamentární způsobilost byla vyloučena u osob mladších 14 let, řeholníků, u osob „šilných a blbých“ a vojenských zběhů. Osoba nezpůsobilá pořizovat závěť byla také ta, které pořídila závěť v opilství či zuřivosti.⁴⁰ Osoba prohlášená soudem dle § 566 ABGB za marnotratníka mohla pořídít závěť pouze do poloviny svého majetku. Zůstavitel mohl v závěti či dovětku odkázat určitý majetek (např. jednotlivou věc či věci) osobě zvané odkazovník. Odkazovník nebyl dědicem v pravém slova smyslu. V den smrti zůstavitele však nabyl právo na odkaz, tedy obligační nárok na vydání odkazu osobou odkazem obtíženou.

Způsobilý musel být také dědic. Za nezpůsobilého byla považována osoba, která nebyla způsobilá k majetkovým právům, nebo spáchala vůči zůstaviteli zločin či se provinila proti poslední vůli zůstavitele. Za nezpůsobilého mohla být také prohlášená osoba usvědčená z cizoložství či krvesmilství. Dědická způsobilost

---

³⁸ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, str. 19.

³⁹ Dědická smlouva byla zcela novým dědickým titulem s největší právní silou a jako taková měla přednost i před závětí. Mohla být uzavřena pouze mezi manželi, a to ve formě notářského zápisu. Manželé si mohli odkázat tři čtvrtiny svého majetku, zbylá čtvrtina musela zůstat vyhrazena zůstavitelově vůli.

⁴⁰ DVOŘÁK, J.; MALÝ, K. *200 let Všeobecného občanského zákoníku.* 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, s. 493–494.

byla posuzována zpravidla ke dni úmrtí zůstavitele. Závěť prohlášena za neplatnou v okamžiku, kdy byla za dědice uvedena osoba nezpůsobilá.⁴¹

Také ABGB klade důraz na dodržení předepsaných formálních náležitostí testamentu. V případě jejich nedodržení byl testament prohlášen za neplatný. Obecný zákoník občanský pamatoval také na možnost zřeknutí se dědického práva. Osoba oprávněná k takovému jednání se mohla svého dědického práva předem zřící formou smlouvy se zůstavitelem. K platnosti takové smlouvy se vyžadoval zápis do soudního protokolu, či notářský zápis.

ABGB připouštěl jak ústní, tak písemnou formu závěti. Bylo možné pořídit závěť veřejnou či soukromou. Veřejná závěť byla pořízena před soudem nebo notářem v písemné nebo ústní formě. Soukromá byla sestavena mimosoudně. Soukromá písemná závěť mohla mít dvě formy, allografní a holografní. Oproti stávající úpravě nebylo nutné, aby vlastnoruční závěť obsahovala místo, den a rok pořízení závěti. Nicméně stejně jako v současné právní úpravě se doporučovalo závěť datovat. Zůstavitel se tak vyvaroval případným sporům vzniklým v případě, kdy existovalo více nedatovaných posledních pořízení. U takovýchto případů se určovalo stáří závěti, například posuzováním údajů obsažených v posledním pořízení.⁴² V případě, že se nepodařilo časovou osu těchto závětí objasnit, byly považovány za platné všechny. Na případnou rozporuplnost ustanovení pamatoval § 715 ABGB, který považoval takováto ustanovení za nenapsaná. Jak již název napovídá, vlastnoruční (holografní) závěť musela být celá sepsána vlastní rukou zůstavitele. V případě, že jakákoli část závěti byla sepsána jinou osobou, byla tato závěť prohlášena za neplatnou.⁴³

Avšak zohledňovalo se, v jaké míře byla závěť třetí osobou doplněna. V okamžiku, kdy byla zčásti sepsána zůstavitelem a zčásti třetí osobou, považovala se závěť za neplatnou v celém svém rozsahu. Pokud však byla třetí osobou závěť doplněna se zůstavitelovým souhlasem pouze o pár slov, byla tato skutečnost chápána jako pomocný nástroj k vyložení vůle zůstavitele. V případě, že předmětná část byla připsána bez zůstavitelova vědomí, nebylo k ní nikterak přihlíženo. Část sepsaná zůstavitelem zůstávala v platnosti.⁴⁴

---

⁴¹ §§ 577–590, §§ 597–600 ABGB.

⁴² ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl třetí. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1936, str. 309.

⁴³ Viz KRČMÁŘ, J. *Právo občanské : výklady úvodní a část všeobecná*. 3. dopl. vyd. Praha: Všehrd, 1936, str. 22.

⁴⁴ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J.: op. cit., str. 113.

Za neplatnou byla také prohlášena závěť sepsaná hebrejským nebo slepeckým písmem. Ostatní písma a jazyky byly povoleny (kromě hebrejštiny). Závěť mohla být sepsána na papíře, kůži či dřevě. Volbu materiálu, na který byla závěť zaznamenána, nebyla zákonem nikterak upravována.⁴⁵ Závěť byla považována za platnou i v momentě, kdy byla zčásti sepsána inkoustem a zčásti tužkou. Taktéž mohla obsahovat škrty a opravy (Gl. U. 12643).⁴⁶

Allografní závěť byla sestavována jinou osobou, zůstavitel ji musel pouze podepsat a před třemi způsobilými svědky výslovně prohlásit, že listina obsahuje jeho poslední vůli. Paragraf 579 přesněji uvádí, že alespoň dva z nich musejí být přítomni současně a všichni tři musejí listinu podepsat⁴⁷, přičemž není nutné, aby svědek obsah listiny znal.⁴⁸ Podpis svědků na posledním pořízení byl nutný ještě za života zůstavitele. Svědkové však nemuseli pořízení podepsat nutně v jeho přítomnosti (11. 621).⁴⁹ Za způsobilého svědka se považovala svéprávná, příčetná osoba starší 18 let. Tato osoba nesměla být slepá, hluchá nebo němá. Dále to nemohl být ten, který nemluvil stejnou řečí jako zůstavitel (§ 591 ABGB). Za svědka nebylo také možno považovat dědice, jejich manžele, rodiče, děti nebo sourozence (§ 594 ABGB). Do určité míry byla tato forma pořízení závěti legislativně benevolentnější a pro zůstavitele přijatelnější. Oproti holografní závěti mohla být sepsána v jakémkoli jazyce včetně hebrejštiny. Taktéž částečné sepsání zůstavitelem a další osobou nemělo za následek její zneplatnění.⁵⁰

ABGB taktéž umožňovalo zůstaviteli, který neuměl či nemohl číst, pověřit jednoho ze tří přítomných svědků, aby závěť přečetl. Zůstavitel posléze uvedl, zda s obsahem závěti souhlasí. Dle ustanovení § 581 ABGB mohl být pisatel posledního pořízení zároveň také svědkem. Pokud zůstavitel nemohl (neuměl) číst, nesměl být zároveň předčitatelem posledního pořízení. Zůstavitel, který nemohl psát⁵¹, musel vlastní rukou za přítomnosti všech tří svědků připojit své znamení

---

⁴⁵ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J.; op. cit., str. 112–113.

⁴⁶ Judikát ze sbírky rozhodnutí nejvyššího soudu Glaser-Unger, publikovaný In: ROUČEK, SEDLÁČEK, Jaromír, op. cit., str. 114.

⁴⁷ Listina musela být podepsána zevnitř nebo vně, v žádném případě na obálku s doložkou, která poukazovala na jejich postavení svědka.

⁴⁸ Viz. OBECNÝ OBČANSKÝ ZÁKONÍK PLATNÝ V ZEMI ČESKÉ A MORAVSKO-SLEZSKÉ, svazek třetí, páté opravné vydání, Praha 1935, str. 166–167.

⁴⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 29. dubna 1932, sp. zn. Rv I 1766/31.

⁵⁰ Judikát ze sbírky rozhodnutí nejvyššího soudu Glaser-Unger, publikovaný In: ROUČEK, SEDLÁČEK, op. cit., s. 124.

⁵¹ Ohledně hebrejského písma srv. dvor. z 10. 2. 1846, č. 938 sb. z.s. a dekret kanc. z 22. 10. 1814, č. 1106 sb. z. s.: (listiny sepsané jen písmeny hebrejskými a židovskými jsou neplatné, podpis jména těmito písmeny se pokládá za znamení ruky).

ruky namísto podpisu a jeden ze svědků musel k tomuto připojit zůstavitelovo jméno (§ 581 ABGB).

V případě ústní formy bylo taktéž zapotřebí tří svědků a pro platnost takovéto závěti bylo nutno po smrti zůstavitele vyslechnout o jejím obsahu alespoň dva ze tří svědků (§ 586 ABGB). Za ústní projev byl také považován projev hluchoněmého v podobě znakové řeči. Je zcela zřejmé, že za takovýchto okolností museli svědkové znakovou řeč ovládat (Gl. U.14.415).⁵²

Bylo také možno pořídit testament soudní⁵³ a to ve formě ústní či písemné. Pořízením testamentu před soudem testátor předcházal možným sporům o majetek plynoucím z projednávání pozůstalosti. Písemný testament mohl být kýmkoliv psaný, zůstavitel musel vlastnoručně testament podepsat a osobně odevzdat soudu s prohlášením, že spis obsahuje jeho poslední pořízení. Soud následně listinu zapečetil a na obálku vyznačil jméno zůstavitele jemuž náleží. Soudní úředník o tomto aktu sepsal protokol, což bylo považováno za podstatnou formalitu.⁵⁴ Testátor posléze obdržel potvrzení o přijetí jeho poslední vůle (§ 587 ABGB).⁵⁵

Ústní formu testamentu pořídil zůstavitel tak, že projevil svoji poslední vůli před soudem. Sepsání, uschování a zapečetění protokolu o posledním pořízení probíhalo stejným způsobem jako u testamentu písemného.⁵⁶ Pokud situace zůstavitele nedovolovala dostavit se k soudu, zákonná úprava umožňovala, aby byl testament za přítomnosti soudních osob pořízen v zůstavitelově bytě. Soud, který přijímal písemné nebo ústní testamentsy tvořily alespoň dvě soudní osoby, z nichž alespoň jedna musela být na daném soudě místně příslušná. Druhá osoba mohla být nahrazena dvěma svědky (§ 589 ABGB).

Testament notářský bylo možno pořídit ve formě notářského aktu (§ 67 not. ř.) nebo ve formách přizpůsobených formám testamentů soudních (§ 70 not. ř.). V prvním případě zřídil notář o projevu poslední vůle zůstavitele listinu zvanou notářský akt. Notář mohl úřadovat pouze v obvodu soudu I. Instance, pro který byl zřízen (§ 31 odst. 2 not. ř.). Dále nesměl notář zřizovat listinu, která obsahovala nařízení v jeho prospěch, ve prospěch manželky či příbuzných v přímé

---

⁵² Judikát ze sbírky rozhodnutí nejvyššího soudu Glaser-Unger, publikovaný In: ROUČEK, SEDLÁČEK, op. cit., str. 136.

⁵³ Zůstavitel mohl tento testament pořídit u příslušného okresního soudu (§ 121 jur. normy). Přízení testamentu u jiného než okresního soudu nemělo vliv na případnou neplatnost.

⁵⁴ O posledních pořízeních se u soudů a notářů vedl zvláštní rejstřík. (§§ 285 a násl. jedn. ř., vl. nař. č. 50/1926 Sb. z. a nař.).

⁵⁵ KRČMÁŘ, Jan.: *Právo občanské V., Právo dědické*. II. doplněné vydání. Praha: „Všehrd“, 1933, str. 27–28.

⁵⁶ Toto upravoval §§65, 285 a 286 jednacního řádu pro soudy z 5. května 1897, č. 112 ř. z.

linii. Aby byl notářský akt považován za platný, bylo dále nutné, aby byli přítomni dva svědci, kteří dovršili 20 let věku, a alespoň jeden z nich musel umět číst a psát (Aktzeugen, § 56 lit.a not. ř.). Za svědky nebylo možno považovat osoby, které z důvodů tělesné či duševní povahy nebyly schopny učinit svědectví. Za svědky dále nebylo možno považovat notářův personál či jakékoli osoby, kterým by se notářským aktem dostalo nějakého prospěchu.

V druhém případě zůstavitel pořídil ústní či písemný testament před notářem a dvěma svědky anebo před dvěma notáři. Písemná forma testamentu se řídila podle § 587 ABGB a ústní podle obdoby § 588 ABGB (srv. § 70 not.ř.). Byl-li testátor slepý, hluchý, němý nebo hluchoněmý, bylo za potřeby vzít v potaz §§ 59–61 notářského řádu.⁵⁷

U privilegované závěti panovaly mírnější formální požadavky vzhledem k tomu, že takováto závěť byla pořizována za zvláštních okolností. Za tyto se považovalo pořízení závěti během plavby, při morové nákaze nebo jiné obdobné epidemii. Byla vyžadována přítomnost dvou svědků starších 14 let. V případě pořizování testamentu během morové nákazy, nebyla jejich přítomnost vyžadována současně.⁵⁸ V případě vojenské závěti, postačovalo k její platnosti pouze podpis vojáka a dvou svědků, taktéž starších 14 let. Tyto testamentsy však měly omezenou dobu platnosti na 6 měsíců po ukončení vojenské služby, po konci plavby či morové epidemie (§ 599 ABGB).

---

⁵⁷ KRČMÁŘ, Jan: op. cit., str. 28–30.

⁵⁸ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J.: op. cit., str. 163.

1.4. Československý občanský zákoník z roku 1950

Po skončení druhé světové války spadalo tehdejší Československo do oblasti „sovětského vlivu“ a vlivem mnohých politických změn (znárodnování, hospodářské plánování, ...) se také měnilo dědické právo. ABGB už tehdejšími poměry nevyhovoval a v roce 1948 došlo k úpravě právních norem v duchu tehdejších socialistických nálad a hodnot. Tehdejší premiér a pozdější prezident Klement Gottwald se na zasedání výboru KSČ vyjádřil takto: „*Je třeba zlikvidovat nemožný stav, kdy u nás platí zákony z doby Marie Terezie.*“⁵⁹ S účinností ke dni 1. 1. 1951 byl vydán tzv. střední zákoník občanský, tedy zákon č. 141/1950 Sb.

Události v předválečných a poválečných letech byly dosti bouřlivé a proto je nelze popsat jinak než v širších souvislostech. V Paříži roku 1939 bylo Československým národním výborem prohlášeno, že tehdejší Československo v mezinárodněprávní oblasti nadále existuje, a vše co vyplývá z Mnichovské dohody je neplatné. V Londýně vznikla exilová vláda v čele s prezidentem Edvardem Benešem, jehož abdikace byla považována za neplatnou. Prezident Beneš převzal zákonodárnou moc Národního shromáždění. Na návrh vlády vydával dekrety, které byly po válce rehabilitovány (dodatečně schváleny).⁶⁰ Po událostech tzv. Vítězného února v roce 1948 došlo k definitivnímu převzetí moci Komunistickou stranou Československa. Dne 25. 2. 1948 Klement Gottwald předložil prezidentu Benešovi návrh na novou vládu, v níž měli komunisté monopol moci. Téhož dne prezident veškeré návrhy přijal a večerní Prahou posléze prošel průvod Lidových milicí. Jedním z hlavních cílů uvedených v programovém prohlášení vlády bylo „... vytvořit takový právní a organizační systém výstavby, který by byl přizpůsoben všem společenským a hospodářským poměrům, které přinesla národní a demokratická revoluce a únorové události“.⁶¹

Nejprve byla v roce 1948 vyhlášena Ústava 9. května, která ve své preambuli označila Československý stát za „*lidovou demokracii, která ... zajistí pokojnou cestu k socialismu*“⁶². Většina odpůrců režimu byla „zlikvidována“

---

⁵⁹ SCHELLE, Karel, TAUCHEN, Jaromír. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. 1. vyd. Ostrava: Key Publishing, 2012, str. 20.

⁶⁰ VOJÁČEK, L., SCHELLE, K., KNOLL, V. *České právní dějiny*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. s. 365–370.

⁶¹ *Programové prohlášení vlády ze dne 17. 6. 1948* [online] [cit. 18.9.2016].

Dostupné z:

<http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1945-1960-csr/antoninzapotocky/ppv-1948-1953-zapotocky.pdf>.

⁶² Ústavní zákon č. 150/1948 Sb. Dostupné z: http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1948.html.

v politických soudních procesech, a jak již bylo na začátku zmíněno, začala éra znárodnování majetku a hospodářského plánování.

V období mezi roky 1948 až 1989 byl vytvořen právní systém, který byl zcela odlišný od římskoprávní nauky, ze které vycházel právní systém ABGB. Tento systém podle tehdejší doktríny vznikl kvůli tomu, aby chránil vládnoucí třídu, a ne lid jako celek. Jak bylo uvedeno již dříve, římskoprávní nauka vycházela z předpokladu soukromého vlastnictví, a jako taková nemohla z tohoto důvodu v komunistické ideologii obstát. Soukromé vlastnictví bylo podle marxistického učení považováno za přežitek, se kterým bylo potřeba skoncovat.

Existence soukromého práva byla odmítána, neboť „uznat za socialismu existenci soukromého práva by znamenalo uznat také existenci soukromého zájmu jednotlivce ..., což není možné, protože pak by se soukromé právo stalo útočištěm zbytků kapitalismu“.⁶³

1.4.1 Vývoj dědického práva v období totality

V letech 1949–1950, v období tzv. právníkové dvouletky, byl mimo jiné vytvořen nový občanský zákoník. Občanské právo platné do této doby bylo častováno přívlastky jako např. právo vykořisťovatelské či buržoazní. Do této doby platné dědické právo (taktéž buržoazní nebo kapitalistické), bylo označeno jako podporující „kapitalistické vlastnické vztahy“, čímž sloužilo k „vykořisťování“.⁶⁴ Změna vlastnického práva byla základním předpokladem pro změnu ostatních odvětví civilního práva, a to včetně dědického. Srovnáním vývoje „sovětského občanského práva, najdeme obdobnost s naším dosavadním právním vývojem, zejména po vítězném únoru 1948“.⁶⁵ Dne 25. října 1950 byl přijat občanský zákoník (tzv. střední kodex) jako z. č. 141/1950 Sb. Tento občanský zákoník měnil především institut vlastnictví.

Vlastnické právo mělo nově tři různé podoby: socialistické, soukromé a osobní. Přičemž socialistické vlastnictví se dále rozdělovalo na státní nebo družstevní.

---

⁶³ KNAPP, Viktor. Právo veřejné a soukromé. In: *Právník*. Praha : Jednota právníká, 1950, roč. LXXXIX. str. 99.

⁶⁴ PETRŽELKA, K. Nové československé právo dědické. In: KNAPP, V., PETRŽELKA, K., ŠKUNDIN, Z.I. *K otázkám nového občanského práva : tři studie*. Praha : Orbis, 1950. str. 47–75.

⁶⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 141/1950 Sb., občanský zákoník [online]. [cit. 19.9. 2016]. Dostupné z: http://psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0509_08.htm.

Státní vlastnictví, jak již název napovídá, spravoval přímo stát, případně pověřené komunální podniky. Státní vlastnictví jako takové bylo nezcizitelné, přičemž mohlo být dáno do trvalého užívání socialistickým právníckým osobám. Družstevní vlastnictví spravovala družstva. Soukromé vlastnictví bylo značně utlačováno a samo o sobě bylo považováno za již překonanou formu. Osobní vlastnictví se vztahovalo k předmětům osobní a rodinné spotřeby. Dědické právo se týkalo jen této skupiny.⁶⁶

Jednou z nejvýraznějších změn bylo odstranění institutu ležící pozůstalosti a dědictví se nabývalo dnem úmrtí zůstavitele (§ 509). Toto zavedení delačního principu bylo shledáno „*lidovému cítění bližší než dosavadní stav v českých krajích, kde dědic nabývá dědictví teprve soudním odevzdáním*“. Jestliže zůstavitelova smrt nastala po 31. 12. 1950, posuzovalo se dědické právo již podle středního kodexu (§ 565). „*V souhlase se zásadou sovětského socialistického práva, podle níž pouhé jmění nemůže být subjektem práv, odstraňuje náš občanský zákoník hereditas iacens jako přežitek*“.⁶⁷

Další změny se týkaly intestátní a testamentární posloupnosti. Nově byl větší důraz kladen na intestátní dědickou posloupnost. Tato preference byla znát v ustanovení upravující situaci, kdy došlo k uvolnění dědického podílu. Tento dědický podíl nově nepřirůstal ostatním dědicům uvedeným v závěti, ale připadl dědicům ze zákona, „*kteřé si pro dědění stanovila sama společnost*...“.⁶⁸ Jednalo se o snahu upevňování rodinných vztahů a majetkových vazeb, protože rodina byla v tehdejších státech vnímána jako základ státu.

Požizování závěti nebylo nikterak zakázáno, na druhou stranu byli však zákonní dědicové upřednostňováni. Testament byl zatlačen do ústraní a četnost jeho pořizování se výrazně snižovala. Pro jeho druhořadost byl výrazně zjednodušen. Jako nepotřebné shledával OZ 1950 testamenty ústní, privilegované mystické, společné závěti manželů, a proto je také do své právní úpravy nepřevzal.

Nepřevzetí privilegovaného testamentu souviselo „*s tím, že se preferovalo dědění ze zákona a také s tím, že se nový občanský zákoník tvořil pro období*

---

⁶⁶ BLAŽKE, J. O zásadách nového občanského práva. *Právník*. 1951, roč. 90, č. neuvedeno, str. 11–18.

⁶⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 141/1950 Sb., občanský zákoník [online]. [cit. 19. 9. 2016]. Dostupné z: http://psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0509_09.htm.

⁶⁸ Tamtéž.

mírového budování socialismu“.⁶⁹ Po přijetí středního kodexu pozbyly společné závěti manželů platnosti.⁷⁰

Písemná závěť mohla být sepsána jako holografní či allografní. Závěť mohla být také veřejná ve formě úředního zápisu před soudem⁷¹ nebo jako notářský zápis. Holografní testament musel být stejně jako v předešlé právní úpravě ABGB celý sepsán vlastní rukou a s vlastnoručním podpisem zůstavitele umístěný pod textem. Oproti ABGB však střední kodex vyžadoval pod hrozbou neplatnosti závěti její datování a to dnem, měsícem a rokem, kdy byla sepsána. Další změnou byla možnost použití hebrejského jazyka při jejím sepsání.⁷²

U allografní formy posledního porízení k výraznějším změnám oproti dřívější právní úpravě nedošlo. Závěť mohla být též zůstavitelem sepsána např. na stroji či jinou osobou než zůstavitelem. Zůstavitel musel stejně jako v ABGB před svědky prohlásit, že listina obsahuje jeho poslední vůli, přičemž svědci její obsah znát nemuseli. Svědci se poté společně se zůstavitelem museli na listinu vlastnoručně podepsat. Za svědka nebylo možno považovat osobu, které měla z posledního porízení prospěch, osobu hluchou, slepou, němou či nesvéprávnou. Z okruhu možných svědků byla dle § 546 vyloučena také osoba duchovního a řeholnického stavu. Důvodem byla obava ovlivňování zůstavitele ve prospěch církve⁷³. Změnou oproti ABGB je to, že počet svědků se snížil ze tří na dva a svědci nemuseli v testamentu přikládat dovětek o svém postavení svědka.

Pro negramotné osoby platili stejně jako v ABGB přísnější podmínky. Byla vyžadována přítomnost tří svědků, kteří museli obsah závěti znát. Zůstavitel musel svoji poslední vůli nadiktovat do zápisu, který mu byl posléze přečten. Následně pak potvrdil, že listina skutečně obsahuje jeho poslední vůli (§ 544). Do poznámky musela být uvedena zůstavitelova neschopnost psát či číst.

Dále musel být uveden způsob, jakým zůstavitel potvrdil shodu jeho poslední vůle s obsahem zápisu. V neposlední řadě musela být zaznamenána identifikace pisatele a předčítatele. Pisatelem a předčítatelem testamentu mohli být také svědkové s omezením, že pisatel nemohl být zároveň předčítatelem.

---

⁶⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 141/1950 Sb., občanský zákoník [online]. [cit. 21. 9. 2016]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0509_17.htm.

⁷⁰ „Zemřel-li zůstavitel za účinnosti zákona č. 141/1950 Sb., nelze při projednání dědictví přihlížet k jeho porízení učiněnému ve společné závěti, i když k jejímu zřízení došlo za účinnosti dřívějších předpisů.“ Rozhodnutí bývalého Nejvyššího soudu ze dne 27. 8. 1954, sp. zn. Cz 329/54.

⁷¹ Závěť před soudem bylo možno pořídít pouze do roku 1954.

⁷² BEDNÁŘ, V.: *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, str. 47.

⁷³ HOLUB, R. a kol. *Komentář k občanskému zákoníku. Právo dědické*. Praha: Orbis, 1957, str. 167.

Pro závěť sepsanou u notáře svědkové na rozdíl od ABGB potřeba nebyli. Zůstavitel musel svou poslední vůli projevit pouze před notářem. Pouze testament sepsaný u notáře bylo možno považovat za platný u osob starších 15 let, slepých a hluchých. Také u osob, které neuměly číst a u němých, kteří neuměli psát. Takto postižené osoby však pro platnost své závěti potřebovali dva svědky. Hluchý zůstavitel, který neuměl číst, nebo němý, který neuměl psát, potřeboval navíc tlumočníka (§ 545).

Svěřenecké nástupnictví bylo OZ 1951 zrušeno. Bylo možno užít pouze obecné náhradnictví, kdy dle § 539 mohl zůstavitel ustanovit náhradního dědice, pokud by původní dědic dědictví z nějakého důvodu nenabyl.

O vedlejších ustanoveních závěti již nebyla v zákoně vůbec zmínka. „*Zákon zásadně nepřipouští, aby dědic byl v závěti jakýmkoli způsobem omezován ve volném nakládání se zděděným majetkem, neboť takovými doložkami by mohlo být zatěžováno nebo mařeno účelné hospodářské využití zděděného majetku.*“⁷⁴

Zákonní dědicové byli středním kodexem rozděleni do dvou skupin, v jejichž rámci se dědilo zásadně rovným dílem.

V první skupině byli k dědění povoláni členové z nejužší zůstavitelovy rodiny (děti a pozůstalý manžel). U dítěte nebylo přihlíženo, zda bylo narozeno v manželství, či mimo něj. Do této skupiny také patřily zůstavitelovo děti doposud nenarozené, avšak již počaté (§ 5 odst. 1). U pozůstalého manžela bylo podstatné pouze trvání manželství v době úmrtí zůstavitele. Fyzické soužití ve společné domácnosti nebylo podmínkou. Velikost jednotlivých dědických podílů pozůstalého manžela a dětí se řídila podle počtu osob, které dědili. Celé dědictví mohla jako jediný dědic nabýt osoba jen ve druhé skupině.⁷⁵

Druhá skupina: v okamžiku, kdy nebyl potomek, byli vedle pozůstalého manžela dalšími zákonnými dědici, zůstavitelovi rodiče, sourozenci a prarodiče. Vzdálenější příbuzní již k dědictví nebyli povoláváni s odůvodněním, že by se u nich mohlo jednat o bezpracné majetkové nabytí.

Ve druhé skupině dědily vedle sebe tři kategorie dědiců:

1. manžel, 2. rodiče či osvojitelé a 3. tzv. spolužijící osoby. Paragraf 528 rozšířil okruh zákonných dědiců v druhé skupině o osoby, které nutně nemusely být zůstavitelovými příbuznými, avšak byly k němu ve vztahu podobném rodinnému.

⁷⁴ KNAPP, Viktor. *Učebnice občanského a rodinného práva. III. díl.* 1. vyd. Praha: Orbis, 1953, str. 44.

⁷⁵ HOLUB, Rudolf a kol.: *Komentář k občanskému zákoníku : právo dědické.* Praha : Orbis, 1957. str. 14.

Tímto paragrafem bylo umožněno dědění druha či družky zůstavitele nebo příbuzných, kteří by jinak k dědictví nebyli přizváni (teta, strýc, ...).

Byla-li ve druhé skupině jen jediná osoba povolána k dědictví (manžel, jeden z rodičů nebo tzv. spolužijící osoba), tato osoba dědila celé dědictví sama. V případě, že bylo dědiců více, pozůstalý manžel dědil vedle svého přednostního nároku (§ 531) vždy nejméně polovinu dědictví a ostatní dědicové (tj. rodiče a tzv. spolužijící osoba) dědili vždy rovným dílem. Rozhodoval tedy celkový počet těchto osob, nikoli počet osob, které rodiče či osvojitele reprezentují dle § 530.⁷⁶

Dědické právo pozůstalého manžela a rodičů (osob 1. a 2.) se opíralo o poměr právní. U tzv. spolužijících osob rozhodoval poměr faktický. Jednalo se o vzdálenější zůstavitelovi příbuzné, nebo osoby bez jakéhokoliv příbuzenského poměru, pakliže splňovali v době úmrtí zůstavitele všechny zákonné podmínky. Na rozdíl od pozůstalého manžela, který nemusel žít se zůstavitelem v jedné domácnosti, se u druha či družky jejich fyzické soužití ve společné domácnosti vyžadovalo. Druh či družka zůstavitele ovšem nebyli postaveni na úroveň pozůstalého manžela. Navíc termín druh či družka občanský zákoník neznal.⁷⁷

---

⁷⁶ HOLUB, Rudolf.: op. cit., str. 107.

⁷⁷ HOLUB, Rudolf.: op. cit., str. 101–102.

1.5 Československý občanský zákoník z roku 1964

(zák. č. 40/1964 Sb.)

Dne 1. dubna 1964 nabytí účinnosti zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále jen „OZ“). Tento občanský zákoník platil na našem území více jak čtyřicet let. Je tedy samozřejmostí, že musel v průběhu let projít celou řadou novelizací. Již ke konci padesátých let převládal názor, že občanský zákoník z roku 1950 „plně neodráží poměry a vztahy, které se v naší společnosti v dané etapě vývoje socialismu vytvořily“.⁷⁸ Byl označen za již překonaný s tím, že již není způsobilý zajistit právní prostředí vhodné pro společnost směřující ke komunismu.⁷⁹ Být „papežštější než papež“ bohužel není vhodným projevem naší povahové vlastnosti, a to nejen v dnešní době. V době, kdy přejímáme nařízení z EU a precizujeme je k „české dokonalosti“. Již OZ 1964 svou radikálností v některých směrech dokonce předčil i sovětský model civilního práva a je podle některých autorů považován za vůbec nejkurioznější.⁸⁰ Český národ žil po staletí v područí jiných a dle mého názoru v nás bohužel toto „stigma“ přetrvává. Původní podoba OZ 1964 byla poplatná své době. Zákoník v duchu marxismu-leninismu pokřivil charakter soukromého práva, opustil tradiční instituty a systematiku a vše podřídil potřebám státu. Není bez zajímavosti, že dědění bylo upraveno v pouhých 28 paragrafech.⁸¹ Tento nový zákoník převzal základní principy dědění z dosavadního zákona č. 141/1950 Sb., především zásadu nabytí dědictví dnem smrti zůstavitele. Z hlediska testovací svobody pořizovatele došlo k několika změnám: byly omezeny formy závěti (kromě závěti psané vlastní rukou zůstavitele,⁸² připouštěl také závěť ve formě notářského zápisu), byl zrušen institut smluvního zřeknutí se dědictví a byl zrušen institut vydědění,⁸³ který byl znovu obnoven až zákonem č. 131/1982.

---

⁷⁸ KADLECOVÁ, M., SCHELLE, K., VESELÁ, R., VLČEK, E. *Dějiny českého soukromého práva*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, str. 114.

⁷⁹ BĚLOVSKÝ, P. Občanské právo. In: Bobek, M., Molek, P., Šimíček, V. et al. *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějiny bezprávi* [online]. Brno : Mezinárodní politologický ústav, Masarykova univerzita, 2009. s. 425-462 [cit. 22. 9. 2016]. Dostupné: http://www.komunistickepravo.cz/kapitoly/15_425-462_komunistickepravo_cz_Belovsky_Obcanske-pravo.pdf.

⁸⁰ KUKLÍK, J. a kol. *Vývoj československého práva 1945–1989*. Praha: Linde, 2009, str. 521.

⁸¹ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel.: *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. Praha: Linde Praha, a. s., 2013, str. 152.

⁸² „*Dosavadní forma závěti psané jinou osobou dostatečně nezabraňovala sporům o platnost závěti*“. Důvodová zpráva k zákonu č. 40/1964 Sb., občanský zákoník [online]. [cit. 22. 9. 2016]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0156_13.htm.

⁸³ Bílek, P., Šešína, M. *Dědické právo v předpisech let 1925–2001. Zákony s poznámkami*. Praha: C. H. Beck, 2001, str. 123.

Institut vydědění „*umožní zůstaviteli, aby svým právním úkonem zabránil dědění ze zákona tomu z neopomenutelných dědiců, který kvalifikovaným způsobem projevil zjevný nezáměr o zůstavitele v situaci, kdy tento potřeboval pomoc*“.⁸⁴ Důvody vydědění nebyly uvedeny taxativně: „*Zůstavitel může vydědit potomka, protože v rozporu s pravidly socialistického soužití neposkytl zůstaviteli potřebnou pomoc v nemoci, ve stáří nebo v jiných závažných případech. ...*“ (§ 469a). Pro vydědění z důvodu odmítnutí pomoci „v jiných závažných případech“, bylo zapotřebí posouzení státního notářství. Posuzovalo se, zda se uvedený důvod svou závažností vyrovnal důvodům, které jsou v zákoně výslovně uvedeny (tj. nemoc nebo stáří).⁸⁵ Novela z roku 1991 (zák. 509/1991 Sb.) rozšířila okruh možností, pro které mohl být zůstavitelův potomek vyděděn. Tato novelizace umožňovala vydědění ze čtyř možných důvodů. Nicméně otázka platnosti negativní závěti však byla některými zpochybňována. Ladislav Muzikář se domníval, že když jsou zůstavitelem potomci ze závěti vyloučení, aniž by se jednalo o vydědění ve smyslu § 469a obč. z., bylo tuto závěť možno považovat za relativně neplatnou s přihlédnutím k ustanovení § 479a OZ.⁸⁶ Tento názor potvrzuje také o rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 1967.⁸⁷

Nicméně také zde lze nalézt právní nejednotnost, neboť rozsudek stejného Nejvyššího soudu ČSR ze dne 30. 3. 1983 platnost takovéto závěti nikterak nezpochybňuje⁸⁸.

---

⁸⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 131/1982 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský zákoník a upravují některé další majetkové vztahy online. cit. 22. 9. 2016.

Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1981fs/tisky/t0054_03.htm.

⁸⁵ BÍČOVSKÝ, J., HOLUB, M. *Občanský zákoník a předpisy souvisící*. 3. dopl. vyd. Praha : Panorama, 1984. sv. 1, str. 746.

⁸⁶ MUZIKÁŘ, L., Dědění. In: ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář, úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008*. 1. vyd. Praha: Linde Praha a. s., 2008, str. 1276.

⁸⁷ „*Neplatnost závěti ve smyslu ustanovení § 479 obč. z.. je neplatnost relativní.*“ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30.9. 1967, sp.zn. Pls 1/67.

⁸⁸ „*Vzhledem k tomu, že občanský zákoník nestanoví, jak má být v závěti vyjádřeno ustanovení někoho za dědice, je třeba k doložení skutečné vůle pisatele závěti v pochybnostech zjišťovat vedle znění textu listiny i všechny okolnosti, za nichž byl projev vůle o ustanovení závětního dědice učiněn, lze-li z nich dovést určitost projevu vůle zůstavitele.*“ Sp. zn. 4 Cz 73/82 .

Testamentární způsobilost

Platně pořídit závěť mohla pouze osoba plně způsobilá k právnímu jednání. Na rozdíl od středního kodexu⁸⁹ mohla v některých případech pořídit platnou závěť i osoba omezená na způsobilosti k právnímu jednání pro duševní poruchu. Věkovou hranici určenou pro platné pořízení závěti OZ 1964 nikterak neuváděl. Zavedení věkové hranice 15 let přinesla již zmíněná novela zákona z roku 1991. Po této novelizaci mohla pořídit závěť ve formě notářského zápisu (§ 476d odst. 2) i nezletilá osoba, která dovršila této věkové hranice.

1.5.1 Druhy a formy testamentu

Tento Československý občanský zákoník ve své prvotní podobě připouštěl pouze závěti vlastnoručně psané a ve formě notářského zápisu. Toto zúžení na pouhé dvě možné varianty posledního pořízení bylo zdůvodňováno tím, že vyloučené typy nezabraňovaly sporům o platnost závěti.⁹⁰ Až novelizace z roku 1991 umožňovala znovu pořídit závěť psanou jinak než vlastní rukou. Taktéž dávala možnost pořídit závěť osobám, která nemohly číst nebo psát.⁹¹

Vlastnoručně sepsaná závěť (holografní)

Tento druh posledního pořízení a právní nároky kladené na jeho platnost, se od předešlých zákoníků příliš neliší. Stále zde byla potřeba vlastnoručního sepsání a podepsání závěti, datace závěti s uvedením dne, měsíce a roku sepsání. Avšak datace byla vyžadována ke dni podpisu testamentu, a ne ke dni sepsání tak, jak tomu bylo u středního kodexu.

Závěť sepsaná jinak než vlastní rukou zůstavitele (allografní)

Tato forma závěti mohla být sepsána jinou osobou než zůstavitelem nebo např. na psacím stroji. Proto, aby byla závěť považována za platnou, byla vyžadována kromě zůstavitelova podpisu a jeho prohlášení o správnosti obsahu

---

⁸⁹ „Platnost závěti nelze posuzovat, pokud vznikly v tomto směru pochybnosti o zdravotním stavu, podle ustanovení § 38 odst. 1 obč. zák., nýbrž podle ustanovení § 38 odst. 2 obč. zák.“ Zpráva Nejvyššího soudu ČSR ze dne 4.4.1979, sp.zn. Cpj 169/78.

⁹⁰ ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář, úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008*. 1. vyd. Praha: Linde Praha a. s., 2008, str. 1248 a 1252.

⁹¹ Zákon č. 509/1991 Sb., kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník.

jeho poslední vůle, také přítomnost dvou svědků. Žádné radikální úpravy v tomto ohledu zákoník nepřinesl.

Stejně tak, jako v dříve platné právní úpravě, také zde museli svědci znát obsah závěti. Nicméně jako platné vyjádření zůstavitelova souhlasu nad správností obsahu jeho posledního pořízení mohlo být považováno přikývnutí hlavou či jiné souhlasné gesto.⁹² Naposled byla tato možnost dána úpravou v ABGB.

Závěť ve formě notářského zápisu

Tuto formu posledního pořízení pořizovaly především osoby, které nemohly číst či psát. Nicméně závěť ve formě notářského zápisu mohla pořádit jakákoli osoba, která splňovala podmínky testamentární způsobilosti. Novelizací z roku 1991 byla tato forma závěti zavedena jako obligatorní, také pro osoby mezi 15 a 18 let věku, které uzavřely sňatek.

Novelizace z roku 1998 zaváděla tuto formu závěti pro osoby, které díky ní chtěly zřídit nadaci či nadační fond.⁹³

Jak již bylo nastíněno, jednou z významných novelizací OZ 1964 byl zákon 509/1991 Sb. Události po listopadu 1989 vyžadovaly zásadní změny celého občanského práva. Konec ideologie marxismu-leninismu a vlády jedné strany znamenal začátek přechodu k právnímu státu a tržnímu hospodářství. Poučení novodobou historií 26 let a možná o trochu chytřejší než dříve, si můžeme říci, zda nám naše tržní hospodářství relativně funguje. Bylo snahou docílit souladu občanského zákoníku s Listinou základních práv a svobod. Prvním krokem bylo právě přijetí zákona č. 509/1991 Sb. ze dne 5. 11. 1991, kterým se měnil a upravoval občanský zákoník.

Veškerá další ustanovení OZ budou popsána v dalších částech mé práce a budou sloužit pro porovnání s aktuální právní úpravou.

---

⁹² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 5. 1. 1927, sp.zn. Rv I 992/26.

⁹³ Zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů.

2 Základní předpoklady dědění

Základním delačním důvodem (předpokladem dědění) je smrt zůstavitele. Jak již bylo v začátku uvedeno, smrt fyzické osoby je primární právní skutečností, bez které by se nemohlo v dědickém právu dále postupovat. Jedná se o *condicio sine qua non*, neboli „podmínka bez které nelze“.⁹⁴ Nový občanský zákoník, stejně jako již dnes neplatný občanský zákoník, váže přechod dědictví na dědice za splnění určitých podmínek. Některé z těchto podmínek jsou však v NOZ podstatně změněny. Zákonné podmínky, aby mohlo dojít k právnímu nástupnictví oprávněné osoby po osobě zemřelé podle ustanovení dědického práva a pozůstalost mohla přejít na dědice, tvoří základní předpoklady dědění. Těmito podmínkami se rozumí smrt fyzické osoby (zůstavitele), existence dědictví (resp. pozůstalosti) a právní důvod dědění (dědický titul - dědická smlouva, závěť, zákon). Dále musí existovat osoba způsobilá dědictví přijmout (způsobilý dědic) a výslovný projev vůle nebo právně relevantní chování týkající se přijetí nebo odmítnutí dědictví.⁹⁵ To, že zemřelá osoba zanechala závěť, je pouze jedním z předpokladů dědění. Aby k dědění došlo, musí být splněny i ostatní zmíněné předpoklady dědického nástupnictví.

2.1. Smrt fyzické osoby

Jak již bylo zmíněno, smrt fyzické osoby je základní právní skutečností, aby se mohlo dědické právo realizovat. Smrtí se z lékařského hlediska rozumí podle § 2 písm. e) zákona č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon), nevratná ztráta funkce celého mozku, včetně mozkového kmene. Smrtí fyzické osoby dochází podle § 7 odst. 2 občanského zákoníku k zániku její způsobilosti mít práva a povinnosti a zároveň dochází univerzální sukcesí k přechodu práv a povinností zůstavitele na jeho právní nástupce. Smrt lze z právního hlediska definovat jako takový stav, kdy obnovení všech životních funkcí daného lidského organismu již nepřichází v úvahu.⁹⁶ Smrt fyzické osoby z právního hlediska můžeme popsat jako zánik právní osobnosti, tedy zánik způsobilosti mít práva a povinnosti.

---

⁹⁴ Mikeš J., Muzikář L.: *Dědické právo, Praktická příručka, Linde Praha*, a. s., 2005, str. 13.

⁹⁵ Srov. Mikeš, J., Dvořák, J., Dvořáková, a kol. *Občanské právo hmotné*. III. svazek. 3. aktualizované. a dopl. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2002, str. 280.

⁹⁶ Jelínek, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, str. 477.

Společně s pojmem smrt existuje také pojem tzv. „klinická smrt“. O klinické smrti mluvíme v okamžiku, kdy mozek člověka, někdy i po řadu let, nevykazuje prakticky žádnou aktivitu. Existuje však naděje, byť někdy velmi mizivá, že se díky lékařské péči podaří takto postiženého člověka jednou vrátit zpět do života. Tato osoba tedy nemůže být prohlášena za mrtvého se všemi důsledky z toho plynoucími. Zemřelou fyzickou osobu považujeme za zůstavitele. Právníckou osobu je možné zrušit ze zákonem stanovených důvodů podle ustanovení § 168 a 169 NOZ. Zůstavitelem může být pouze člověk, jehož majetek má být v okamžiku jeho smrti předmětem řízení o pozůstalosti.

Důkaz smrti je řešen v novém občanském zákoníku v §§ 26 až 28. Zákon vyžaduje, aby smrt člověka byla prokázána veřejnou listinou, která se vystaví po prohlédnutí těla mrtvého, přičemž prohlédnutí musí být provedeno stanoveným způsobem. Termín „veřejná listina“ bude v této práci několikrát použit, a proto je vhodné ho osvětlit. V § 567 OZ definuje veřejnou listinu jako: *„listinu vydanou orgánem veřejné moci v mezích jeho pravomoci nebo listinu, kterou za veřejnou prohlásí zákon; to neplatí, pokud trpí takovými vadami, že se na ni hledí, jako by veřejnou listinou nebyla“*. Významným aspektem je, že při případném soudním řízení se vždy předpokládá pravdivost této listiny, pokud není prokázán pravý opak. Za veřejnou listinu je např. považován cestovní pas, notářský zápis osvědčující něčí prohlášení, případně soudní rozhodnutí. Za veřejnou listinu je taktéž považován úmrtní list.

Úmrtní list je matričním dokladem a prokazuje smrt osoby.⁹⁷ Za předpokladu, že nebude možné ohledat tělo zemřelého a provézt tak důkaz smrti, nebude možno za standartních podmínek vystavit úmrtní list.⁹⁸ V takovýchto případech může při naplnění zákonných podmínek prohlásit člověka za mrtvého soud prostřednictvím tzv. důkazu smrti, což znamená prohlášení nezvěstné osoby za mrtvou. Takovéto situace mohou nastat například při hromadných dopravních nehodách, při důlním neštěstí, pádu letadla nebo při různých živelných katastrofách. V místech zasažených takovými událostmi je někdy velmi obtížné, či dokonce nemožné, ohledání těla zemřelého.

---

⁹⁷ Srov. ustanovení § 24 a násl. zák. č. 301/2000 Sb., zákon o matrikách.

⁹⁸ Dřívější právní teorie rozeznávala kromě smrti skutečné též tzv. domnělou smrt skutečnou (někdo byl prohlášen za mrtvého) a tzv. smrt fingoanou čili občanskou, týkající se řeholníků či osob, které spáchaly určité trestné činy, viz: Tilsch, Emanuel. Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní. Část I. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2004, str. 41 a násl.

Soud prohlásí danou osobu za mrtvou na základě návrhu osoby, která má na tomto prohlášení právní zájem. Zároveň musí být zcela zřejmé, že se osoba v místě daného neštěstí opravdu nacházela. Soud posléze určí den, který se pokládá za den smrti tohoto člověka. Do již zahájeného soudního řízení o prohlášení za mrtvého, může vstoupit státní zástupce za předpokladu, že v předmětném řízení chrání veřejný zájem.⁹⁹

Kromě důkazu smrti také hovoříme o tzv. „*domněnce smrti*“. O této domněnce rozhodne soud na základě návrhu zainteresované osoby. Soud pak prohlásí člověka za mrtvého v případě, že lze důvodně předpokládat jeho úmrtí a posléze určí den, který je považován za den úmrtí dané osoby.

Občanský soudní řád rozlišuje dva případy prohlášení osoby za mrtvého. Prvním případem je již shora popsán tzv. důkaz smrti. Následky události znemožňují prokázat smrt stanoveným způsobem. Dochází ke zjednodušení a zkrácení řízení o prohlášení osoby za mrtvého. Soud nevydává vyhlášku s výzvou dotčené osobě, aby se mu přihlásila. Tato vyhláška předchází samotnému vyhlášení rozsudku o prohlášení za mrtvého. Soud tedy vydá rozhodnutí podle § 200 občanského soudního řádu, ve kterém prohlásí fyzickou osobu za mrtvou a vysloví, že tato osoba zemřela při konkrétní události v konkrétní den.

Druhým případem se zabývá soud v případě dlouhodobé nezvěstnosti určité osoby, a zároveň pokud se lze domnívat, že již tato osoba vzhledem ke všem okolnostem nežije. V okamžiku, kdy soud dospěje k závěru, že existují důvody pro prohlášení nezvěstné osoby za mrtvou, ustanoví opatrovníka. Dále soud dle § 196 odst. 1 občanského soudního řádu vyhláškou nebo jiným způsobem vyzve nezvěstného, aby se do jednoho roku od uveřejnění vyhlášky přihlásil soudu. Dále vyzve všechny osoby, které o nezvěstném ví, aby o takovéto osobě podaly ve lhůtě jednoho roku zprávu soudu, jeho opatrovníkovi, případě zástupci, který je uveden ve vyhlášce. Soud zde uvádí relevantní okolnosti o daném případě, jako je například den, kdy končí doba, po kterou se může nezvěstný přihlásit. Z tohoto vyplývá, že po uplynutí dané lhůty je nezvěstný prohlášen za mrtvého. Po tomto marném uplynutí lhůty vydá soud dle ustanovení § 198 občanského soudního řádu konstitutivní rozsudek o prohlášení nezvěstného za mrtvého.

V rozsudku se uvádí den, který je tímto považován za den smrti nezvěstného.

---

⁹⁹ Srov. § 35 odst. 1 písm. f) občanského soudního řádu.

V NOZ je taktéž pamatováno na situaci, kdy se dodatečně zjistí, že osoba prohlášená za mrtvého žijem, anebo že zemřela dříve či později. V případě, že osoba žije, soud zruší své rozhodnutí o prohlášení za mrtvého s účinky ex tunc, tedy k prohlášení za mrtvého se nepřihlíží. Dochází k obnově právních vztahů osoby, která je prohlášena za mrtvou. Manželství či registrované partnerství se však neobnovuje, jak vyplývá z ustanovení § 76 odst. 1 NOZ. Obdobně bude soud řešit situaci mylného důkazu smrti. Do konce roku 2013 platila úprava ustanovení § 22 odst. 2 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, tedy „*bude-li prohlášení za mrtvého zrušeno, neobnoví se zaniklé manželství, jestliže mezitím manžel toho, kdo byl prohlášen za mrtvého, uzavřel manželství nové.*“¹⁰⁰

Způsob prohlédnutí těla mrtvého a další postup jsou upraveny v zákoně č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách. Prohlídku těla zemřelého člověka provádí lékař se specializovanou způsobilostí. Účelem prohlídky je zjištění smrti osoby, relevantní datum a čas úmrtí společně s pravděpodobnou příčinou smrti. Zároveň musí dojít k označení těla zemřelého. Úkolem lékaře je též určit, zda má být provedena pitva zemřelého. Nedílnou povinností specializovaného lékaře je vyplnění tzv. Listu o prohlídce zemřelého. Tuto listinu a způsob jejího vyplnění upravuje vyhláška Ministerstva zdravotnictví ČR č. 297/2012 Sb. Dále je lékař povinen předat List o prohlídce zemřelého příslušnému matričnímu úřadu do tří dnů od prohlídky. Policie České republiky musí být informována v případě, kdy lékař pojme podezření, že úmrtí bylo způsobeno trestným činem nebo sebevraždou, pokud došlo k úmrtí za nejasných okolností, není známa osoba blízká zemřelému nebo ji nebylo možné o úmrtí vyrozumět.

Stanovení data a času úmrtí má v dědickém právu význam pro určení okruhu dědiců a rozsahu majetku, jehož hodnota se v čase mění a pro potřebu dědictví se určuje ke dni úmrtí.¹⁰¹ Určení doby úmrtí má význam v okamžiku, kdy najednou zemře více osob při jedné události a není-li zcela zřejmé, zda jedna osoba přežila druhou. V takovémto případě by teoreticky tato osoba mohla být povolána jako její dědic. V okamžiku, kdy není zcela zřejmé, která osoba zemřela dříve a která později, uplatňuje se skutková domněnka, která předpokládá, že tyto osoby zemřely současně, a proto nepřichází v úvahu, aby po sobě mohly dědit.

Za situace, kdy není možné zcela exaktně určit smrt fyzické osoby, je nutné vyvolat řízení o prohlášení za mrtvého a určení tohoto dne ponechat na rozhodnutí

---

¹⁰⁰ § 22 odst. 2 zák. č. 94/1963 Sb., o rodině.

¹⁰¹ KUČERA, Robert: *Dědictví*. 1. vydání. Praha: Linde, 2001, str 21.

soudu. S dnem úmrtí osoby jsou spjaty tak závažné důsledky (majetkové i nemajetkové povahy), že je nutno kategoricky trvat na tom, aby den úmrtí byl postaven najisto.¹⁰²

Okamžik smrti je tedy rozhodující skutečností pro určení, jaké předpisy hmotného i procesního práva budou použity v daném dědickém řízení. Nelze opomenout, že nabytím právní moci rozsudku o prohlášení nezvěstného za mrtvého taktéž zaniká manželství partnera, případně registrované partnerství.¹⁰³

Občanský zákoník ve svém ustanovení § 7 odst. 2 uvádí, že smrtí zaniká způsobilost mít práva a povinnosti. Nový občanský zákoník tuto způsobilost mít práva a povinnosti nechává co do obsahu beze změny, mění pouze terminologii. Dle ustanovení § 15 odst. 1 NOZ se místo termínu „způsobilost mít práva a povinnosti“ užívá pojmu „právní osobnost“. Člověk nabyde tuto právní osobnost při svém narození a ztrácí ji v okamžiku smrti. Zánik právní subjektivity fyzických osob – smrtí – zůstává tedy obsahově beze změny. Budeme-li na smrt fyzické osoby pohlížet z právního hlediska, jedná se o tzv. objektivní právní skutečnost, se kterou vznikají, mění se nebo zanikají občanskoprávní vztahy, ve kterých byla osoba zemřelá účastníkem. Úmrtím fyzické osoby nikterak nezanikají majetková práva či závazky, ale musí být v rámci dědického řízení rozhodnuto o právním nástupnictví.

Právní otázky spojené s dědickým nápadem jsou upraveny v ustanoveních §§ 1479 a 1480 NOZ. Nicméně primární zásada dědického práva dle ustanovení §1479 NOZ zůstává zachována v tom, že dědické právo vzniká smrtí zůstavitele. Dědic tak nemůže zcizit dědictví už před zůstavitelovou smrtí a taktéž mu není umožněno, aby sám o tomto majetku pořizoval. Platná právní úprava je také doplněna výslovně o případ, že osoba, která zemře před zůstavitelem nebo současně s ním, nedědí. Taktéž je upřesněna dispozice s budoucím dědickým právem.¹⁰⁴

Přestože je tato koncepce NOZ rozšířená, je ve své podstatě totožná s tou v občanském zákoníku (ustanovení § 460). Ani nový občanský zákoník se tedy nevrací k institutu ležící pozůstalosti, který zná např. současné rakouské

---

¹⁰² DVOŘÁK, J. *K aktuálním otázkám prohlášení občana za mrtvého*. In Ad Notam č. 6/2004. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C. H. Beck, 2004, str. 161–162.

¹⁰³ *Institut registrovaného partnerství -veřejnoprávně institucionalizovaný svazek dvojic stejného pohlaví, existuje v České republice od 1. 7. 2006, kdy nabyl účinnosti zákon č. 115/2006 Sb. o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů.*

¹⁰⁴ Viz BĚLOHLÁVEK, A. J., ČERNÝ, F., JUNGWIRTHOVÁ, M., KLÍMA, P., PROFELDOVÁ, T., ŠROTOVÁ, E. *Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, str. 472.

právo.¹⁰⁵ Ležící pozůstalost byla na našem území platná do roku 1950 a základní myšlenkou bylo, že po smrti zůstavitele bylo na pozůstalost až do soudního rozhodnutí o dědictví nahlíženo jako na majetek, který stále náleží zemřelému zůstaviteli. Vlastnické právo k dědictví bylo dědici přiznáno až soudním odevzdáním předmětného dědictví. Koncepce rakouského zákoníku je v Evropě spíše ojedinělá, proto převážily důvody k zachování pojetí, že dědické právo vzniká dědici již smrtí zůstavitele. Soud dle ustanovení § 1670 NOZ nabytí dědictví pouze deklaratorně potvrzuje.¹⁰⁶

2.2. Způsobilý dědic

Dalším předpokladem dědického nástupnictví je existence způsobilého dědice.

Způsobilým dědicem je dědic, který se doložil úmrtí zůstavitele, není u něj dán žádný z důvodů dědické nezpůsobilosti, které upravuje §§ 1481 až 1483 NOZ, dědictví se nezřekl smlouvou se zůstavitelem, nebyl platně vyděděn dle § 1646 s 1649 NOZ, neodmítl dědictví a ani se dědictví nevzdal (§ 1490).¹⁰⁷ Dědicem se podle NOZ stává ten, komu svědčí dědické právo. Paragraf 1478 NOZ také uvádí, že dědicem se může stát nejenom člověk, ale také jím může být osoba právnická. Právnická osoba může dědit pouze ze závěti či smlouvy, nikoli ze zákona. Dále je stanoveno, že dědicem také může být právnická osoba, která teprve vznikne, a to za předpokladu, že se tak stane do jednoho roku od smrti zůstavitele.¹⁰⁸ V dřívější právní úpravě mohly právnické osoby dědit za předpokladu, že měly způsobilost k právům a povinnostem v době zůstavitelova úmrtí. Pokud přejde v podobě odúmrti pozůstalost na stát, je stát podle § 1634 v tomto případě považován za dědice.

V dřívější právní úpravě tento případ upravovalo ustanovení § 462, kdy se stát v takovémto případě za dědice nepovažoval.¹⁰⁹

---

¹⁰⁵ Viz BEZOUŠKA, P., PIECHOWICZOVÁ, L. *Nový občanský zákoník – nejdůležitější změny*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2013, str. 195.

¹⁰⁶ Srov. ELIÁŠ, K. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, str. 603.

¹⁰⁷ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J., a.kol.: *Občanský zákoník, Komentář, svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, str. XXVIII.

¹⁰⁸ SCHELLEOVÁ, I.; SCHELLE, K.: *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. 1. vyd. Praha: Linde, 2013, str. 43.

¹⁰⁹ Viz BĚLOHLÁVEK, A. J., ČERNÝ, F., JUNGWIRTHOVÁ, M. a kol.: *Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, str. 473.

Dědická způsobilost dle tradiční právní konstrukce také přísluší počatému dítěti. To se samozřejmě musí narodit živé. V právní teorii rozlišujeme absolutní a relativní způsobilost být dědicem.¹¹⁰

2.2.1 Absolutní dědická způsobilost

Tato dědická způsobilost konkrétní osoby se posuzuje podle objektivních okolností a de facto se kryje způsobilostí fyzické osoby mít práva a povinnosti (nebo-li právní subjektivitou). Zákon uvádí, že právní osobnost fyzické osoby vzniká v době jejího narození a zaniká dnem smrti jedince. Tento jedinec tak v očích zákona přestává být osobou v právu. Jak již bylo uvedeno, dědickou způsobilost může mít i dítě v době smrti zůstavitele doposud nenarozené (nasciturus), avšak musí se narodit živé. Tuto právní fikci lze uplatnit jen ve prospěch jedince.¹¹¹ Právní postavení doposud nenarozeného dítěte dříve upravovalo ustanovení § 7 odst. 1 OZ.

Smrtí zůstavitele přechází dědictví na dědice. Z toho logicky vyplývá, že dědicem se může stát jen ten, kdo zůstavitele přežil. V krajním případě to může být za určitých okolností i osoba, která by jen na krátký okamžik zůstavitele přežije. Osoba, která zemřela dříve než zůstavitel (tzv. předemřela), samozřejmě po takovéto osobě dědit nemůže. „*Jestliže fyzická osoba, které by jinak svědčilo dědické právo, zemřela dříve než zůstavitel (např. dědic ze závěti, manžel či dítě zůstavitele, kteří by jinak dědili ze zákona), nemůže nabýt dědictví, neboť v okamžiku smrti zůstavitele již nemá právní subjektivitu, která úmrtím fyzické osoby zaniká.*“¹¹²

Jak již bylo na začátku této kapitoly uvedeno, stanovení přesné doby smrti zůstavitele sehrává důležitou roli za předpokladu, že při jedné události zemře více osob, které by po sobě navzájem dědily. V takovémto případě dostává právní fikce zcela reálné obrysy. V okamžiku, kdy lze nad pochybností prokázat, která osoba zemřela dříve a která později, platí, že osoba, která zemřela později, bude dědit po osobě, která zemřela dříve. Dochází tak k rozšíření předmětu dědictví

---

¹¹⁰ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné 3*. Díl. 5. jubilejní aktualizované vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2009, str. 263.

¹¹¹ Viz BĚLOHLÁVEK, A. J., ČERNÝ, F., JUNGWIRTHOVÁ, M. a kol.: *Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, str. 19.

¹¹² ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník: Velký akademický komentář. Svazek 1*. 1. vydání. Praha: Linde, 2008, str. 1133.

o majetek, který osoba později zemřelá nabyla po osobě dříve zemřelé. V případech, kdy není možno určit, která osoba zemřela dříve a která později, se předpokládá, že tyto osoby zemřely současně (skutková domněnka). V těchto případech se žádná z osob nedožila smrti druhé, a proto nepřichází v úvahu, že by po sobě dědily.

Dědická způsobilost byla již výše uvedena, proto dále nebude zmiňována. Je však potřeba připomenout, že jedinými dvěma dědickými tituly, na jejichž základě může právnická osoba dědit, jsou dědická smlouva a závěť.

Určitou výjimku však můžeme nalézt v případě nadací či nadačních fondů. Nadace či nadační fond, který má být teprve zřízen na základě závěti dle § 477 odst. 2 občanského zákoníku ve spojitosti s § 3 odst. 1 zák. č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, se však absolutní dědická způsobilost neuplatňuje. Těmto právnickým osobám vzniká způsobilost mít práva a povinnosti až okamžikem zápisu do rejstříku podle § 5 odst. 1 zákona o nadacích a nadačních fondech. Nadace či nadační fond vzniklý na základě výše popsaných okolností, může vzniknout až po zůstavitelově smrti na základě návrhu na zápis do rejstříku, který podává zřizovatel, popřípadě vykonavatel závěti podle § 5 odst. 2 zákona o nadacích a nadačních fondech. Proto v takovýchto případech nedochází v pravém slova smyslu k nabytí dědictví dědicem.

2.2.2 Relativní dědická způsobilost a dědická nezpůsobilost

Při této dědické způsobilosti jsou nejdůležitějšími rozhodujícími prvky subjektivní aspekty, které hrají roli ve vztahu, jak ze strany případného dědice, tak i ze strany zůstavitele ve vztahu k takovéto osobě.¹¹³

Relativní dědická způsobilost je zákonem vymezena negativně. Existenci případných dědiců s dědickou způsobilostí ke dni úmrtí zůstavitele můžeme považovat za relevantní, avšak tito dědicové dědictví po zůstaviteli vůbec nemusí nabýt, přestože jim dědický titul svědčí. Důvodem je jejich vlastní chování, kterého se vůči zůstaviteli, popřípadě jemu blízkým osobám dopustili. Dědická způsobilost fyzických osob je tedy podmíněna nejenom objektivními podmínkami, ale také

---

¹¹³ MIKEŠ, J., DVOŘÁK, J., DVOŘÁKOVÁ, V., KOPÁČ, L. a kol.: *Občanské právo hmotné*. III. svazek. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2002, str. 283.

subjektivní stránkou věci, která se vztahuje k zůstaviteli. Z tohoto důvodu může být nezpůsobilým dědicem jen fyzická osoba.

Dědická nezpůsobilost v obecné rovině zahrnuje společensky neakceptovatelné chování osoby, která by za běžných okolností byla povolána k dědění. Avšak tohoto zavrženíhodného skutku se dopustila vůči zůstaviteli či jemu blízkým osobám, pro které by nebylo spravedlivé a v rozporu s dobrými mravy, aby se tato osoba stala dědicem. „*Zákon právní úpravou dědické nezpůsobilosti chce suplovat zůstavitelem neprojevenou vůli vyloučit nehodného dědice z dědění, jakož i prosadit hledisko dobrých mravů postihem toho, kdo si nezaslouží podílet se na výhodách plynoucích z dědického nástupnictví.*“¹¹⁴ Je ovšem nutné připomenout, že tato dědická nezpůsobilost se nevztahuje na potomky nezpůsobilého dědice. Tito potomci, pokud jsou způsobilými dědici, dědit budou. Jedinou výjimkou, kde se toto pravidlo neuplatňuje, je důvod dědické nezpůsobilosti podle ustanovení § 1482 odst. 1 NOZ. Dědická nezpůsobilost vzniká přímo ze zákona. Zůstavitel nemusí činit žádných právních úkonů, jako je tomu např. u vydědění. Daná osoba se nezpůsobilosti může dovolávat pro vyloučení nezpůsobilého dědice z dědického nástupnictví.

Přitom nezáleží na tom, z jakého dědického titulu mělo nástupnictví nastat. Pro dědickou nezpůsobilost může být z dědického nástupnictví vyloučen jak dědic ze zákona, tak i dědic ze závěti. Zákon uvádí čtyři důvody dědické nezpůsobilosti, dva důvody obecné a dva důvody zvláštní. První skupinu důvodů upravuje ustanovení § 1481 NOZ, na jejichž konci je dědická nezpůsobilost jednajícího. Jde o úmyslné trestné činy, které jsou spáchány vůči zůstaviteli, jeho rodičům, potomkům či jeho manželovi. Zákon nevyžaduje, aby spáchání trestného činu bylo dokonáno.

Z hlediska subjektivní stránky trestného činu, který byl spáchán vůči výše zmíněným osobám, zákon vyžaduje zavinění ve formě úmyslu. Nedbalostní trestné činy na dědickou způsobilost nemají vliv. Důvody dědické nezpůsobilosti se mohou vztahovat i na osoby, které daný skutek spáchaly, avšak z hlediska trestního práva hmotného pachatel trestného činu nejsou (např. z důvodu nízkého věku či nepřičetnosti).¹¹⁵ Dědická nezpůsobilost se vždy vztahuje pouze na konkrétní

---

¹¹⁴ MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L.: *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha: Leges, 2011, str. 26.

¹¹⁵ Ustanovení § 25 a § 26 zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

osobu, proti které důvod nezpůsobilosti směřuje. Dědický podíl této osoby pak následně přechází ve prospěch dalších dědiců.¹¹⁶

Druhou skupinu tvoří důvody zvláštní, uvedené v ustanovení § 1482 OZ. V těchto případech nemůže dědická nezpůsobilost postihnout každého, nýbrž pouze ty subjekty, které se nacházející vůči zůstaviteli v určitém postavení.

V prvním případě se jedná o manžela zůstavitele, který se vůči němu provinil tím, že naplnil skutkovou podstatu domácího násilí a v důsledku tohoto jednání podal zůstavitel návrh na rozvod manželství. Důvod pro dědickou nezpůsobilost nevzniká až rozhodnutím soudu o rozvodu manželství, nýbrž už v okamžiku podání návrhu na rozvod. Nicméně nutnou podmínkou je, aby řízení o rozvodu manželství již probíhalo v momentě smrti zůstavitele.

Druhým zvláštním důvodem dědické nezpůsobilosti je zbavení rodiče rodičovské odpovědnosti. Důvodem může být zneužívání rodičovské odpovědnosti rodičem nebo její vážné zanedbávání z vlastní viny. Rodiče pak jsou nezpůsobilí dědit pouze v rámci zákonné posloupnosti. Potomkovi je tak dána svobodná vůle, zda bude chtít na své rodiče pamatovat ve svém posledním pořízení.

Ke všem těmto důvodům dědické nezpůsobilosti (obecné či zvláštní) nebude přihlíženo, pokud zůstavitel takového jednání dané osobě výslovně promine. To vyplývá z druhé věty § 469 občanského zákoníku, podle které může nezpůsobilý dědic dědit, jestliže mu zůstavitel tento čin odpustil. V daný okamžik tak dochází k zániku dědické nezpůsobilosti a dědic, který byl dříve nezpůsobilý, může po zůstaviteli opět dědit.

Projev vůle zůstavitele, při kterém dochází k odpuštění skutků nezpůsobilého dědice, může být vyjádřen vícero způsoby. Zákonem není přesně definována konkrétní forma. Může se tak stát v písemné i ústní formě, případně jiným vhodným způsobem, který nevzbuzuje pochybnosti o vůli zůstavitele. Konkludentně, lze-li z počínání zůstavitele usuzovat, že mu byl znám dědicův čin, který mohl být důvodem pro dědickou nezpůsobilost, aniž by z něho chtěl vyvozovat důsledky z hlediska dědického nástupnictví.¹¹⁷

Zůstavitel tedy může odpustit pouze takový čin, který je důvodem vzniku dědické nezpůsobilosti, nejdříve až po té, co se o takovém činu dozvěděl, avšak nejpozději do okamžiku své smrti.

---

¹¹⁶ RÁLOVÁ, J., ECK, L. *Dědická nezpůsobilost*. In Ad Notam. č. 2/2004. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C. H. Beck, 2004, s. 36.

¹¹⁷ ŠVESTKA, J., JEHLIČKA, O., ŠKÁROVÁ, M. SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 10. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. str. 841.

Dědickou nezpůsobilost je třeba odlišovat od institutu vydědění. Oba instituty se snaží zabránit konkrétní fyzické osobě, aby nemohla po zůstaviteli dědit. Přesto je mezi oběma několik právních rozdílů. Musíme rozlišovat právní důvody a zákonné předpoklady jejich uplatnění a okruh osob, kterých se týkají.

Dalším rozdílem je, že k vydědění je potřeba platného projevu vůle zůstavitele. Tento projev vůle směřuje vůči potomkům zůstavitele, jakožto jeho neopomenutelným dědicům, s cílem odejmout jim jejich povinný podíl z dědictví.

Zákon taxativně vymezuje jednotlivé důvody, při kterých je možno k vydědění, jakožto k platnému právnímu aktu, přistoupit. K vydědění nepominutelného dědice lze přistoupit v případě, že dědic neposkytl zůstaviteli potřebnou pomoc v nouzi, neprojevuje o něj opravdový zájem, jaký by projevovat měl. Dále byl-li odsouzen pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze nebo žije trvale nezřízený život.

"Za vedení nezřízeného života lze označit takové chování, které evidentně vybočuje z rámce obecné představy o chování v souladu s dobrými mravy. O trvalé vedení nezřízeného života pak půjde v takových případech, kdy chování vyděděného bude vykazovat známky kontinuálnosti a dlouhodobosti, kdy již zpravidla nebude možné očekávat návrat k běžnému způsobu života tak, jak je vnímán většinovou společností."¹¹⁸

U dědické nezpůsobilosti dochází k vyloučení dědice z dědění přímo ze zákona.

2.3 Existence pozůstalosti / dědictví podle OZ a NOZ

Pozůstalost a dědictví jsou dva pojmy užívané v dědickém právu, které popisují určitý zůstavitelův majetek, který je předmětem dědictví. Jak pozůstalost, tak dědictví ve své podstatě vyjadřují tutéž obsahovou skutečnost. Jejich rozdílnost je pouze v osobě, ke které jsou tyto pojmy vztahovány. O pozůstalosti mluvíme ve vztahu k osobě zůstavitele a jím zanechaného majetku, který je daným předmětem dědictví. O dědictví mluvíme ve spojitosti s dědicem, který se má stát právním nástupcem zůstavitele a převzít jeho majetek.

---

¹¹⁸ Rozsudek NS ze dne 24. 11. 2011 Sp. Zn. 21 Cdo 190/2010.

V okamžiku úmrtí fyzické osoby, tedy základnímu právnímu předpokladu pro zahájení aktu dědění, dochází k zániku všech zůstavitelových vazeb k příbuzným, či známým. Existence dědictví tedy představuje další podmínku dědické posloupnosti. Pokud by po zemřelé fyzické osobě neexistoval žádný majetek, nebo majetek nepatrné hodnoty, nemůže dojít k dědickému nástupnictví. Procesněprávní důsledky na dědické řízení při neexistenci majetku spočívají v tom, že takovéto řízení soud podle § 153 zákona č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních, zastaví. K zastavení řízení o dědictví také může dojít v případě, že zůstavitel zanechal majetek bez hodnoty nebo jen majetek nepatrné hodnoty. Soud může takovýto majetek dle ustanovení § 154 odst. 1) zákona o zvláštních řízeních soudních, vydat osobě, která se postarala o pohřeb, ta však nesmí být k přijetí takovéhoho majetku nucena.¹¹⁹

V této souvislosti je možno z praxe potvrdit, že je-li vypravitelem pohřbu osoba blízká (potomek, pozůstalý manžel, či jiný příbuzný), ve valné většině případů s vydáním nepatrného majetku souhlasí. Pojem „majetek nepatrné hodnoty“ a především jeho výše se vzhledem k rostoucím životním nákladům, vývojem cen a také například s vývojem cen pohřbů časem mění. *„V současné době bývá v praxi za majetek nepatrné hodnoty považován majetek v ceně cca do 15 000 Kč. Není však vyloučeno, aby se zřetelem k okolnostem konkrétního případu (např. k příznivým majetkovým poměrům dědiců, k tomu, že vypravitel pohřbu by přicházel v úvahu jako jediný dědic a náklady pohřbu přesahují hodnotu majetku) byla tato hranice přiměřeně překročena.“*¹²⁰

Pokud po sobě zemřelá osoba zanechá nějaký majetek (movitý či nemovitý), práva, pohledávky, nebo také dluhy, je třeba zjistit osobu, jíž svědčí dědické právo na pozůstalost nebo na poměrný podíl z ní. Osobu, která do práv povinností zůstavitele vstoupí. Dědické právo je tedy spjato s právem vlastnickým a je předpokladem pro zachování zůstavitelova majetku.

„Novinkou je, že mezi ta práva, která se dědí, patří i práva vázaná výlučně na osobu zůstavitele, pokud byla uznána nebo uplatněna u orgánu veřejné moci před jeho smrtí. Například právo na bolestné se obecně nedědí, ale je-li uznáno, nebo uplatněno u soudu, již se zahrnuje do pozůstalosti a smrti zůstavitele nezaniká.“

---

¹¹⁹ Srovnej *Ad Notam* 6/1996, str. 140: „Zjistí-li se po právní moci rozhodnutí, že řízení bylo zastaveno, ačkoli majetek zemřelým zanechaný nebyl nepatrný, je třeba tento nikoli nepatrný majetek projednat, a to bez ohledu na to, že o něm soud věděl před zastavením řízení a přesto řízení zastavil, např. proto, že byl nesprávně informován o ceně tohoto majetku.“

¹²⁰ Mikeš, J., Muzikář, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha: Leges, 2011, str. 177.

*Stejně se naloží s právem na peněžitou satisfakci za zásah do osobnosti člověka.*¹²¹

Dřívější občanský zákoník tehdy používal poněkud široce formulované ustanovení § 579 o zániku subjektivních práv a povinností, které byly vázány jen na osobu dlužníka nebo věřitele jeho smrtí. Právo na dědění je přímo zakotveno v Listině základních práv a svobod, pramenem ústavního práva, který je z hlediska právní síly srovnatelný s ústavními zákony.¹²² V článku 11 odst. 1 Listiny se uvádí, že každý má právo vlastnit majetek, vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu, a že dědění se zaručuje.

Dědické právo v NOZ lze charakterizovat pomocí základní myšlenky, která se snaží o udržení závaznosti vůle zůstavitele. To je zásadní obrat oproti občanskému zákoníku č. 141/1950 Sb. a ve kterém pokračoval OZ č. 40/1964 Sb. Tento zákoník, jak již bylo dříve zmíněno, se snažil potlačit vůli zůstavitele a dědici si mohli dohodou rozdělit zůstavitelův majetek podle své vůle bez ohledu na existenci závěti. Podle NOZ je nyní rozhodující vůle zůstavitele, která musí být dodržena a dědici se této vůli musejí podřítit za předpokladu, že chtějí dědit. Tou nejdůležitější změnou nové úpravy dědického práva je tedy to, že rozhodující slovo má zůstavitel, zatímco dříve o děděném majetku rozhodovali výhradně dědicové. Tuto základní myšlenku dokládá řada ustanovení NOZ, např. § 1494 odst. 2, který stanoví, že závěť je třeba vyložit tak, aby bylo co nejvíce vyhověno vůli zůstavitele, § 1490 odst. 2, §§ 1506, 1509, 1629 a 1633 odst. 2, které ukládají těm, co nastupují k dědění na místo původních dědiců, nebo mají prospěch z toho, že jim napadl uvolněný odkaz, aby splnili s tím spojený příkaz, nařízení odkazu nebo jiné opatření zůstavitele.¹²³ V dědickém právu se uplatňuje princip univerzálního dědického nástupnictví. Dědic tedy nastupuje nejen do zůstavitelových práv, ale i do povinností. Dřívější právní úprava uváděla přechod zůstavitelových dluhů na dědice a povinnost jejich zaplacení dědicem pouze do výše nabytého dědictví. V praxi ovšem mnohdy docházelo k případům, že předmětem pozůstalosti bylo pouze to, co dědicové nezbytně přihlásili. Uměle tak byla snižována hodnota dědictví a věřitelé tímto byli kráceni na svých právech. Nový občanský zákoník posílil pozici věřitelů tím, že primárně dochází k přechodu povinností k úhradě dluhů v plném rozsahu. Dědic tedy musí uhradit veškeré

---

¹²¹ Bezouška, P., Piechowiczová, L. *Nový občanský zákoník – nejdůležitější změny*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2013, str. 196.

¹²² *Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.*

¹²³ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J., a.kol: *Občanský zákoník, Komentář, svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, str. 22.

zůstavitelovy dluhy. V krajním případě tak musí učinit i s použitím svého výlučného majetku.

Na druhou stranu zákon umožňuje dědicovi za určitých podmínek ochranu vlastního majetku, která spočívá v možnosti ohraničení rozsahu povinností k úhradě zůstavitelových dluhů prostřednictvím soupisu pozůstalosti. Dědic tak není dle ustanovení § 1706 NOZ povinen k úhradě všech zůstavitelových dluhů. Soupis pozůstalosti vymezuje jmění zůstavitele a čistou hodnotu majetku v době jeho smrti. Nový občanský zákoník uvádí ustanovení § 1675, kdy dědic si může do jednoho měsíce od vyrozumění soudem vyhradit zpravidla u notáře soupis pozůstalosti. V případě důležitých důvodů může soud lhůtu jednoho měsíce prodloužit. Soupis pozůstalosti si nelze vyhradit dodatečně. Pokud si tedy dědic vyhradí soupis pozůstalosti, pak bude povinen k úhradě zůstavitelových dluhů jen do výše nabytého dědictví, nikoliv v plné výši.

Dalším posunem, oproti dřívější právní úpravě, je skutečnost, že do pozůstalosti mohou být zařazena práva a povinnosti zůstavitele, které vznikly až po smrti. Takto lze postupovat v případě, že právní skutečnosti mají původ ještě za zůstavitelova života, a které by mu patřily, kdyby nezemřel.¹²⁴ Praxe ukazuje, že zůstavitelovi dlužníci či věřitelé jsou mnohdy schopni vyčíslit svá práva a povinnosti až nějakou dobu po jeho úmrtí, a navíc nikoli přímo k datu úmrtí. Příkladem mohou být odečty energií a vyčíslení potenciálního nedoplatku či přebytku.

2.4 Dědický titul

Dědický titul rozumějme právní důvod dědění, představuje další z právních požadavků pro to, aby mohlo dojít k dědickému nástupnictví, tedy převodu zůstavitelova majetku na další osobu či osoby. Neexistuje-li dědický titul, nemůže dojít k dědění, jelikož na základě dědického titulu je osoba považována za dědice.

Ustanovení § 461 odst. 1 OZ upravovalo dva důvody dědění, a to zákon nebo závěť. Předešlá právní úprava nevyklučovala kumulaci těchto dědických titulů a v praxi k tomuto také občas docházelo. Ke kumulaci docházelo v případě, že k dědictví byli povoláni jak dědicové ze závěti, tak dědicové ze zákona. Část dědictví tedy připadla dědicům ze závěti a zbytek, na který nebylo v závěti

---

¹²⁴ Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Op. cit., str. 3, 4.

pamatováno, náležel dědicům ze zákona. Samozřejmě, že také docházelo k souběhu dědických titulů u osoby konkrétního dědice, který mohl nabýt dědictví, jak ze závěti, tak i ze zákona.

V tuto chvíli je nutné připomenout, že původní právní úprava upřednostňovala dědění ze zákona. Zvláště v dobách bývalého režimu existovala snaha co možná nejvíce omezit svobodnou vůli v zůstavitelově posledním pořízení. Byla zde snaha ze strany státu o co možná největší zabránění přechodu majetkových práv velké hodnoty. Zvláště pak mezi osoby, které nebyly ve vzájemném příbuzenském vztahu. Podle této teorie dědění ze zákona „*lépe odpovídá požadavku soudržnosti rodiny a posilování příbuzenských svazků mezi osobami blízkými.*“¹²⁵ Jak již bylo dříve uvedeno, současná právní úprava je postavena na zásadě testamentární svobody a klade důraz na projev vůle zůstavitele. Nový občanský zákoník platný od 1. 1. 2014 uvádí tři důvody dědění. Dědická smlouva, závět nebo zákon. Martin Šešina uvádí, že v širším smyslu by bylo možné přiřadit k pořízením pro případ smrti i prohlášení o vydědění a povolání správce pozůstalosti.¹²⁶

Také podle NOZ se tyto dědické tituly navzájem nikterak nevylučují a může dojít k jejich kumulaci. K takovýmto situacím dochází za stejných předpokladů jako v dřívější právní úpravě. Tedy v momentě, kdy dědický titul, který je v postavení speciality, danou pozůstalost zcela nevyčerpává a dává tak možnost k uplatnění titulu subsidiárního.

Ustanovení § 1633 odst. 1 NOZ pamatuje na situaci, kdy nedojde k dědění podle dědické smlouvy, závěti nebo zákona. V takovémto případě nastupují jako dědici odkazovníci.

Zákonodárce dává pořadím jednotlivých dědických titulů nepřímo najevo vztah speciality a subsidiarity, tedy jednotlivou právní sílu dědických titulů. Na prvním místě uvádí dědickou smlouvu, následovanou závětí a až na posledním místě zmiňuje zákon, jakožto dědický titul výlučně subsidiární. Dědická smlouva se tedy stává nejsilnějším dědickým titulem a má přednost i před děděním ze závěti.

---

¹²⁵ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J., a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 3.* 3. aktualizované a doplněné vydání. Praha: ASPI, 2002, str. 287.

¹²⁶ Šešina předpokládá, že k pořízením pro případ smrti se bude také vztahovat ust. § 764 NOZ o posuzování majetkových práv bývalých manželů v řízení o dědictví podle pokynů manžela, které učinil za života. Srov. ŠEŠINA, 2012, op. cit., str. 3 a násled.. Jako pořízení pro případ smrti chápe listinu o ustanovení správce dědictví taktéž Václav Kouba – srov. KOUBA, Václav, Ještě jednou k obnově některých institutů dědického práva a dědického řízení. *Ad notam.* 2005, roč. 11, č. 5, str. 157.

Jsme si vědomi, že následující seřazení jednotlivých dědických titulů není dle jejich právní síly, což může být vnímáno na první pohled jako strukturální chyba. Důvodem této neuspořádanosti je však téma této rigorózní práce a snaha o plynulý přechod ke stěžejní části práce.

2.4.1 Dědění ze zákona

Dědění ze zákona představuje v současné právní úpravě třetí a nejslabší dědický titul, který veřejnost využívá. Přestože se jedná o nejslabší právní způsob dědění, jeho využívání v současné právní praxi je dle našeho názoru nejčastější. Dědění ze zákona se uplatňuje za situace, kdy není možné dědit na základě dědické smlouvy nebo závěti.

Zákonná dědická posloupnost se uplatňuje také v případech, kdy zůstavitel zanechal závěť nebo uzavřel dědickou smlouvu, avšak tyto dědické tituly zcela nevyčerpaly danou pozůstalost. Dědění ze zákona tedy představuje podpůrné řešení tam, kde není možno zcela dědit z dědické smlouvy nebo závěti. Při tomto právním způsobu dědění se vychází z rodinných a příbuzenských vztahů mezi zůstavitelem a jeho budoucími dědici.

Dřívější právní úprava rozdělovala dědice ze zákona do čtyř skupin podle stupně jejich rodinného vztahu vzhledem k zůstaviteli. V případě, že nebylo žádných dědiců v těchto čtyřech možných skupinách, přecházel majetek zemřelého v podobě odúmrti na stát. V takovýchto případech nebyl stát za dědice považován. Nový občanský zákoník rozšiřuje ustanovením §§ 1635–1640 okruh osob a počet skupin, které mohou být dědici ze zákona ze čtyř na šest dědických tříd. Nově jsou do zákonných dědiců zařazeni bratraci a sestřenice zůstavitele a také jeho praprarodiče. Zákon systematicky definuje dědice podle toho, v jaké třídě se nacházejí. Jednotlivé dědické třídy jsou tak vůči sobě v poměru speciality a subsidiarity.

V první třídě jsou zahrnuty děti zůstavitele a manžel. Všechny osoby nacházející se v této třídě dědí stejným dílem. V případě, že některé z dětí zůstavitele nebude dědit, nastupuje sukcesivně na jeho místo dítě tohoto dítěte (vnuk či vnučka). Za předpokladu, že není vnuka či vnučky, může místo zaujmout případně pravnuk.

Do druhé třídy je zahrnut manžel zůstavitele a jeho rodiče. Dále jsou v této skupině osoby, které se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku

před jeho smrtí sdílely a pečovaly o společnou domácnost, nebo byly odkázány výživou na osobu zůstavitel (tzv. spoluživí osoby). Osoby spadající do této dědické třídy dědí stejným dílem s tou podmínkou, že manžel má vždy nárok na nejméně polovinu pozůstalosti.

Třetí dědickou třídu reprezentují sourozenci zůstavitele a všechny spoluživí osoby podle třídy druhé. V souvislosti s možným neděděním sourozenců zůstavitele se postupuje dle stejného principu jako v případě první skupiny dědiců. Na pozici nedědicího sourozence nastoupí jeho děti a dědický podíl se mezi ně rozdělí rovným dílem.

Do čtvrté dědické třídy jsou zahrnuty prarodiče zůstavitele.

Pradědečkové a prababičky zůstavitele patří do páté dědické třídy. Prarodiče zůstavitelova otce i matky se v rámci této skupiny budou dělit o pozůstalost rovným dílem. Domníváme se, že tato nově vytvořená dědická třída v praxi nebude výrazněji využita. Už z podstaty lidského chápání, plynutí života a smrti je jasné, že prarodiče potenciálního zůstavitele nebudou běžně dědit. Zákonodárce se do určité míry snaží předvídat i takové situace lidského bytí, kdy potenciálně může dojít v rámci rodiny k náhlému neštěstí a ke smrti více osob v dané rodině. Dle předešlé právní úpravy by prarodiče mohli v případě neexistence závěti přijít o veškerý majetek mrtvých potomků a takovýto majetek by státu připadl jako odúmrt', která je zakotvena v ustanovení § 1634.

Šestá a poslední dědická třída pamatuje na potomky dětí sourozenců zůstavitele a na potomky zůstavitelových prarodičů.

Nový občanský zákoník, na rozdíl od dřívější právní úpravy, preferuje, aby majetek zůstavitele zůstal pokud možno v okruhu jeho nejbližších. Stát by tak měl „získat“ majetek zůstavitele v podobě již zmíněné odúmrti pouze ve velmi výjimečných případech a na rozdíl od OZ je stát již považován za dědice. Zákon výslovně uvádí, že na stát se v takovém případě hledí jako na zákonného dědice. Což ve svém důsledku znamená, že státu vzniklá práva a povinnosti nyní spadají do dědického práva, tedy práva soukromého a nikoli do práva veřejného. Je potřeba také na druhou stranu zdůraznit, že v porovnání s ostatními dědici, stát nemůže dědictví odmítnout.

Jen pro úplnost je zde uváděno ustanovení § 1641, které upravuje tzv. několikeré příbuzenství. Je-li některá osoba se zůstavitelem příbuzná z více stran, než jen z jedné, má z každé této strany dědické právo, které by mu náleželo jako příbuznému z této strany.

2.4.2 Dědická smlouva

Institut dědické smlouvy není v dědickém právu ničím novým. Nový občanský zákoník obnovuje tento institut dědického práva, který byl upraven ve Všeobecném zákoníku občanském z roku 1811 a platil až do roku 1950, kdy byl zákonem č. 141/1950 Sb., občanským zákoníkem, z českého právního řádu eliminován.

Jak již název předesílá, jedná se o smlouvu, kterou však nelze uzavřít jinak než osobním jednáním. To znamená, že ji nelze uzavřít prostřednictvím třetích osob s využitím plné moci. Dědická smlouva je ve své podstatě posledním pořízením a smlouvou současně. Jedná se o tzv. smíšený právní útvar, o jakýsi přechod mezi posledním pořízením a smlouvou současně. Z tohoto lze učinit závěr, že k platnému uzavření takovéto smlouvy je třeba smluvní způsobilosti obou stran dědické smlouvy a zároveň způsobilosti pořizovací. Tato způsobilost je samozřejmě v takovémto případě vyžadována pouze u zůstavitele. Vzhledem k relativní „čerstvosti“ NOZ bude zřejmě ještě nějakou chvíli trvat, než se odborná veřejnost sjednotí v názorech na to, která z obecných ustanovení týkajících se smluv bude možno aplikovat na smlouvy dědické. Samozřejmě za předpokladu, že k takovémuto sjednocení vůbec někdy dojde.

Na rozdíl od závěti, se u dědické smlouvy nejedná pouze o jednostranné pořízení pro případ smrti zůstavitelem. Dědická smlouva je dvoustranným dědickým titulem, kdy zůstavitel povolává druhou smluvní stranu za dědice či odkazovníka. Dědická smlouva ke svému vzniku tedy vyžaduje aktivní konání dvou smluvních stran, které ještě za zůstavitelova života výslovně projeví vůli být spolu takovouto smlouvou vázány. Jedná se tedy o závazek, na jehož základě vzniká zůstaviteli určitá povinnost zdržet se darování či zřizování dalších pořízeních pro případ smrti, které by s dosavadní dědickou smlouvou byly právně neslučitelné.

Dědická smlouva také může být sjednána ve prospěch třetí osoby. V takovémto případě vejdou v platnost ustanovení § 1767 a násl., o smlouvách uzavřených ve prospěch třetí osoby.¹²⁷ Svoboda uvádí, že dědická

---

¹²⁷ Srov. Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J., a kol. Občanský zákoník. Komentář. IV. Dědické právo. Praha: Wolters Kluwer CR, 2014. str. 720.

smlouva se dá nejlépe popsat výrazem „*dvoustranného, závazného ustanovení za dědice*.“¹²⁸

Současná právní úprava NOZ, na rozdíl od té předchozí, nezohledňuje pouze dědické smlouvy uzavřené mezi snoubenci či manžely. Dědickou smlouvu mohou nově uzavřít také osoby, které mezi sebou nemají žádný příbuzenský vztah. Smluvním dědicem se může stát i právnická osoba, za kterou jedná její statutární orgán. Tuto skutečnost lze dovodit z ustanovení § 1582 občanského zákoníku, kdy: „*Dědickou smlouvou povolává zůstavitel druhou smluvní stranu nebo třetí osobu za dědice nebo odkazovníka a druhá strana to přijímá.*“ Závazky plynoucí z dědické smlouvy mohou změnit pouze ti, kterých se předmětná smlouva týká, a to pouze na základě osobního jednání. Dědickou smlouvu, jakožto dvoustranný právní akt, nelze jednostranně změnit či zrušit.¹²⁹ V tomto ohledu je dědická smlouva jako druh posledního pořízení oproti závěti právně závaznější, vzhledem k tomu, že závěť může její pořizovatel kdykoliv změnit, odvolat či dokonce zničit.

Jak již bylo dříve zmíněno, dědická smlouva je z hlediska právní síly v novém občanském zákoníku nejsilnějším dědickým titulem. Ze všech dříve jmenovaných dědických titulů svými vlastnostmi se snaží o co možná největší zohlednění svobodné vůle a dobrovolnosti.

Je tedy nanejvýš logické, že na dědickou smlouvu jsou kladeny přísnější právní nároky a musí být uzavírána ve formě veřejné listiny, jinak by byla považována za závěť, pokud by měla všechny její právní náležitosti.¹³⁰ Dědickou smlouvu může uzavřít plně svéprávný zůstavitel, který dosáhl 18 let. V případě, že je ve svéprávnosti omezen, je k uzavření smlouvy potřeba souhlasu opatrovníka. Za zletilou osobu se také považuje ten, který dosáhl věku 16 let a jeho zletilost mu byla přiznána soudem a taktéž osoby, které po dovršení 16 let věku uzavřely manželství. Pokud by dědická smlouva nesplňovala všechny popsané nároky a přesto by byla pozůstalostním řízením uznána jako platná závěť, jedná se o tzv. *konverzi právního jednání*, neboť snahou je vyhovět zůstavitelovo poslední vůli.¹³¹

---

¹²⁸ Svoboda, E.: Dědické právo. 2. vyd. Praha: Vesmír, 1926. str. 58.

¹²⁹ Bezouška, P., Piechowiczová, L. *Nový občanský zákoník – nejdůležitější změny*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2013, s. 207.

¹³⁰ Srov. Dědické právo v novém občanském zákoníku [cit. 28. 3. 2017] dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/user_upload/informacni_brozury/MS_brozura_dedicke_pravo.pdf> a také <http://obcanskyzakonik.justice.cz/dedicke-pravo/konkretni-zmeny/dediccka-smlouva/>.

¹³¹ Srovnej Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol.: *op.cit.*, str. 218: „*S ohledem na skutečnost, že občanský zákoník zavádí prioritu výkladu právních jednání vedoucí spíše k jejich platnosti*

Nicméně existují také určitá omezení. Osoba, která byla ve svéprávnosti omezena z důvodu závažné duševní poruchy (gamblerství, chorobná závislost na alkoholu, omamných a psychotropních látkách a jedech), může pořídit dědickou smlouvu jen o majetku, o kterém je způsobilý pořídit závěť. Ustanovení § 1585 odst. 2 NOZ uvádí, že z tohoto majetku se počítá čtvrtina vyhrazená pořízení podle jeho zvlášť projevené vůle. Chceme-li přesně stanovit, o jak velký majetek se jedná, musíme vědět, že osoba takto postižená může testovat pouze o polovině svého majetku. Z této poloviny musí zůstat volná další ¼. Zůstavitel tedy může pořídit dědickou smlouvu o 37,5 % svého majetku (3/8 majetku). Jak již bylo dříve uvedeno, dědickou smlouvu mohou uzavřít také snoubenci, což je určitý právní pokrok od dříve platného občanského zákoníku z roku 1811. Nicméně smlouva nabývá účinnosti až po vzniku manželství.

Zákonodárce také pamatuje na případný rozvod manželství. Práva a povinnosti vyplývající z dědické smlouvy by neměly být rozvodem nikterak dotčeny. Dědická smlouva nemá být zrušena z pouhého důvodu rozvodu. Předmětnou smlouvu však může zrušit soud na návrh jednoho z bývalých manželů, ten však nesmí směřovat proti manželovi, který manželský rozvrat nezpůsobil. Nicméně oběma stranám není nikterak bráněno, aby se dohodly na opaku.¹³²

Různé pŕutky či šarvátky o majetek, tak jak tomu bohužel u rozvodů mnohdy bývá, mohou někdy do značné míry komplikovat situaci. Nicméně se pověstným jablkem sváru může stát jiná právní skutečnost. Jak již bylo řečeno, zůstavitel má plné právo nakládat se svým majetkem dle uvážení. Tento majetek však může být předmětem dědické smlouvy. Zde dochází ke kolizi, kdy na jedné straně stojí zůstavitel s právem k volnému nakládání se svým majetkem a na straně druhé smluvní dědic, který má zájem na tom, aby na něj ze zůstaveného majetku zbylo co nejvíce. Jak se k problematice uzavírání a fungování dědických smluv postaví odborná i laická veřejnost, nám ukáže až praxe dalších let.

---

než neplatnosti (opouští dosavadní formalistický výklad směřující spíše k neplatnosti smluv a jednání), je třeba na jakékoli právní jednání hledět spíše jako na platné než jako neplatné.“

¹³²Srovnej NESNÍDAL, J. *Občanský zákoník I. s komentářem*. Český Těšín: Poradce, 2012, str. 298.

2.4.3 Dědění ze závěti

Závěť a možnosti dědění ze závěti jsou stěžejním tématem této práce. Jednotlivé právní aspekty závěti jsou rozpracovány v následující kapitole a jednotlivých podkapitolách.

3 Závěť obecně

Závěť (testament, poslední vůle) je dalším dědickým titulem, na jehož základě lze nabýt dědictví. Jak již bylo výše uvedeno, co do právní síly, má závěť přednost před děděním ze zákona, ale je právně slabší než dědická smlouva. Je tedy jakýmsi prostředníkem mezi dědickou smlouvou a děděním ze zákona. Přestože není závěť na rozdíl od dědění ze zákona v běžném životě nejhojněji využívaným dědickým titulem, je jedním z nejdůležitějších institutů dědického práva.

V případě porřízení závěti jde o nakládání s majetkem pořizovatele pro případ smrti (mortis causa), kdy takováto osoba činí právní jednání (závěť) za života, avšak účinky takového právního jednání¹³³ nastanou až po jeho smrti. V případě závěti, na rozdíl od dědické smlouvy, jde o jednostranný, formální a kdykoli odvolatelný nebo změnitelný projev vůle o tom, komu má po smrti pořizovatele závěti majetek připadnout.¹³⁴

V dobách bývalého režimu docházelo k různým snahám potlačit zůstavitelovu autonomii vůle preferencí zákonné posloupnosti. Závěť tak byla utlačována do pozadí. Nový občanský zákoník se však snaží co možná nejvíce tuto autonomii preferovat. Proto platí, že není možno zůstavitele v rozhodování o jeho vlastním majetku omezovat. Pořizovatel sám určuje obsah závěti. Stanovuje, kdo se má stát po jeho smrti dědicem a jakým způsobem se bude majetek dělit mezi dědice.

Nicméně snaha o posílení autonomie vůle má svá určitá omezení a zůstavitel je ve své testovací volnosti omezen, například institutem neopominutelných dědiců či odkazem.

Zůstavitel může pořídit závěť o celé své pozůstalosti. V případě platnosti takovéto závěti, nedochází k dědění ze zákona a dědění ze závěti má vždy přednost.

V případě, že je závěť pořízena pouze pro konkrétní část pozůstalosti, dochází z části k dědění podle závěti a z části podle zákona. Pokud však zůstavitel

---

¹³³ NOZ nepoužívá termín „právní úkon“, který uváděl § 34 občanského zákoníku č.40/1964 Sb., ale „právní jednání“, který je definován v § 545 -§ 547: Právní jednání vyvolává právní následky, které jsou v něm vyjádřeny, jakož i právní následky plynoucí ze zákona, dobrých mravů, zvyklostí a zavedené praxe stran. Právně lze jednat konáním nebo opomenutím; může se tak stát výslovně nebo jiným způsobem nevzbuzujícím pochybnost o tom, co jednající osoba chtěla projevit. Právní jednání musí obsahem a účelem odpovídat dobrým mravům i zákonu.

¹³⁴ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J., a kol.: *Občanské právo hmotné. Svazek 3. 3. aktualizované a doplněné vydání.* Praha: ASPI, 2002, str. 292.

užívá nadměrně alkohol a byl omezen ve svéprávnosti, pak může závěti poříditi pouze o polovině pozůstalosti.¹³⁵

Musíme také podotknout, že pokud by zůstavitel odkázal dědici pouze určitou věc či právo, nešlo by už o závěť, ale o tzv. odkaz (viz kapitola o odkazu). Uvedme krátký příklad. Zůstavitel dle závěti rozhodl, že veškerý jeho majetek případně sourozenci, pouze s výjimkou určité movité věci, kterou odkáže třetí osobě, například sousedovi. Sourozenec je v postavení závětního dědice, zatímco třetí osoba je v postavení odkazovníka. Může ovšem nastat situace, kdy zůstavitel v závěti výše popsaným způsobem vyjmenuje více věcí (např. nemovitosti, umělecká díla, finanční prostředky, automobil,...). Můžeme-li se oprávněně domnívat, že úmyslem zůstavitele bylo rozdělení pozůstalosti mezi osoby vyjmenované v závěti, bude na tyto osoby potřeba nahlížet jako na závětní dědice, a ne jako na odkazovníky. Jednotlivé určené podíly (cum partibus) takovýchto dědiců na celé pozůstalosti je tedy potřeba stanovit podle poměru hodnot, které jim zůstavitel výslovně zůstavil. Za situace, kdy je závěti povoláno více dědiců a nejsou určeny jejich podíly na pozůstalosti (sine partibus), jsou takové podíly děleny rovným dílem. Jak již bylo zmíněno, právo povolati dědice závěti je výlučným právem zůstavitele a pouze zůstavitel může takový právní úkon provést. Přípustné není ani testování v zastoupení, taktéž není přípustné, aby zůstavitel akceptoval návrh, který mu předloží třetí osoba. Zároveň není možné, aby testovalo více osob společně. Na závěť dopadají obecné předpisy o náležitostech právního jednání. Především nesmí svým obsahem nebo účelem odporovat zákonu, zákon obcházet nebo se přičít dobrým mravům. V opačném případě by byla závěť prohlášena tzv. absolutně neplatnou. Relativně neplatnou závěti rozumíme takovou závěť, která sice platná je, ale pouze za předpokladu, že osoba, která je závěti dotčena, se neplatnosti takové závěti nedovolá. Pokud se dotčená osoba neplatnosti závěti dovolává, je tato závěť v části, která je v rozporu s ustanovením zákona neplatná se stejnými důsledky, jako v případě neplatnosti absolutní.

Proto, aby byla závěť platná, musí být splněno několik obecných a zvláštních formálních náležitostí, které jsou kogentní a v případě jejich nedodržení je závěť považována za neplatnou. Mezi obecné náležitosti projevu poslední vůle patří její vážný, srozumitelný, určitý obsah prostý omylu (viz kapitola o následcích omylu

---

¹³⁵ Srov. Dědické právo v novém občanském zákoníku [cit. 10. 01. 2016] Dostupné na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/user_upload/informacni_brozury/MS_brozura_dedicke_pravo.pdf>.

na neplatnost závěti) a zůstavitel musí tento projev vůle učinit svobodně a vědomě. V opačném případě může být závěť prohlášena za neplatnou.

Podle NOZ může být závěť platná také v případě, že zůstavitel neuvede přesné datum, nebo neuvede datum žádné. To představuje oproti dříve platnému OZ značný posun. Do konce roku 2013 bylo při striktním výkladu zákona dovozováno, že závěť musí být přesně označena datem (označení dne, měsíce a roku). V okamžiku, kdy zůstavitel uvedl v závěti datum jiným způsobem (např. Nový rok 2011), byla závěť s takto uvedeným datováním prohlášena za neplatnou. Podle dříve platného OZ patřilo mezi obecné předpoklady to, že právní úkon závěti musí být učiněn svobodně a vážně, srozumitelně a určitě. Závěť nesměla svým obsahem nebo účelem odporovat zákonu, nesměla být učiněna v duševní poruše a taktéž se stejně jako v NOZ nesměla přičít dobrým mravům.

Při výkladu vůle projevené zůstavitelem v závěti je nutno upřednostnit teorii vůle před teorií ochrany veřejné víry. **Teorie vůle** uvádí, že na základě jazykového projevu a jiných okolností (např. systematické uspořádání obsahu testamentu), je třeba se dopátrat skutečné vůle osoby, která tak učinila. **Teorie ochrany veřejné víry** vykládá projev vůle podle úmyslu jednající osoby za předpokladu, že daný úmysl mohl být adresátu projevu znám, nebo mu musel být znám. Eventuálně vykládá projev vůle podle významu, který by mu přikládala taková osoba, které byl projev určen.¹³⁶ Touto problematikou se také zabýval Nejvyšší soud ČR, který v rozsudku uvádí, že: „*k posouzení skutečné vůle pisatele závěti, jsou-li o ní pochybnosti, je třeba zjišťovat vedle znění textu listiny (slovního výkladu) všechny okolnosti, za nichž byl projev vůle o ustanovení závětních dědiců učiněn a z nichž lze dovodit skutečnou vůli zůstavitele. Okolnosti případu jsou skutečnosti existující vně vlastního projevu vůle, a to i tehdy, když je předepsána písemná forma. Není napravováním neurčitosti projevu vůle, jestliže projev vůle je vykládán se zřetelem k okolnostem případu.*“¹³⁷

Jak již bylo několikrát zmíněno, podle ustanovení § 1464 odst. 2 a § 1495 NOZ se má závěť vykládat tak, aby bylo pokud možno v co největší míře vyhověno vůli zůstavitele. Taktéž právo povolát dědice je podle ustanovení § 1496 NOZ výlučným osobním vlastnictvím zůstavitele. Stejně jako v dřívější

¹³⁶ MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L.: *Dědické právo*. Praktická příručka, 1. vydání Praha: Linde Praha, a.s., 2003, str. 48.

¹³⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 4 Cz 61/86 In FIALA, Roman. *Přehled judikatury ve věcech dědických*. Praha: ASPI, 2006, str. 393–394.

právní úpravě lze kdykoliv závěť odvolat, nebo změnit bez jakékoli potřeby souhlasu nebo dohody s další osobou.

Nově je možno využít dodatečné možnosti zhojení nedostatku formy. Zhojení nedostatku formy má za úkol zmírnění následků neplatnosti právního jednání způsobené nedodržením sjednané formy nebo formy stanovené zákonem. Toto lze namítat pouze do doby, než je splněno.¹³⁸

Existence platné závěti nikterak zůstavitele nezavazuje a neomezuje disponovat se svým majetkem. Může tedy bez jakýchkoli obstrukcí se svým majetkem libovolně nakládat. Může tak dojít k situaci, že veškerý svůj majetek vyčerpá a dědici v takovémto případě žádných aktiv nenabydou. Institut posledního pořízení dává tedy zůstaviteli možnost právně vyjádřit jeho vůli a přání, které osobě má majetek po jeho smrti připadnout.

Ve stávající právní úpravě rozlišujeme závěť napsanou vlastní rukou zůstavitele (tzv. holografická), závěť sepsanou jiným způsobem než vlastní rukou (tzv. allografická), závěť ve formě veřejné listiny a od roku 2014 také závěť s úlevami. Tato forma závěti je určena osobám, které se kvůli nepředvídatelné události (záplavy, sesuv půdy či sněhu,...) nacházejí v situaci ohrožující jejich život. Ve výjimečných případech tak může být závěť uzavřena i ústně. Nově může zůstavitel také k závěti klást příkazy a podmínky. Jednou z typických podmínek může být např. dokončení studia na škole.

3.1 Způsobilost zůstavitele pořídit závěť

Možnost pořízení závěti je jednostranný projev vůle zůstavitele, tedy fyzické osoby. Primárním předpokladem pro to, aby mohl zůstavitel pořídit své poslední pořízení, je být svéprávný. Dřívější terminologie tento stav označovala pojmem být způsobilý k právním úkonům. Svěprávnost fyzické osoby dle ustanovení § 30 NOZ nastává zpravidla dosažením věku osmnácti let.

Za určitých okolností se však svéprávnou osobou může stát také osoba nedosahující této věkové hranice. První takovouto okolností může být uzavření

---

¹³⁸ Srov. Bělohávek, A. J., Černý, F., Jungwirthová, M., Klíma, P., a kol.: *Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, str. 156.

manželství osobou starší šestnácti let¹³⁹ a nebo tzv. emancipací nezletilce¹⁴⁰, tedy přiznáním plné svéprávnosti nezletilci soudem.

Plně svéprávná osoba tedy není ve své testovací způsobilosti nikterak omezena. Vztáhneme-li dosažení plné svéprávnosti k dovršení oné „magické hranici“ 18 let, stává se za běžných okolností svéprávnost platným atributem po zbytek života fyzické osoby. Nicméně tato způsobilost v dědickém právu není nikterak absolutní a zákon vymezuje případy, kdy může být fyzická osoba na své svéprávnosti omezena nebo může být dokonce svéprávnosti zbavena.

Nový občanský zákoník vymezuje nesvéprávnost pro účely závěti takto: *„kdo byl ve svéprávnosti omezen, není způsobilý pořizovat, nejedná-li se o případy uvedené v § 1526 až 1528“*. Osoby, které jsou omezeny na své svéprávnosti, mohou pořizovat závěť jen formou veřejné listiny. Takováto situace může například nastat v okamžiku, kdy osoba dovrší věku patnácti let, ale ještě se nestala zcela svéprávnou. Notář se v takovém případě stává jakýmsi garantem, neboť musí posoudit, zda si je tato osoba vědoma svého jednání a důsledků z toho plynoucích.

Dále je ve své testovací způsobilosti omezena osoba trpící závislostí na alkoholu, a také ten, kdo užívá psychotropní látky a jedy a v neposlední řadě ten, kdo je chorobně závislý na hazardních hrách (tzv. gambler). Osoby postižené těmito „neduhy společnosti“ jsou na své testamentární způsobilosti ze zákona omezeny tím způsobem, že mohou testovat pouze do poloviny svého majetku.

Jedná se tedy o omezení co do kvantitativní stránky věci. To samozřejmě není v právním řádu žádnou novinkou. Nejvyšší soud Československé republiky ve svém rozhodnutí z listopadu 1921 (Rv II 210/21.) rozhodl, že *„kdo byl soudně prohlášen za marnotratníka, může až do polovice svého jmění volně pořídití buď tím, že ustanoví dědice nebo nařídí odkazy. Odkazy věci jest splniti na účet volné polovice pozůstalosti, pokud se týče dědice, k této polovici povolaného.“*¹⁴¹

Přestože se NOZ snaží o co možná největší respektování vůle zůstavitelovi vůle, v takovýchto případech je jeho vůle omezována, jelikož se lze domnívat, že by nebylo s majetkem zůstavitele vzhledem k jeho „stavu“ náležitě nakládáno.

---

¹³⁹ Dvořák, J., Švestka, J., Zuklínová, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 216.

¹⁴⁰ Srov. Bělohávek, A. J.; Černý, F.; Jungwirthová, M.; a kol.: *Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, str. 23.

¹⁴¹ Rozhodnutí NS Československé republiky, sp.zn Rv II 210/21.

Nový občanský zákoník se tedy tímto způsobem snaží chránit zákonné dědice, protože by mohli být kráceni na svých právech.

Osoba, která byla soudem omezena ve svéprávnosti, bude moci pořídit závěť pouze do rozsahu svého omezení. Nicméně premisa dané alternativy je zřejmá. U fyzické osoby omezené na své svéprávnosti lze s velkou mírou pravděpodobnosti předpokládat, že nebude a nemůže být způsobilá k tak zásadnímu právnímu úkonu, jakým je pořízení platné závěti. Nicméně je v této souvislosti nutné připomenout, že pro posouzení nezpůsobilosti fyzické osoby pořídit závěť je důležitý den, kdy vešlo v platnost soudní rozhodnutí o omezení svéprávnosti takové osoby.

Dříve platná právní úprava uváděla, že nezpůsobilá pořídit závěť byla taková osoba, která trpěla duševní poruchou a tato porucha měla trvalý charakter. Soud takovou osobu dle ustanovení § 10 odst. 1 NOZ zbavil způsobilosti k právním úkonům. Taktéž OZ uvádí, že na způsobilosti k právním úkonům je omezen ten, kdo nadměrně požívá alkoholických nápojů, omamných látek a jedů (ustanovení § 10 odst. 2) OZ. Podle ustanovení § 38 odst. 1 OZ byla absolutně neplatná taková závěť, která byla pořízena osobou se sníženou způsobilostí k právním úkonům. Za neplatnou mohla být na druhou stranu také prohlášena závěť, kterou pořídil zůstavitel neomezený či zbavený způsobilosti na právních úkonech, nicméně však jednal v duševní poruše, která ho činila nezpůsobilým k právním úkonům (§ 38 odst. 2). Ve valné většině případů se jedná o nezpůsobilost dočasného charakteru způsobenou například šokem nebo požitím alkoholu nebo drog.

Rozhodnutí soudu o omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům mohlo být za určitých okolností pouze dočasné. To vše za předpokladu, že u osoby právně omezené na své způsobilosti došlo ke změně na jejím duševním stavu a soud tak mohl zrušit rozhodnutí o omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům. Osoba takto právně postižená mohla po nabytí právní moci soudního rozhodnutí platně a v plném rozsahu o svém majetku rozhodovat.

Novinkou v NOZ je ustanovení § 59, které stanoví, že soud může svéprávnost omezit v souvislosti s určitou záležitostí na dobu nutnou pro její vyřízení, nebo na jinak určenou určitou dobu, nejdéle však na 3 roky. Po uplynutí doby právní účinky omezení zanikají. Zahájí-li se však v této době řízení o prodloužení doby omezení, trvají právní účinky původního rozhodnutí až do vydání nového rozhodnutí, nejdéle však 1 rok.

Stejně jako dříve platný OZ, také NOZ v ustanovení § 1527 připouští uzdravení osoby, která byla omezena ve svéprávnosti. V okamžiku, kdy je tato osoba uzdravena a je schopna projevovat vlastní vůli (nemá se na mysli uzdravení úplné), může testovat v jakékoli formě.

V následujícím § 1528, odst. 1 je uvedeno, že kdo byl ve své svéprávnosti omezen, může v rámci omezení pořizovat jen formou veřejné listiny. Odstavec 2 ovšem říká, že kdo byl omezen pro chorobnou závislost na požívání alkoholu, užívání psychotropních látek nebo podobných přípravků či jedů nebo chorobnou závislost na hráčské vášni představující závažnou duševní poruchu, může v rozsahu omezení pořizovat v jakékoli předepsané formě, nanejvýše však o polovině pozůstalosti. Druhá polovina připadne zákonným dědicům.¹⁴² Zákonodárce se tímto způsobem snaží o ochranu práv dědiců.

Stejně tak, jako podle dříve platné právní úpravy, tak také podle platného občanského zákoníku vyvstává otázka dokazování úspěšného uzdravení osoby, které byla omezena ve svéprávnosti. Domníváme se, že v právní praxi nebude toto dokazování zcela jednoduché. Naskýtá se otázka, kdo bude schopen objektivně rozhodnout, že daná osoba je již vyléčena a tedy dostatečně způsobilá k právnímu jednání.

Nehledě na skutečnost, že zákon neuvádí, zda osoba omezená ve svéprávnosti může sama prohlásit, že se cítí dostatečně uzdravena pro projevení vůle, či k tomu potřebuje lékařské vyšetření, případně vyjádření svého opatrovníka, když takovou osobu má.

Tato otázka může být pověstným jablkem sváru, která prodlouží dobu trvání řízení o pozůstalosti. Neobmyšlený dědic může rozporovat zůstavitelovo dostatečné duševní zdraví a následnou platnost posledního pořízení.

Pořizovatel musí být způsobilý ke dni právního jednání. Případná pozdější nezpůsobilost nemá na platnost tohoto právního jednání žádný vliv. Závěť by tedy měla být zůstavitelem zřízena, pokud možno, v době, kdy pro shora uvedené pochybnosti nebude žádná právní opora.

Zůstavitel může tak bez jakýchkoli právních problémů prosadit svoji vůli a ušetří tak dědice případných sporů, které mnohdy mívají dlouhodobý charakter.¹⁴³ Jinak je tomu u osob tělesně postižených. Je-li někdo tělesně postižen,

---

¹⁴²Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, str.120.

¹⁴³ Srov. Mikeš, J., Muzikář, L. *Dědické právo v teorii a praxi.* 1. vyd. Praha: Leges, 2011, str. 65–67.

nepřekáží mu to ve zřízení závěti. Je ovšem potřeba, podle povahy vady, volit vhodnou formu závěti.¹⁴⁴

Podíváme-li se na chvíli k našim německým sousedům, jejich právní úprava stanovuje velice podobná pravidla v § 2229 a § 2233 BGB. Nezletilá fyzická osoba zde taktéž může pořídit závět po dovršení šestnácti let věku. Notář, kterému tato osoba ústně sdělila svoji vůli, ji posléze zapíše ve formě veřejné listiny. Rozdílnost od českého právního řádu spočívá v tom, že tato osoba může svoji vůli projevit také předáním zapečetěného dokumentu, který obsahuje danou vůli.

3.2 Náležitosti vůle pořizovatele závěti a jejího projevu

Nejvyšší soud ve svém rozsudku z roku 1983 uvádí ke stanovení projevu vůle následující: „*Vzhledem k tomu, že občanský zákoník nestanoví, jak má být v závěti vyjádřeno ustanovení někoho dědicem, je třeba k doložení skutečné vůle pisatele závěti v pochybnostech zjišťovat vedle znění textu listiny i všechny okolnosti, za nichž byl projev vůle o ustanovení závětního dědice učiněn, lze-li z nich dovést určitost projevu vůle zůstavitele*“.¹⁴⁵

Nový občanský zákoník uvádí, že vůle pořizovatele musí být především svobodná, vážná a prostá omylů. Svobodnou vůlí se rozumí rozhodnutí pořizovatele učiněné bez nátlaku a negativního působení jakýchkoli vnějších vlivů. Do této skupiny spadá fyzické donucení a bezprávná výhrůžka. Fyzickým donucením můžeme rozumět například situaci, kdy třetí osoba nutí pořizovatele závěti sepsat poslední pořízení, které bude hovořit v jeho prospěch pod pohrůzkou fyzické újmy. Za fyzické donucení může být také hodnoceno takové jednání, kdy jiná osoba, než pořizovatel, vede pořizovateli při sepisování testamentu ruku, třebaže je osoba pořizující závět' nemohoucí. Testament sepsaný za takovýchto okolností je považován za absolutně neplatný. V tomto se NOZ nikterak neodlišuje od dříve platné právní úpravy. To dokazuje také rozsudek NS uvádějící, že: “*Pomoc poskytnutá zůstaviteli při psaní vlastnoruční (holografní) závěti, jež jakkoliv ovlivnila charakteristické znaky jeho rukopisu, způsobuje neplatnost dané závěti*“.¹⁴⁶

¹⁴⁴ Mikeš, J. *Dědictví a právo (právní poradce pro každého)*. Praha: Informatorium, 1993, str. 57.

¹⁴⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR z 30. 3. 1983, sp. zn. 4 Cz 73/82.

¹⁴⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 4. 2008, sp. zn. 21 Cdo 1744/2007.

O tzv. bezprávní výhrůžce hovoříme tehdy, kdy zůstavitele psychicky donutíme k něčemu, co nesmí být vynucováno. Domníváme se, že toto psychické donucování se především u starších lidí, kteří jsou odkázáni na pomoc druhých, vyskytuje v běžném životě častěji než fyzické. Tím nejsou nikterak obhajováni ti, kteří se tohoto jednání dopouštějí. Bohužel jen je třeba konstatovat, že se takovéto jednání v naší společnosti vyskytuje.

Přestože zůstavitel pořídí v určitém okamžiku závěť, není nikterak limitován takovouto závětí kdykoliv změnit nebo dokonce zrušit. Pokud by se některý z dědiců takovému jednání ze strany zůstavitele bránil, důsledkem by byla jeho nezpůsobilost pro zavrženíhodné jednání proti projevu poslední vůle zůstavitele.

Další podmínkou pro platnost závěti je vážnost vůle. Taková závěť, která je učiněná ve hře, žertu, při vyučování, nebo při tzv. simulovaném právním úkonu, je považována za neplatnou.¹⁴⁷ Pro splnění platnosti vůle zůstavitele je potřeba splnit poslední podmínku. Zůstavitelova závěť musí být prosta omylu. Blíže pak kapitola zabývající se důsledky omylu na platnost závěti.

Podle dříve platného OZ musel být projev vůle učiněn především určitě a srozumitelně. Ona požadovaná určitost a srozumitelnost se týkala především části závěti, ve které bylo určení dědiců a majetkových hodnot, které jim měly po zůstavitelově smrti připadnout. Výklad a objasnění projevu vůle zůstavitelem bylo mnohdy složitější. Touto problematikou se zabýval Nejvyšší soud ve svém usnesení: *„závěť je neplatná pro neurčitost ve vymezení okruhu povolaných dědiců jen tehdy, není-li ani výkladem právního úkonu možné dovodit, kdo se má stát dědicem zůstavitele. Obsah závěti lze za použití zákonem stanovených interpretačních pravidel vykládat, nikoli však nahrazovat nebo doplňovat vůli, kterou zůstavitel při poručení závěti neměl, nebo kterou sice měl, ale neprojevil ji.“*¹⁴⁸

Nový občanský zákoník na toto pamatuje v § 1497 kdy říká, že zůstavitel musí svou vůli projevit tak určitě, že nestačí, aby jen přisvědčil návrhu, který mu byl učiněn.¹⁴⁹

¹⁴⁷ Srov. Mikeš, J., Dvořák, J., Dvořáková, V., a kol.: *Občanské právo hmotné*. III. svazek. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2002, str. 163.

¹⁴⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 11. 2001 sp. zn. 21 Cdo 372/2001.

¹⁴⁹ Fiala, R., Drápal, L. a kol.: *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015.

3.3 Důsledky omylu a mylné pohnutky na platnost závěti

Protože jak praví staré a stále platné přísloví o omylnosti člověka, taktéž zákonodárce ve své prozíravosti předjímal možnou skutečnost, že se zůstavitel při pořizování své závěti může dopustit omylu. Z tohoto důvodu obsahuje část NOZ týkající se dědického práva několik ustanovení o omylu a jeho důsledcích. NOZ člení omyl podstatný a nepodstatný. Pouze podstatný omyl však může mít za následek neplatnost závěti.

Podstatný omyl je případem nesouladu mezi určitou subjektivní představou zůstavitele a realitou. Takovýto podstatný omyl spočívá ve skutečnosti, že zůstavitel chtěl projevit vůli, avšak ve skutečnosti v dobré víře projevil něco zcela odlišného.

Podle ustanovení § 1530 NOZ je podstatným omylem takový omyl, týká-li se osoby, které se něco zůstavuje, nebo podílu či věci, které se zůstávají anebo podstatných vlastností věci. Vlastnosti jsou podstatné, je-li zřejmé, že by zůstavitel v závěti tak neurčil, kdyby se v nich nebyl zmýlil.¹⁵⁰

Takový druh omylu může například nastat v případě, že se zůstavitel přepíše (např. napíše, že zůstavuje každému ze svých dvou potomků dvě poloviny podílu na pozůstalosti), přereknutím se při sepisování závěti před notářem (zůstavitel zůstavuje konkrétní osobě konkrétní částku, např. 100 000,- Kč místo 1 000,- Kč), či mylné domněnce. Mylnou domněnkou může být například situace, kdy zůstavitel ve svém posledním pořízení ustanovuje za svého dědice syna s výslovným poukazem na to, že syn dosáhl určitého vzdělání. Pokud se prokáže, že takového vzdělání nedosáhl, závět může být prohlášena za neplatnou.

Příkladem zneplatnění závěti a podstatného omylu může být nesprávné uvedení příjmení dědice. V takovémto případě by mohla být dědicem ustanovena jiná osoba, než zůstavitel zamýšlel.

V důsledku takového omylu se stane část závěti, ve které je podstatný omyl uveden, neplatnou. Může dojít také k situaci, že bude celá závěť prohlášena za neplatnou. Přitom není důležité, kdo nebo co, bylo příčinou vzniku takového omylu.

Za neplatnou bude taktéž prohlášena ta část závěti, která bude obsahovat mylnou pohnutku zůstavitele. Ta však musí být výslovně v závěti

---

¹⁵⁰ Fiala, R., Drápal, L. a kol.: Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015.

uvedena. Jen tak lze vyvozovat neplatnost sporného ustanovení či celé závěti. Přestože komentované ustanovení neobsahuje požadavek, aby pohnutka byla v závěti „zůstavitelem uvedená“, domníváme se, že i nadále by měla platit obecná zásada, že pohnutka má význam, jen pokud byla projevená. „Nelze totiž zkoumat (zjišťovat) pohnutku, kterou zůstavitel vůbec nevyjádřil. Pokud zůstavitel pohnutku v závěti (v dovětku či v jiné listině obsahující vysvětlení závěti) neuvedl a ani ji nesdělil třetí osobě, nemůže vyvolávat právní účinky.“¹⁵¹

Ustanovení závěti však nepozbývá platnosti v případě, prokáže-li se, že osoba nebo věc byla pouze nesprávně popsána a také v případě, je-li zřejmé, že by bylo zůstavitelem určeno stejně bez ohledu na svůj mylný předpoklad. V takovémto případě leží důkazní břemeno na osobě, která tvrdí, že k omylu došlo. Nicméně také zde se uplatňuje zásada co možná největšího respektování zůstavitelovy vůle (§ 1494 odst. 2). Z tohoto důvodu zůstává ustanovení, které obsahuje zjevný překlep či nesprávné pojmenování věci, v platnosti.

Ustanovení § 1502 NOZ uvádí, že ve všech případech evidentního zůstavitelova přepočtení, se provede dělení tak, aby byla jeho vůle naplněna co možná nejlépe.

Bližší se tomu věnuje rozsudek Nejvyššího soudu, který uvádí, že v případě, kdyby byla závětnímu dědici způsobena neplatnou závětí majetková újma, a pokud by tento dědic následně dědil po zůstaviteli jako jeden ze zákonných dědiců, je rozdíl mezi tím, co by jako závětní dědic získal v případě platné závěti a tím, co skutečně jako dědic ze zákona získal z dědictví. Pokud se mu však na základě dohody uzavřené s ostatními dědici dostalo z dědictví méně, než by činil jeho zákonný podíl, je rozhodující, na co měl nárok jako zákonný dědic.¹⁵²

---

¹⁵¹ Fiala, R., Drápal, L. a kol.: Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015.

¹⁵² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 7. 2010, sp. zn. 25 Cdo 1457/2008.

3.4 Formy závěti

Závěť lze považovat za platnou, je-li pořízena v zákonné stanovené formě. Správné dodržení právní formy závěti tvoří jednu z velmi problematických oblastí dědického práva. Zákon se snaží stanovením přísnějších formálních podmínek závěti o co možná největší ochranu pravosti závěti. Zároveň v tomto lze také spatřit snahu o jakousi prevenci před unáhlenými rozhodnutími ze strany pořizovatele závěti.

Rozlišujeme dvě základní skupiny testamentů, a to tzv. soukromé závěti, které mohou být sepsány zůstavitelem vlastnoručně (závět holografní), anebo závět sepsána jiným způsobem než vlastnoručně (závěti allografní). Druhou skupinu tvoří veřejné závěti. Do této skupiny patří závěti v podobě veřejné listiny. "*Osnova úmyslně užívá termín veřejná listina, nikoliv notářský zápis pro případy, pokud by se v budoucnu objevila jiná procesní možnost (například zápis do soudního protokolu.*"¹⁵³ Jak již bylo zmíněno, závěť ve formě veřejné listiny pořizují u notáře osoby, které jsou nezletilé, a dále pak osoby trpící duševní poruchou, která je omezuje na jejich svéprávnosti. Za další, určitým způsobem specifickou skupinu závětí můžeme označit tzv. privilegované testamenty/testamenty pro případ nouze.

Ustanovení § 1532 NOZ uvádí, že pro platnost závěti je podstatné, aby byla vždy pořízena v písemné formě. Pořízení písemné formy závěti musí být dodrženo v soukromé i veřejné formě závěti. V opačném případě hrozí její zneplatnění. Tato povinnost ovšem neplatí u privilegovaných závětí, které mohou být pořizovány ústní formou. Takovéto závěti jsou určeny osobám nacházejícím se v situacích, které ohrožují jejich život a nemají tak možnost pořídit závěť v tradiční formě.

Domníváme se, že ústní forma testamentu není příliš vhodným řešením, přestože za určitých okolností může mít svoje opodstatnění. Možná negativa jsou shledána především v dokazování jejího obsahu. Přestože u tohoto druhu závěti je potřeba přítomnosti alespoň dvou svědků, je zde možnost nepřesné interpretace slov zůstavitele, a tedy zneřádnění jeho poslední vůle.

---

¹⁵³ Důvodová zpráva k zákonu c. 89/2012 Sb., občanský zákoník, Konsolidovaná verze ze dne 3. února 2012, důvodová zpráva k § 1526.

3.4.1 Holografní závět'

Vlastnoručně sepsaná závět' je nejrozšířenějším typem závěti, se kterým se můžeme v běžné právní praxi setkat. Za hojnost používání tohoto typu závěti, ať už podle OZ či NOZ, může její relativně formální jednoduchost a finanční nenákladnost. Holografní závět' lze sepsat velmi rychle bez přispění jiné osoby, na jakémkoli místě. Na druhou stranu se domnívám, že při hlubším zamyšlení nad meritum věci musíme dospět k názoru, že právě ona zmiňovaná jednoduchost může být za určitých okolností na škodu. Zůstavitel může svoji závět' pořídit pod vlivem emocí (negativních či pozitivních), okamžité nálady, a to bez důkladného zhodnocení. Zůstavitel, který nemusí být znalý všeobecné terminologie, může použít nevhodné slovní obraty, které jsou následně na škodu takovéto závěti. Nepřesně tak formuluje své představy, a tím pak následně dochází k rozporu mezi tím, co zamýšlel, a tím, co je obsaženo v závěti. Například se může jednat o slovní obrat, kdy při označení domu použije výrazu „movitost“. Nový občanský zákoník, na rozdíl od dříve platné právní úpravy, nevyžaduje datování závěti, což shledáváme jako chybné. Datování závěti tak již není podstatnou náležitostí, jak lze dovodit argumentací a contrario z ustanovení § 1494 odst. 2.¹⁵⁴

Zůstavitel může svoji závět' kdykoli odvolat či změnit. Může tedy existovat nespočet verzí od jednoho zůstavitele. Absence datování závěti tak může dědicům způsobit problémy při dokazování platnosti té či oné závěti.¹⁵⁵ Nicméně ustanovení § 1494 také uvádí, že není-li zcela zřejmé, ve kterém dni, měsíci a roku byla závět' pořízena a bylo-li zůstavitelem pořízeno více závětí, které si odporují nebo závisí-li právní účinky závěti na určení doby jejího pořízení, je závět' považována za neplatnou.

V duchu „zásady“ peníze až na prvním místě, již v minulosti docházelo v této souvislosti k mnoha sporům o majetek. Například v komentáři k ustanovení obecného zákoníku občanského je uvedeno, že údaj o dni, měsíci, roku a místu zřízení závěti je jen nepodstatnou náležitostí.¹⁵⁶

Z těchto důvodů se tedy datování závěti jeví jako prozíravé. Dříve platný občanský zákoník vyžadoval, aby se datum uvedené v závěti shodovalo s datem

---

¹⁵⁴ ŠEŠINA, Martin: *Pořízení pro případ smrti podle nového občanského zákoníku*. Ad Notam, 2012, č. 3, str. 7.

¹⁵⁵ Blíže PĚCHA, František. Závět' bez data? To bych nedoporučoval. *Ad Notam*, 2013, č. 1, str. 16.

¹⁵⁶ Blíže Rouček F., Sedláček J., *Komentář k čsl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, V. Linhart, Praha 1936, str. 113: „§ 578 věta druhá zmiňuje se o náležitostech nepodstatných, totiž o údajích dne, roku a místa zřízení, jež připojití jen doporučuje, aby byly zamezeny spory.“

jejího podepsání (ne pouhého sepsání). Také toto datum muselo být sepsáno vlastní rukou zůstavitele, jinak by nebyla splněna podmínka holografní závěti. Nebylo předepsáno, na jakém místě se mělo datum v závěti nacházet. Datum mohlo být umístěno v textu závěti, v jejím záhlaví či na konci textu u zůstavitelova podpisu.

Dalším negativním aspektem může být za určitých okolností skutečnost, že při sepisování holografní závěti nemusí být přítomni svědci. Po smrti zůstavitele tak nemusí být závěť vůbec nalezena. Nebo může být předána třetí osobě, která se o smrti zůstavitele nemusí dozvědět, případně tato třetí osoba zemře před zůstavitelem. V případě pochybností je tedy lepší sepsat závěť ve formě veřejné listiny. Za situace, kdy zůstavitel trvá na sepsání holografní závěti, je rozumné takovouto závěť předat ustanovenému dědici, který ji pak v pozůstalostním řízení předloží.

Aby bylo zákonu vyhověno a holografní závěť byla uznána za platnou, musí být celý její text napsán bez cizí pomoci vlastní rukou pořizovatele a musí jím být také podepsána. Podpis se musí nacházet na konci textu a jako takový závěť uzavírá. To, co se nachází pod podpisem, nemůže být považováno za platné. Nelze však vyloučit situaci, kdy zůstavitel připojí pod závěť dodatek. Ten však také musí vyhovovat požadavkům holografní závěti a musí být tedy znovu podepsán. V takovémto případě je závěť považována celá za platnou.

Pokud by ovšem byly dodatky prováděny do souvislého textu závěti, byla by tato závěť prohlášena za neplatnou pro její neurčitost a nesrozumitelnost. Sepsání závěti jinou, než dominantní rukou nezpůsobuje neplatnost závěti.¹⁵⁷

Ve výjimečných případech může být závěť sepsána jinou částí těla – ústy nebo nohou. Takový způsob sepsání je tolerován za předpokladu, že zůstavitel si uvedeným způsobem počíná i při ostatních písemných projevech. Pomoc druhé osoby při psaní závěti v podobě vedení ruky zůstavitele má za následek absolutní zneplatnění závěti. „*Poskytla-li jiná osoba zůstaviteli při psaní jeho vlastnoruční závěti pomoc, která ovlivnila charakteristické znaky jeho rukopisu, je takováto závěť absolutně neplatná.*“¹⁵⁸

Podmínka vlastnoručního vyhotovení závěti je¹⁵⁹ dostatečně silná na to, aby bylo po smrti zůstavitele snadno ověřitelné, zda byl jejím autorem. V případě

¹⁵⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 12. 2001, sp. zn. 30 Cdo 1975/2001.

¹⁵⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 3. 4. 2008 sp. zn. 21 Cdo 1744/2007.

¹⁵⁹ stejně tak Mikeš, J., Muzikář, L. *Dědické právo. Praktická příručka*. Praha: Linde Praha 2003, str. 88.

pochybností nad pravostí textu či podpisu, musí grafolog v dědickém řízení tento text zhodnotit a následně pak potvrdit či vyvrátit jeho autentičnost. Zároveň také může zhodnotit, zda pisatel závěti v době jejího pořízení netrpěl například duševní poruchou.

Z výše popsaného je patrné, že holografní závěť musí být sepsána pouze psacími potřebami, nikoli ostatními pomůckami technického charakteru (psací stroj, počítač a jiné). Vlastní text závěti, na rozdíl od podpisu, musí být absolutně čitelný. V opačném případě by následně nebylo možné zjistit skutečný obsah posledního pořízení a toto pořízení by pak bylo částečně či zcela prohlášeno za neplatné. Podpis však nesmí vzbuzovat pochybnosti o pravosti a totožnosti pořizovatele. Jako nejvhodnější se tedy jeví podpis celým zůstavitelovým jménem, tedy jménem křestním a příjmením. Uznává se také podpis pouze příjmením za předpokladu, že není pochyb o pisateli.

V souvislosti s formou podpisu vyvstává otázka, zda považovat jiný než standardní zůstavitelův podpis za platný. Jedná se například o označení příbuzenského či rodinného vztahu, kterým bude závěť ukončena. Konkrétně hovoříme o označení „Tvá matka“, „Tvůj otec“, „Tvůj dědeček“. V tomto ohledu přetrvává mezi odbornou veřejností nejednotnost. Jedna její část takovouto formu podpisu považuje za dostačující v případě, že není naprosto žádných pochyb o totožnosti pisatele.¹⁶⁰

Odborná literatura také zmíněnou variantu připouští za předpokladu, že se členové rodiny mezi sebou oslovují pouze příbuzenským vztahem či rodným jménem. Druhá část právnické obce zastává opačný názor, podle kterého pouhé označení rodinného či příbuzenského vztahu v holografní závěti nebude dostačující.¹⁶¹ Ke stejnému rozhodnutí dospěla judikatura za účinnosti OZ z roku 1964. „*Za "podpis" zůstavitele ve smyslu ustanovení § 476a OZ nelze považovat text, který neobsahuje označení zůstavitele ani jménem ani příjmením; uvedení textu "Tvá matka" není podpisem závěti požadovaným citovaným zákonným ustanovením.*“¹⁶²

Zůstavitel se tak díky nejednotnosti v názorech na tuto problematiku ocitá v pozici Alenky v říši za zrcadlem, kdy následek jeho rozhodnutí může být pro platnost testamentu „fatální“. Za předpokladu, že není absolutně žádných pochyb o pisateli,

¹⁶⁰ Mikeš, J., Muzikář, L. *Dědické právo.*, op. cit., str. 90.

¹⁶¹ Srov. Schelleová, Ilona: *Dědictví a dědické právo.* Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2007, str. 80.

¹⁶² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 3. 2009, sp. zn. 21 Cdo 51/2008.

a s přihlédnutím k zásadě *in favor testamenti*, tedy přednost má závěť, se domníváme, že holografní závěť takto podepsaná, by měla být považována za platnou.

Ať už jsme zastánci jakékoliv teorie, je vždy nezbytné dodržet zákonné náležitosti při sestavování testamentu, neboť jejich nedodržení může mít za následek zneplatnění celé závěti.

Za neplatnou bude považována taková závěť, která bude sepsaná společně s jinou osobou, například společné poslední pořízení manželů. Stejně tak zůstavitel nemůže povolání dědice svěřit někomu jinému, tj. dát jiné osobě k tomuto úkonu plnou moc. Projevem zůstavitelovi vůle musí být jednoznačně patrné, co komu odkazuje, případně za jakých podmínek. Musí tedy být učiněn zcela určitě.

Jak již bylo několikrát zmíněno, NOZ se snaží o co možná největší respektování vůle zůstavitele. Je tedy potřeba vyložit závěť z pozice zůstavitele, a pokud je třeba, zohlednit jeho specifické výrazivo, kterému přiřkládá jemu vlastní význam.

Ustanovení § 1495 uvádí, že pokud by zůstavitel v závěti zohlednil obsah jiné listiny (jeho deník či poznámky), má takováto listina při splnění právních náležitostí závěti stejné právní účinky jako závěť samotná. V opačném případě se obsah takové listiny použije pouze k vysvětlení vůle zůstavitele.

3.4.2 Allografní závěť

Ustanovení jednotlivých paragrafů allografní závěti v NOZ vychází z úpravy dříve platného občanského zákoníku. Občanský zákoník rozlišoval dvě základní formy allografní závěti, obecnou a zvláštní.

Poslední pořízení může být také sepsáno jinak než vlastní rukou zůstavitele, jako je tomu v případě holografní závěti. Na tuto skutečnost zákonodárce pamatuje ve formě allografní závěti. Tento typ závěti může být sepsán osobou odlišnou od zůstavitele, může být sepsána zůstavitelem samotným, ale nikoli jeho vlastní rukou. V současnosti se jedná především o sepsání testamentu na počítači, či jiném elektronickém zařízení. V dřívějších dobách mohl být ke stejnému účelu použit psací stroj. Nicméně platí, že závěť, kterou zůstavitel nesepsal vlastní rukou, musí vlastní rukou podepsat a před dvěma svědky současně přítomnými výslovně prohlásit, že listina obsahuje jeho poslední vůli.

Judikatura nejvyššího soudu uvádí, že projev vůle učiněný zůstavitelem při vyhotovování allografní závěti, podle kterého listina obsahuje jeho vůli, musí být učiněn výslovně. Pouhé konkludentní vyjádření ke vzniku platné závěti nedostačuje.¹⁶³

Nejvyšší soud Československé republiky ve svém rozsudku z roku 1919 uvádí, že: „*Výslovné prohlášení ve smyslu § 579 obč. zák. může se státi nejen slovy, nýbrž i kývnutím hlavy a podpisem posledního pořizování. Dokázati, že zůstavitel nebyl způsobilým pořizovati, přísluší tomu, kdo se domáhá neplatnosti posledního pořizování*“.¹⁶⁴ Projev vůle zůstavitele před svědky upravuje například usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 6. 8. 1999, které uvádí, že: „*výslovný projev zůstavitele, učiněný před dvěma svědky současně přítomnými, že listina obsahuje jeho poslední vůli, může být učiněn jak před podepsáním listiny zůstavitelem, tak i po jejím podepsání zůstavitelem, avšak v přímé souvislosti s podepsáním listiny jejími svědky dříve, než tito svědci tuto listinu podepíší. Zůstavitel může tento projev učinit ústně, písemně, případně jiným jednoznačným, nesporným a pochyby nezbuzujícím způsobem, z něhož je zřejmé jeho vědomí skutečnosti, že listina obsahuje jeho poslední vůli a že s jejím obsahem souhlasí*“.¹⁶⁵

Z daného vyplývá, že o tento projev zůstavitele půjde v případě, že kladně odpoví na otázku, zda předložená listina obsahuje jeho poslední vůli. Způsobilosti či případnou nezpůsobilosti svědků allografní závěti vymezuje ustanovení § 1539–1541. Zákon uvádí, že svědci se zúčastní pořizování závěti takovým způsobem, aby mohli potvrdit, že zůstavitel a pořizovatel jsou jedna a táž osoba. Svědek se podepíše na listinu obsahující závěť.

K podpisu zpravidla připojí doložku poukazující na jeho vlastnost jako svědka a údaje, podle nichž ho lze zjistit.¹⁶⁶ Dále je stanoveno, že svědkem může být pouze osoba svéprávná, která je znalá jazyka, nebo způsobu dorozumívání, v němž se činí projev vůle. Naopak za svědka nemůže být považován dědic nebo odkazovník, protože není způsobilý svědčit o tom, co mu zůstane. Taktéž nelze považovat za způsobilého svědka osobu, která je dědici nebo odkazovníkovi blízká. Dalšími osobami vyloučenými z okruhu svědků jsou zaměstnanci dědice

---

¹⁶³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 12. 2011, sp. zn. Cdo 3332/2009.

¹⁶⁴ Nejvyšší soud Československé republiky, Rv II 281/19, 13. 1. 1920 In Vážný (Sbírka rozhodnutí NS 1919-1945), II/1920.

¹⁶⁵ Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 6. 8. 1999 sp. zn. 18 Co 397/98 In *Ad Notam*, 2000, č. 3, str. 66–67.

¹⁶⁶ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014 str. 136.

či odkazovníka. Judikatura dále stanovuje, že: „*Ustanoví-li zůstavitel v allografní závěti za svého dědice právnickou osobu, jsou nezpůsobilými svědky závěti fyzické osoby, které činí nebo mohou činit za tuto právnickou osobu právní úkony, jakož i fyzické osoby, které jsou společníky, členy nebo zaměstnanci této právnické osoby, nebo které k ní mají jiný obdobný vztah, jestliže by důvodně pociťovaly újmu, kterou by utrpěla právnická osoba povoláná za zůstavitelova dědice, jako újmu vlastní.*“¹⁶⁷

Za svědka bude považována osoba, která je s ustanovením za svědka závěti srozuměna, a která s tím souhlasí. Za svědka tedy nelze považovat osobu, která byla tomuto úkonu pouze náhodně přítomna (R 59/98). Předně se v navrhované úpravě vymezují vlastnosti osob způsobilých svědčit. Svědkem tak může být jen ta osoba, které nemá na prohlášení a jeho obsahu žádný osobní zájem.¹⁶⁸ Nově se však vyžaduje, aby se svědci podepsali na listinu obsahující závěť s doložkou, která poukazuje na jejich vlastnost jako svědků.

U obecné allografní závěti nemusí být svědkům znám obsah listiny, kterou podepisují. Jejich úkol totiž nespočívá v kontrole obsahu závěti.

Jejich úkolem je potvrzení skutečnosti, že ten, kdo závěť pořídil, je zůstavitelem¹⁶⁹, který prohlašuje, že jím poukázaná listina, obsahuje jeho poslední vůli. Přestože to zákon výslovně neuvádí, měli by se svědci v allografní závěti identifikovat alespoň jménem a příjmením. Jedná se o jakousi pojistku pro případ nečitelnosti podpisů.

Předchází se tak případným sporům v dědickém řízení po zůstaviteli. Mikeš a Muzikář taktéž uvádějí: „*že by bylo ve vlastním zájmu svědků trvat na tom, aby se tyto osoby podepsaly jako svědci právě proto, že je to účelné, nejsou-li s obsahem závěti seznámeni.*“¹⁷⁰

Zvláštní allografní závěť

Tato forma allografní závěti, se na rozdíl od obecné formy, vyznačuje určitými specifiky, vzhledem ke skutečnosti, že je určena pro osoby nevidomé. Protože osoba zrakově postižená je nejen z pohledu zákona mnohem zranitelnější, co do možnosti poškození jejich subjektivních práv, zákonodárce zpřísnil

¹⁶⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 3. 2002, sp. zn. 21 Cdo 530/2001, Ad Notam. 2006, č. 5, str. 161.

¹⁶⁸ Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku (zákonu č. 89/2012 Sb.).

¹⁶⁹ Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku (zákonu č. 89/2012 Sb.).

¹⁷⁰ Mikeš, J., Muzikář, J., *Dědické právo*: Praha Linde, 2003, str. 91.

podmínky pro pořízení takového druhu závěti. Na rozdíl od obecné formy allografní závěti, je zde potřeba tří současně přítomných svědků, před kterými musí zůstavitel potvrdit, že listina obsahuje jeho poslední vůli. Podle rozsudku nejvyššího soudu ze dne 4. 5. 2004 je vyžadována přítomnost všech tří svědků během celého procesu sepisování takového druhu závěti.¹⁷¹ Dále platí, že nevidomému zůstaviteli musí být listina svědkem nahlas přečtena. Předčítatel závěti zároveň nesmí být jejím pisatelem. Zákon se zde snaží o určitou prevenci, kdy osoba pisatele závěti by se mohla pokusit sepsat poslední pořízení ve svůj prospěch a zaznamenat tak odlišnou vůli od vůle zůstavitele.

V případě, že je zůstavitel takto smyslově postižen a kumulativně k tomuto postižení nemůže číst nebo psát, musí taktéž projevit svoji vůli před třemi přítomnými svědky zvláštním způsobem, který si zůstavitel zvolí. Takovýto způsob dorozumívání musí ovládat všichni svědci.

Nový občanský zákoník dle ustanovení § 1536 nově stanovuje, že je potřeba uvádět, že zůstavitel není schopen číst nebo psát, kdo závěť přečetl nebo tlumočil, a jakým způsobem zůstavitel potvrdil, že listina obsahuje jeho vůli. Za předpokladu, že zůstavitel nemůže psát, a tudíž se nemůže ani podepsat, je nutné použít pro jeho závěť formu veřejné listiny, tj. notářského zápisu, jak uvádí ustanovení § 563 NOZ.

Na závěr lze konstatovat, že nespornou výhodou allografní závěti, ať už v její obecné či speciální formě, je její takřka nulová finanční náročnost. Jedinou nutností je zajištění dvou, případně tří svědků. Jejich přítomnost však paradoxně může v případě snahy zůstavitele o utajení existence závěti či jejím obsahu způsobovat určité komplikace. Další nespornou výhodou, stejně jako v případě holografní závěti, je možnost jejího snadného zrušení.

---

¹⁷¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 5. 2004 sp. zn. 30 Cdo 164/04. In *Ad Notam*, 2005, č. 4, str. 149–152.

3.4.3 Závěť pořízená veřejnou listinou

Závěť pořízená formou veřejné listiny tvoří protipól k soukromým formám závěti. Závěť pořízená touto formou spadá do veřejné formy testamentu s využitím služeb notáře jakožto veřejné osoby. Ustanovení § 1537 zásadně přejímá § 476d odst. 1 platného OZ. Veřejná závěť je učiněná ve formě veřejné listiny. Forma notářského zápisu zůstává základní formou veřejné listiny, v níž se závěť pořizuje.¹⁷²

Jak bylo na začátku práce uvedeno, závěť pořízená formou veřejné listiny je pravým opakem soukromé závěti. V některých případech však zákon výslovně vyžaduje, aby závěť takovouto formu měla, neboť jinak určitá skupina osob testovat nemůže. Jedná se o osoby nezletilé starší patnácti let, dále pak o osoby plně nesvéprávné, jejichž pořizovací způsobilost je omezena tím způsobem, že mohou testovat pouze ve formě veřejné listiny. Veřejná listina jako taková je definována v § 134 OSŘ, který uvádí, že za veřejné listiny jsou považovány: „*Listiny vydané soudy České republiky nebo jinými státními orgány v mezích jejich pravomoci, jakož i listiny, které jsou zvláštními předpisy prohlášeny za veřejné, potvrzují, že jde o nařízení nebo prohlášení orgánu, který listinu vydal, a není-li dokázán opak, i pravdivost toho, co je v nich osvědčeno nebo potvrzeno.*“

Mezi pozitiva sepsání testamentu formou veřejné listiny je především eliminace možných formálních chyb. Dále je vyloučena možnost ztráty závěti, její zničení či zfalšování. Notář je ze zákona povinen, pokud sepíše závěť ve formě notářského zápisu, nebo například listinu o vydědění, toto zapsat do Centrální evidence závětí. Tato evidence je neveřejný elektronický seznam, který spadá do kompetence Notářské komory České republiky. To dává pořizovateli jistotu, že po jeho smrti nebude postupováno jinak než podle jeho poslední vůle.

„*Povaha notářského zápisu jako veřejné listiny podává spolehlivý důkaz o osobě pořizovatele, o době, kdy byla závěť zřízena, jakož i o tom, co podle pokynů pořizovatele bylo vtěleno do jejího obsahu. Bez zvláštní žádosti ze strany pořizovatele je postaráno o evidování existence závěti v Centrální evidenci závětí.*“¹⁷³ Notář, u kterého je závěť uložena, může na žádost pořizovatele učinit změny v závěti. Požádá-li zůstavitel o změny jiného notáře, tento písemně oznámí

¹⁷² Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku (zákonu č. 89/2012 Sb.), důvodová zpráva k § 1537 a 1538.

¹⁷³ Mikeš, J., Muzikář, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha: Leges, 2011, str. 110.

žádost o změnu Notářské komory České republiky, která následně zadané změny provede.

Mezi další pozitiva patří, že úřední osoba je povinna se přesvědčit o testovací způsobilosti pořizovatele závěti. S tím je spojena snižená možnost napadení závěti pro možnou testovací nezpůsobilost pořizovatele. Na rozdíl od soukromých forem závěti (holografní, allografní), kdy je důkazní břemeno na tom, kdo tvrdí, že právní úkon byl učiněn platně, v případě sporu o platnost závěti sepsané formou notářského zápisu leží důkazní břemeno na osobě popírající úkon obsažený v tomto zápisu.

Notář se tak stává nástrojem procesní prevence. Sepsáním veřejné listiny tak do budoucna minimalizuje prostor vzniku sporů o obsah takové listiny a možnost jejího zpochybnění.¹⁷⁴ Pořizovatel závěti získává od notáře, jakožto od osoby znalé práva, kvalifikované právní rady, jakým způsobem nejlépe formulovat obsah závěti, případně jaké následky může mít závěť v následném řízení o dědictví. Na druhou stranu však může notář sepsání závěti odmítnout. Jde především o případy, kdy by taková závěť byla v přímém rozporu se zákonem nebo dalšími obecně závaznými právními předpisy.

Stejná situace nastává v případě, pokud notář sám nebo osoba jemu blízka jsou zúčastněni na věci. Dalším nesporným pozitivem je také povinnost mlčenlivosti notáře a jeho pracovníků, kterou mu ukládá § 56 notářského řádu. Tuto povinnost musí notář dodržovat i v případě, že byl odvolán a také jeho bývalí zaměstnanci. Povinnost mlčenlivosti notáře zaniká pouze v případě, že o to požádá samotný pořizovatel.

V souvislosti s mlčenlivostí ve stejném duchu je omezeno také zapůjčení a nahlížení do notářových spisů (§ 95 a § 96 notářského řádu). Ještě přísněji jsou notářským řádem chráněny notářské zápisy o závětích, listiny o vydědění a listiny o odvolání těchto úkonů. Právo nahlížet do notářského zápisu o závěti má podle ustanovení § 100 odst.1 notářského řádu za zůstavitelova života pouze sám zůstavitel. Po jeho smrti mohou do notářského zápisu o závěti nahlížet právní nástupci zůstavitele a jejich právní zástupci. Důvod je velmi prozaický, a sice velmi privátní charakter takovýchto listin, u nichž je kladen vysoký důraz právě na mlčenlivost.¹⁷⁵ Zde je nutno upřesnit, že notářský zápis má sice pojmově

¹⁷⁴ Schellová, I. a kol. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, a. s. 2007, str. 86.

¹⁷⁵ WAWERKA, K. IN BÍLEK, P., DRÁPAL L., JINDŘICH, M., WAWERKA, K., *Notářský řád a řízení o dědictví*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2000, str. 224.

charakter veřejné listiny, to však neznamená, že by takovéto listiny byly veřejně přístupné.

3.4.4 Privilegované formy závěti

Přijmeme základní premisu, že ten, kdo pořizuje závěť, rozhoduje o svém majetku v klidu a s rozmyslem. Ne vždy je pořízení závěti v klidném a ničím nerušeném prostředí možné. Již staří Římané zohledňovali onen pověstný „zásah vyšší moci“, kdy nebylo možno učinit poslední pořízení v klidu a míru. Jednalo se především o testamenty pořízené v období nějaké epidemie nebo například o testament vojenský (v šiku), viz kapitola římské právo.

Zákonodárce se snaží v NOZ postihnout všechny aspekty lidského bytí při pořízení závěti, a tak zavádí v ustanoveních § 1542 až 1549 výjimky, které ulevují standardním formálním požadavkům a náležitostem. Tyto výjimky jsou v českém právním řádu čímsi „staronovým“, jelikož byly zákonem č. 141/1950 Sb. vyřazeny.

Tento dříve platný zákoník již nepředpokládal, že by mohlo dojít k takovým situacím, při kterých by bylo nutné takovéto úlevy použít.¹⁷⁶

Občanský zákoník z roku 1811 upravoval privilegovaná poslední pořízení v ustanoveních § 597 až 600. Byl jím námořní testament, tj. takový, který byl pořízen za plavby a pozbýval platnosti za 6 měsíců po skončení plavby. Dále testament za epidemických nemocí, tj. takový testament, který byl pořízen na místech, kde panuje epidemie, o jejíž nakažlivosti bylo obecné přesvědčení, který rovněž pozbýval platnosti za 6 měsíců po skončení epidemie. Dle tehdejší judikatury patřila do této kategorie onemocnění, která způsobovala rychlou smrt a u jiných vzbuzovala hrůzu.¹⁷⁷

Při zavedení těchto výjimek se NOZ inspiroval v mnoha zahraničních občanských zákonících, jako např. v rakouském, polském, německém či švýcarském. Výjimkou není ani inspirace z nových občanských zákoníků Albánie, Litvy nebo Ruska.¹⁷⁸

Toto znovuzavedení privilegovaných forem závětí se však nesetkalo s pouze kladnými ohlasy, jak by se mohlo na první pohled zdát. Některými byla

---

¹⁷⁶ KINCL, J.; URFUS, V.; SKREJPEK, M.: *Římské právo. 2., dopl. a přeprac. vyd.*, 1. Praha: C. H. Beck, 1995, str. 279–280.

¹⁷⁷ KŘIVSKÁ, M.: Privilegované závěti. *Ad Notam*, 2013, roč. 19, č. 5, str. 9–10.

¹⁷⁸ ELIÁŠ, Karel. a kolektiv. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 2012, str. 635.

kritizována přílišná komplikovanost právní úpravy a také to, že existence úlev zvyšuje riziko zneužití a také konkrétní výkladové nejasnosti.¹⁷⁹

Zcela charakteristickým rysem privilegovaných závětí je, že takovou závět je možné pořídit pouze za určitých, zcela výjimečných a mimořádných situací, a proto nelze po zůstaviteli chtít dodržení všech formálních náležitostí závěti. Druhým charakteristickým rysem je časové omezení platnosti takovéto závěti, neboť jako taková nemusela být pořízena v klidu a po řádném promyšlení. Časové omezení je na 2 týdny nebo 3 měsíce od pořízení. V případě, že zůstavitelův zdravotní stav (např. kóma či vegetativní stav) neumožní pořízení závěti ve formě veřejné listiny, tyto doby nezačnou běžet a ani neběží¹⁸⁰ a takto pořízená privilegovaná závěť nepozbývá své platnosti. „*Platnost takové závěti skončí uplynutím stanovené doby, pokud zůstavitel je v tomto okamžiku naživu.*“¹⁸¹

Privilegované formy závěti můžeme rozčlenit do tří kategorií. Zákon zohledňuje situace, kdy se zůstavitel:

- 1) náhle nachází v patrném a bezprostředním ohrožení života. Dále pak v místě, kde je ochromen společenský styk,
- 2) nalézá na palubě letadla či plavidla plujícího pod vlajkou České republiky nebo letadla zapsaného v leteckém rejstříku České republiky,
- 3) účastní ozbrojeného konfliktu nebo vojenských operací.

Ad 1)

Takovouto závěť je možno pořídit pouze za kumulativního splnění tří podmínek. Ohrožení života zůstavitele musí být zcela reálné. Nestačí pouze domněnka, že tomu tak opravdu je. Dále pak toto nebezpečí musí být na první pohled jasně patrné a ohrožení života musí mít charakter nenadálé události, která nemohla býti předem patrná. Pokud by některá z těchto podmínek nebyla splněna, např. proto, že zůstavitel ignoroval při horské túře varování před hrozící lavinou, nelze považovat závěť za platnou.¹⁸²

---

¹⁷⁹ Šešina, M.: *Zamyšlení nad úlevami při pořizování závěti v novém občanském zákoníku.* Ad Notam, 2009, č. 2, str. 56.

¹⁸⁰ § 1549 věta druhá NOZ.

¹⁸¹ Novotný, P; Novotná, M.: *Nový občanský zákoník: Dědické právo.* 1. vyd. Praha: GRADA Publishing, 2014, str. 55.

¹⁸² Svoboda, J., Klička, O.: *Dědické právo v praxi.* 1 vydání. Praha: Beck, 2014, str. 67.

Zcela modelovou situací pro splnění všech těchto podmínek může být dopravní nehoda, při které je zůstavitel vážně zraněn a je tak zcela reálně ohrožen jeho život. Slovní spojení „nenadálá událost“ může být shledána ve spojitosti s českým naturelem za poněkud zavádějící a může ještě v budoucnu zapříčinit právní spory. Vzhledem k inspiraci německým právním řádem, který na rozdíl od českého uznává také subjektivní obavu zůstavitele o život,¹⁸³ bez ohledu na možnost jeho chybného přesvědčení,¹⁸⁴ můžeme vidět jako chybějící v NOZ doložku, kde by nebylo možno popřít platnost závěti argumentací, že chybí vážný důvod. Bez ohledu na to, zda se jedná o objektivní nebo zcela subjektivní důvod pro pořízení závěti. Právě na naléhavost kritické situace, která může velmi vážně ohrožovat zůstavitelův život (záchvat epilepsie, infarkt myokardu, ...), by měla být důvodem pro co možná nejširší respektování vůle zůstavitele bez zbytečného restriktivního výkladu podmínek.

Druhá situace v této skupině se váže spíše k místu, kde zůstavitel může pořídit privilegovanou závěť. Ustanovení § 1542 odst. 1 věta druhá NOZ uvádí, že stejné právo pořídit platnou ústní závěť má totiž „i ten, kdo se nachází v místě, kde je běžný společenský styk ochromen následkem mimořádné události a nelze-li po něm rozumně požadovat, aby pořídil v jiné formě.“

První podmínkou potřebnou pro platnost takovéto závěti je tedy to, že se zůstavitel nachází na místě, na kterém je vlivem nějaké nenadálé události znemožněn běžný společenský styk a není tedy možno po zůstaviteli požadovat, aby pořídil závěť v jiné formě. Zůstavitel tak není schopen dostavit se například na úřad nebo k notáři.¹⁸⁵ V tomto ohledu lze zákon vyložit jako prostorové ohraničení určité oblasti vlivem mimořádné okolnosti bez ohledu na zdravotní stav zůstavitele.

Ten může být v době pořízení závěti naprosto zdravý a mimo ohrožení života, je však uvězněn vlivem nenadálé situace na určitém místě. Může jít např. o situace zaviněné pádem lavin, nebo při bleskové povodni, nebo dnes již velmi nepravděpodobném výskytu morové nákazy.¹⁸⁶

---

¹⁸³ Bamberger, H. G., Roth, H.: *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. Band 3, §§ 1297–2385*. 1. vydání. München: C.H.Beck, 2003, str. 1850.

¹⁸⁴ Palandt, Otto. *Bürgerliches Gesetzbuch. Kommentar. Band 7*. 54., neubearbeitete Auflage. München: C.H. Beck, 2006, s. 2051–2052.

¹⁸⁵ Svoboda, J., Klička, O.: *op. cit.*, str. 68.

¹⁸⁶ Fiala, R., Drápal, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015., str. 202.

Jako další předpoklad pro platnost závěti uvádí NOZ, že nelze po zůstaviteli rozumně požadovat, aby pořídil v jiné formě než závěti s úlevami. Za jinou formu můžeme především považovat závěť sepsanou vlastní rukou. Toto osobně shledávám přinejmenším za zmatečné. Ve valné většině případů osoby takto dotčené mohou psát a mohou tak pořídít závěť sepsanou vlastní rukou. Přesto se lze domnívat, že platnost ústní závěti nebude zpochybňována, přestože zůstavitel mohl pořídít jinou formou.¹⁸⁷

Pro splnění platnosti ústní závěti je potřeba, aby zůstavitel projevil svoji vůli před třemi současně přítomnými svědky. Tato podmínka se může v případě některých nenadálých událostí jevit jako problematická. Ve výše uvedených případech se totiž dá předpokládat, že zůstavitel nebude mít kolem sebe na výběr dostatečný počet vhodných svědků. V případě lavin, bouří či povodní lze naopak předpokládat, že zůstavitel bude poblíž svých příbuzných či známých, které bude chtít povolat za dědice nebo odkazovníky.

Zůstavitel může povolat za svědka i dědice či odkazovníka za podmínky, že bude svědčit k dané části závěti, na které nemá právní zájem. Logickou možností je tedy zvětšit okruh dědiců tak, aby každého svědka povolaného závěti za dědice pokrylo potřebné množství nezaujatých svědků. To se podle našeho názoru může ve výše uvedených případech jevit jako problematické, ne-li nemožné.

Někteří z odborné právnické veřejnosti zastávají názor, že v situaci tísně je jistější sepsat stručně vlastnoruční závěť a tu pak svěřit důvěryhodné osobě. Obstarání takovéto osoby bude v krizové situaci jednodušší a daleko více pravděpodobnější, než sehnat tři svědky s rizikem možného zneplatnění závěti.¹⁸⁸

Ustanovení § 1542 odst. 2 NOZ nikterak svědkům ústní závěti neukládá, aby pořídili záznam o poslední vůli zůstavitele. Nicméně se v zájmu průkaznosti toto doporučuje. Písemný záznam by měl nejlépe obsahovat podpisy svědků a zůstavitele, a to za předpokladu, že je toho schopen. Pak by tento záznam poslední vůle představoval přímo dědický titul.¹⁸⁹ Nepořízením takovéhoho záznamu se vlivem času zvyšuje riziko, že svědci nebudou schopni dostatečně věrohodně a bez rozporů mezi jejich výpověďmi interpretovat zůstavitelovu poslední vůli. Nelze zcela jednoznačně vyloučit možnost prospěchářského jednání

---

¹⁸⁷ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, K. a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 2014, str. 146.

¹⁸⁸ Karhanová, M.: *Závěť v návrhu nového kodexu občanského práva. Několik poznámek k dědické smlouvě.* Právní rozhledy, 2007, roč. 15, č. 5, str. 157–163.

¹⁸⁹ Svoboda, J., Klička, O.: *Dědické právo v praxi.* 1 vydání. Praha: Beck, 2014, str. 68.

ze strany svědků, kteří by chtěli podvodem získat z poslední vůle zůstavitele prospěch. Tato závěť pozbývá platnosti po uplynutí dvou týdnů od okamžiku jejího pořízení za předpokladu, že je zůstavitel naživu.

Ad 2)

Tento druh privilegované závěti je nově obsažen v ustanovení § 1544 NOZ. Zůstavitel může tento typ závěti pořídit na palubě námořního plavidla, které pluje pod státní vlajkou České republiky a dále pak na palubě letadla zapsaného v leteckém rejstříku v České republice. Zůstavitelovu poslední vůli zaznamená velitel plavidla či letadla, případně první důstojník za předpokladu, že mu v tom nebrání péče o bezpečnost plavby nebo letu. Na rozdíl od předešlé varianty je zde vyžadována přítomnost pouze dvou svědků. Dále ustanovení § 1544 NOZ uvádí, že k pořízení takového druhu závěti by měl mít zůstavitel vážný důvod.

Nicméně ale připouští, že platnost této závěti nelze popřít tím, pokud by zůstavitel vážný důvod neměl. Z daného tedy jasně vyplývá, že zůstavitel se může čistě subjektivně domnívat, že má důvod takovému právnímu jednání. Platnost takovéto závěti tedy nelze zpochybňovat argumentací, že zůstavitel nebyl v mimořádné situaci, která by bezprostředně ohrožovala jeho život a ve které by nutně musel pořizovat závěť. Takto pořízenou závěť zaznamená velitel plavidla či letadla do lodního, případně palubního deníku a bez zbytečných odkladů ji předá nejbližšímu zastupitelskému úřadu České republiky v místě, kde loď či letadlo přistálo. Takovýmto úřadem může být např. Ministerstvo dopravy nebo Úřad pro civilní letectví.¹⁹⁰

Je nutné vzít v potaz, že pravomoc kapitána zaznamenávat závěť nelze brát jako jeho povinnost. Jak již bylo zmíněno, toto právní jednání lze učinit pouze za situace, kdy není ohrožena bezpečnost dopravního prostředku pod jeho velením.

Závěť pořízená tímto způsobem má platnost tří měsíců od jejího pořízení a doba její platnosti se vztahuje až od chvíle, kdy je zůstavitel znovu schopen testovat ve formě veřejné listiny.

Na základě výše zmíněného může být viděno určité dilema, zda nemůže dojít ke zneužívání tohoto druhu závěti. Představme si situaci, kdy je osoba mající panický strach z létání nucena volit tuto formu dopravy. Daná osoba se bude

---

¹⁹⁰ Novotný, P., Novotná, M.: *Nový občanský zákoník. Dědické právo*. Praha: GRADA Publishing 2014, str. 54.

dožadovat po kapitánovi pořízení závěti, přestože daný let bude probíhat zcela standardně a bez sebemenšího rizika. Tato osoba bude testovat zcela bezvadně a závěť tak bude uznána platnou. Necháme na uvážení, zda jednání této osoby nebude vnímáno minimálně jako obtěžující. Další aspekt může být poněkud závažnějšího charakteru. V dnešní době zasažené různými bezpečnostními riziky může být takovéto jednání vnímáno ostatními cestujícími jako hrozba, která může vyústit až k davové hysterii.

V neposlední řadě je také dlužno podotknout, že právní úprava závěti pro pořízení na palubě námořního plavidla se může jevit jako úsměvná vzhledem ke skutečnosti, že Česká republika doposud nemá v námořním rejstříku registrovanou jedinou námořní obchodní loď. Zákonodárce nicméně v NOZ předjímá možné skutečnosti a počítá s využitím dané právní úpravy pro futuro.¹⁹¹

Ad 3)

Poslední formou privilegovaných závětí je tzv. testament vojenský. V dobách římských se tento testament označoval „v šiku“ (viz. závěť v římském právu). Jak lze dle názvu dovodit, je tento typ privilegované závěti omezen vzhledem k osobě pořizovatele. Takto testovat mohou pouze vojáci nebo osoby patřící k ozbrojeným složkám státu, a to před velitelem, či jiným vojákem za podmínky, že ten je nositelem důstojnické hodnosti. I zde se vyžaduje přítomnost dvou svědků a záznam o poslední vůli by měl být bez zbytečných prodlev odevzdán na velitelství, od kterého záznam putuje na Ministerstvo obrany České republiky a dále pak do notářské úschovy.¹⁹²

Důvodem zařazení vojenského testamentu do NOZ je možnost pořízení platné závěti vojákem na zahraničních misích, a to za situace, kdy se nemají možnost obrátit na notáře, přičemž by nemělo být bráno na zřetel, zda pořizovatel mohl notáře využít nebo zda mohl napsat závěť vlastnoručně.¹⁹³ Především mladí lidé si nechtějí připustit možnost úmrtí v ozbrojeném konfliktu a mnohdy zapomínají na pořízení testamentu.¹⁹⁴

Zákon hovoří o účasti na ozbrojeném konfliktu a vojenských operacích. Nerozlišuje, zda tato závěť může být pořízena v době, kdy tyto akce probíhají,

---

¹⁹¹ Důvodová zpráva k NOZ, str. 385.

¹⁹² §1545 odst. 2 NOZ a § 1546 NOZ.

¹⁹³ Křivská, M.: Privilegované závěti. *Ad Notam*, 2013, roč. 19, č. 5, str. 9–10.

¹⁹⁴ Eliáš, Karel a kolektiv. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 2012, str. 637.

či těsně před jejich zahájením, nebo zda může být pořízena i tehdy, když existuje delší přestávka mezi boji. Takto pořízená závěť je považována jako v předešlých případech za veřejnou listinu a její doba platnosti činí 3 měsíce. V případě zahraniční mise trvajících řadu měsíců lze říci, že tato doba začne běžet až ode dne návratu vojáka z mise. Důvodem je skutečnost, že teprve tehdy má možnost pořídit závěť ve formě veřejné listiny, tedy notářského zápisu sepsaného českým notářem.¹⁹⁵

Zde se NOZ dostává do rozporu s pravidly Armády České republiky, které zakazují mít v rámci akce při sobě jakékoli osobní doklady s ohledem na možnou identifikaci nepřítelem. Vyhotovení písemného záznamu posledního pořízení vojáka se tedy jeví jako možné pouze v situacích mimo bojiště.

Ve všech třech popsanych variantách privilegovaných závětí bude při dodržení formálních náležitostí¹⁹⁶ dle § 1547 NOZ na takto pořízenou závěť nahlíženo jako na veřejnou listinu, se kterou je spojena vyšší důkazní síla. V opačném případě bude závěť i nadále platná, pokud bude jisté, že spolehlivě zaznamenává poslední vůli zůstavitele, nicméně již nebude považována za veřejnou listinu. Druhá možnost bude zřejmě v praxi mnohem častější s přihlédnutím ke stresové situaci, ve které bude závěť pořízena, navíc často osobami bez právnického vzdělání.

Svědkové závěti s úlevami

Stejně jako privilegované formy závětí mají také jejich svědci určité úlevy. Svědkem závěti s úlevami může být osoba starší 15 let věku, nebo osoba omezená na svojí svéprávnosti, za předpokladu, že tyto osoby dovedou porozumět skutečnostem významným pro posouzení platnosti závěti. Jedná se především o pochopení významu pořizovatelova prohlášení o tom, že předložená listina obsahuje projev jeho poslední vůle.¹⁹⁷ Za svědka nelze považovat osobu, která je pořizování závěti jen náhodně přítomna, není touto funkcí pověřena a s tímto pověřením srozuměna.¹⁹⁸

---

¹⁹⁵ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014 str. 150.

¹⁹⁶ Pořízení záznamu, vlastnoruční podpis záznamu oběma svědky a osobou, která jej vyhotovila; přečtení záznamu pisatelem zůstaviteli za přítomnosti svědků a zůstavitelova potvrzení, že jde o projev jeho poslední vůle. Viz Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, K. a kolektiv: *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, str. 152.

¹⁹⁷ Novotný, P; Novotná, M;: *Nový občanský zákoník: Dědické právo.* 1. vyd. Praha: GRADA Publishing, 2014, str. 55.

¹⁹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.4.1997, sp.zn. 2 Cdon 988/96.

Předběžně může věrohodnost osoby svědka posoudit již úřední osoba, která závěť zaznamenává (starosta či velitel útvaru). Věrohodností svědka se bude zabývat soud v pozůstalostním řízení, případně soud ve sporném řízení, který má od 1. 1. 2014 povinnost svědka vždy vyslechnout, vyjma případu, kdy všichni dědici prohlásí, že na výslechu svědků netrvalí, nebo brání-li provedení výslechu svědka závažné okolnosti (např. špatný zdravotní stav). Další úlevou těchto závětí je, že zůstavitel ani svědek nemusí nutně závěť podepsat.

Chybějící podpis zůstavitele nebo svědka totiž nezpůsobuje neplatnost závěti, jestliže je v listině uveden důvod, proč zůstavitel nebo svědek listinu nepodepsal, a je-li tento důvod závažný, např. že zůstavitel nebo svědek nemohl psát. Svědci však musí (v případě závěti pořizovaných podle § 1543–1545 NOZ) být přítomni při tom, když úřední osoba přečetla zůstaviteli záznam o závěti a když zůstavitel potvrdil, že jde o projev jeho poslední vůle. Svědci tedy musí znát obsah závěti a musí být schopni popsat, jakým způsobem zůstavitel potvrdil, že listina obsahuje jeho poslední vůli.¹⁹⁹

3.5 Vedlejší doložky v závěti

Nový občanský zákoník více jak po šedesáti letech vrací v „život“ vedlejší doložky v závěti. Tato právní úprava platila na území tehdejšího Československa do konce roku 1950, tedy za účinnosti obecného zákoníku občanského. Dříve platný občanský zákoník se s touto problematikou vypořádal velmi stroze pouze v § 478, který uváděl, že jakékoliv podmínky připojené v závěti nemají právních následků. Důvodem byla, již několikrát zmíněná, snaha o potlačení vůle zůstavitele v dobách dřívějších a proč také „obtěžovat dědice, když zůstavitel je již po smrti a nebožtíka nemusí zajímat, co se děje s jeho majetkem“. Samozřejmě je tato fráze řečena s určitou mírou nadsázky, ale přiznejme si, že také s dávkou pravdivosti. Dnešní pohled na věc je z právního hlediska zcela opačný. Novým občanským zákoníkem se jako had vine myšlenka o co možná největší respektování vůle zůstavitele a jejího naplnění. Zůstavitel má tedy zcela nezpochybnitelné právo rozhodnout o tom, co se stane s jeho majetkem, který nashromáždil za dobu svého života.²⁰⁰ Zcela jasně vyplývá, že zůstavitelova vůle je pro dědice závazná.

¹⁹⁹ R. Fiala, K. Beerová : Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720), 1. vydání, 2015, str. 214–215.

²⁰⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb. (konsolidovaná verze). *Nový občanský zákoník* [online]. Ministerstvo spravedlnosti, [cit. 8. 2. 2017].

Nicméně NOZ v ustanovení § 1551, odst. 2 pamatuje také na ochranu práv dědiců a uvádí, že směřuje-li vedlejší doložka jen k zjevnému obtěžování dědice nebo odkazovníka ze zjevné svévole zůstavitele, nebude k takovéto doložce přihlíženo. Nepřihlíží se ani k doložce, která zjevně odporuje pořádku nebo je nesrozumitelná.²⁰¹ Otázkou však zůstává ona hranice „zjevného obtěžování“ a „svévole zůstavitele“. Velmi častou vedlejší doložkou může být podmínka zůstavitele, která ukládá dědici vystudovat vysokou školu. Ten však vzhledem ke svým studijním výsledkům nikdy takovéto ambice mít nemusel, nebo naopak chtěl vystudovat či vystudoval jinou vysokou školu, než jakou zůstavitel zamýšlel ve své podmínce. V případě řešení takovýchto a podobných situací bude potřeba individuálního přístupu a jasnější pohled na danou problematiku přinese až právní praxe.

Jako příklad vedlejších doložek, ke kterým se nepřihlíží, můžeme považovat příkaz, kdy se má dědic stát členem nějaké politické strany, nebo podmínka, aby dědicovo manželství bylo rozvedeno, či doložení času, podle kterého případně dědictví jednomu z dědiců jen na nepřiměřeně krátkou dobu.

Nový občanský zákoník výslovně odmítá vedlejší doložku, která by přikazovala zrušení či stálou platnost manželství (registrovaného partnerství), nebo nařizovala dědici jeho uzavření nebo neuzavření. Základní premisa je taková, že podmínky zůstavitele by neměly nikterak zasahovat do osobního života dědice.²⁰² Nový občanský zákoník ve svém ustanovení § 1551 dělí vedlejší doložky v závěti do dvou skupin. Do jedné skupiny doložek v závěti patří možnost povolat vykonavatele závěti či správce pozůstalosti, do druhé patří podmínka, doložení času nebo příkaz.

Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodovazprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

²⁰¹ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník*. Op. cit. str. 156.

²⁰² Kožušníková, Vanda: Porovnání a výklad některých ustanovení nového občanského zákoníku a obecného zákoníku občanského týkajících se závěti, *Ad Notam*, 2013, č. 2, str. 4.

3.5.1 Vykonavatel závěti

Nový občanský zákoník zavádí v platnost staronový institut dědického práva ve formě vykonavatele závěti a umožňuje jeho určení v závěti. Na plnění vedlejších doložek v závěti by v obecné rovině měli dohlížet dědicové nebo osoby, které na plnění mají právní zájem.

Nicméně zůstavitel k nim nemusí mít plnou důvěru a může se domnívat, že by si dědicové po vzájemné dohodě mohli rozdělit majetek jiným způsobem, než jak původně zamýšlel. Vykonavatelem závěti by měla být osoba, která se se zůstavitelem velmi dobře zná a které důvěřuje, že bude jeho poslední vůle řádně provedena. Vykonavatel dohlíží na splnění vůle zůstavitele i po skončení řízení o pozůstalosti, jeho funkce, na rozdíl od funkce správce dědictví, nezaniká právní mocí rozhodnutí, kterým se řízení končí. Vykonavatel je tedy účastníkem po celou dobu trvání řízení o pozůstalosti a je jediným jeho účastníkem, kterého se řízení osobně nedotýká.²⁰³ Praxe mnohokrát prokázala, že při řízení o dědictví se mnohdy na „světlo světa“ derou temné stránky lidského bytí, a proto je také jednou z funkcí vykonavatele závěti mediace a urovnání dědických záležitostí.

Jeho hlavním úkolem je s péčí řádného hospodáře při nejlepším vědomí a svědomí dbát o splnění zůstavitelova posledního pořízení. Vykonavatelé mohou být v závěti určeny jeho přesné povinnosti a také to, zda má být odměněn. Finanční ohodnocení vykonavatelova vynaloženého času se zdá být přinejmenším slušné a vhodné. Nicméně je čistě na vykonavatelích závěti, aby se s dědici na výši a úhradě odměny dohodli, případně aby řešení hledal v občanském soudním řízení (v rámci sporného řízení).

NOZ totiž nestanoví, že by podstatnou náležitostí povolání vykonavatele bylo určení jeho odměny a nákladů, pouze připouští, aby zůstavitel stanovil vykonavatelé povinnosti a určil jeho odměnu. Navíc se tak děje jednostranným právním jednáním zůstavitele, nikoliv smlouvou uzavřenou s vykonavatelem. Za situace, kdy tak zůstavitel neučinil, je na dědicích a vykonavatelích, aby se spolu dohodli mimo řízení o pozůstalosti. Povolání vykonavatele zůstavitelem je hmotněprávním úkonem, odměna a náklady by se měly řídit analogicky příkazní smlouvou, případně jejich zákonnou úpravou (§ 2430, 2436 a 2438 NOZ).²⁰⁴

²⁰³ Svoboda, K., Tlášková, Š., Vláčil, D., Levý, J., Hromada, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, str. 266.

²⁰⁴ Svoboda, K., Tlášková, Š., Vláčil, D., Levý, J., Hromada, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 2. vydání. Op. Cit., str. 266–269.

Lze se domnívat, že v případě, kdy zůstavitel povolává vykonavatele závěti, zanechává po sobě majetek o vyšší hodnotě a nemělo by tedy být větším problémem ocenit vykonavatelovu námahu a úsilí. V opačném případě může být míra rizika spojená s odstoupením vykonavatele z funkce poměrně vysoká. Jedná se totiž o funkci zcela dobrovolnou, ke které nemůže být nikdo nucen a osoba vykonavatele může kdykoliv ze své funkce odstoupit. Odstoupení nabývá platnosti okamžikem doručení soudu.²⁰⁵

Zákon nikterak nedefinuje počet případných vykonavatelů závěti. Zůstavitel tak může ve svém posledním pořízení povolat více vykonavatelů a svěřit každému určitý úkol. Vykonavatelem závěti kromě fyzické osoby může být také osoba právnická. Příkladem může být advokátní kancelář.

Své funkce by se měl vykonavatel závěti, pokud možno bez zbytečné liknavosti ujmout sám, jakmile se dozví o smrti zůstavitele, za předpokladu, že je o své funkci předem srozuměn.

V opačném případě ho k tomuto úkolu vyzve soud při projednávání dědictví. Nicméně soud jako takový nemůže jmenovat osobu vykonavatele závěti. V případě, že nebyl vykonavatel povolán, je na závětním dědici, aby splnil vůli zůstavitele. Pokud dědic takto učinit nemůže, nebo odmítne, soud deleguje tuto povinnost na správce pozůstalosti, kterého jmenovat může. Samozřejmě za předpokladu, že tak neučinil sám zůstavitel.²⁰⁶

Osoba vykonavatele závěti disponuje všemi právy potřebnými ke splnění jeho funkce a je také účastníkem řízení o pozůstalosti. Má tedy právo, aby mu bylo společně s dědici doručováno usnesení v projednávaném řízení. Dále může spravovat pozůstalost v případě, že zůstavitel nepovolal v závěti správce pozůstalosti. V takovém případě pak náleží správa pozůstalosti této osobě.

Je potřeba také mít na zřeteli, že osoba vykonavatele není osobou nestrannou. Jeho případná podjatost by mohla vést až k jeho odvolání.²⁰⁷ Ustanovení § 1560 umožňuje soudu odvolat vykonavatele i bez návrhu z důvodu závažného porušení povinností, například nepraktikování funkce vykonavatele.

Nicméně zůstává otázkou, co lze považovat za takovéto jednání. V řízení o pozůstalosti se nepředpokládá dokazování skutečností, které by k takovému

---

²⁰⁵ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku: praktická příručka*. 1. vyd. Praha: Leges, 2015.

²⁰⁶ FIALA, R; BEEROVÁ, K. In: FIALA, R; DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník: komentář. IV, Dědické právo (§ 1475–1720)*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, str. 240.

²⁰⁷ SVOBODA, J; KLIČKA, O.: *Dědické právo v praxi*. 1. vyd., op. cit., str. 72.

jednání vedly. Důvody budou muset být zcela zřejmé (již výše zmíněné nevykonávání funkce vykonavatele).

K zániku jeho funkce ideálně dochází v okamžiku, kdy splnil veškeré povinnosti a vykonal vše, co vykonat měl. Další možnou příčinou zániku funkce vykonavatele je již jeho zmíněné odstoupení a v neposlední řadě také smrt vykonavatele.

3.5.2 Správce pozůstalosti

Na rozdíl od vykonavatele závěti je hlavním úkolem správce pozůstalosti péče o jmění, tedy majtková správa. Nový občanský zákoník upravuje institut správce pozůstalosti (dále jen „správce“) v ustanoveních § 1556–1560. Dřívější právní úprava definovala správce dědictví v ustanovení § 480 s násl. OZ. Rozdílnost v terminologii spočívá ve skutečnosti, že OZ nerozlišoval mezi dědictvím a pozůstalostí a definoval tzv. správce dědictví. Nový občanský zákoník odlišně definuje pojem pozůstalost a dědictví, a proto je tento institut dědického práva nově nazýván správce pozůstalosti. Pozůstalost je dědictvím pouze vůči dědicům. Správce spravuje majetek nejen ve prospěch dědiců, ale také třetích osob, kterými mohou být např. věřitelé.²⁰⁸

Zůstavitelovo přání povolat správce je zřejmě čistě logickým a za určitých podmínek prozíravým krokem, který je motivován snahou zabezpečit majetek větší hodnoty po dobu řízení o pozůstalosti, než se ho ujmou samotní dědicové podle jejich dědických podílů. Takovéto jednání lze předpokládat zvláště u podnikatelů.²⁰⁹ Snahou je především zajištění kontinuálního chodu takových podniků, u kterých lze logicky předpokládat, že přerušení jejich činnosti by mělo za následek omezení výroby či služeb. V praxi se může jednat např. o zemědělské podniky, větší pivovary či ocelárny. U těchto podniků, s ohledem na jejich zaměření, nelze výrobu jen tak přerušit. Je nutné také podotknout, že správce může a měl by mít, na rozdíl od dědiců, dostatečné schopnosti a znalosti k výkonu jeho funkce.

Samotné povolání osoby správce může zůstavitel zřídit formou notářského zápisu (tedy veřejnou listinou), který musí dále obsahovat rozsah jeho povinností,

²⁰⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., op. cit., s. 389–390.

²⁰⁹ PROTIVOVÁ, Miroslava. Správce dědictví de lege ferenda. *Ad notam*. 2004, roč. 10, č. 2, str. 29.

zda má spravovat pozůstalost jako celek nebo jen její část a jeho případné odměňování. K problematice odměňování můžeme zaujmout stejný postoj jako v případě vykonavatele závěti. Správce může mimo zůstavitele jmenovat také soud, eventuálně může být toto jmenování navrženo soudem samotnými dědici. Osoba správce musí však s tímto jmenováním souhlasit.²¹⁰

Za situace, kdy je zůstavitelem jmenována pouze osoba vykonavatele závěti a ne její správce, bude správu pozůstalosti činit jen vykonavatel.²¹¹ Pokud byl povolán jak vykonavatel závěti, tak správce, je vykonavatel nadřizen správci, a tak se musí řídit jeho pokyny. Jejich vzájemná práva a povinnosti se posoudí podle ustanovení o příkazu (§ 1430 NOZ).

Pokud je správci známo jeho jmenování do funkce, ujme se správy majetku po zůstaviteli, jakmile se dozví o jeho úmrtí. Zjistí-li se v průběhu pozůstalostního řízení skutečnost, že byl zůstavitelem jmenován správce, který se doposud nepřihlásil, soud tuto osobu vyrozumí a zároveň ji vyzve, aby se ujala funkce. Správcem stejně jako vykonavatelem závěti může být jak fyzická, tak právnická osoba. Nedílným předpokladem osoby správce je jeho již zmíněná odborná kvalifikace a přirozená autorita. Jak již bylo na začátku naznačeno, hlavním cílem správce pozůstalosti by mělo být uchování majetku během pozůstalostního řízení tak, aby nedocházelo k jeho zcizování, případně devalvaci.

Jak již z názvu jeho funkce vyplývá, správce provádí prostou správu majetku, při které může uplatnit všechna práva k tomu spjatá. Při výkonu správy a uchování majetku by měl postupovat s odbornou péčí řádného hospodáře.²¹² Činnost spadající nad rámec obvyklého hospodaření může správce dle ustanovení § 1679, odst. 2 NOZ činit pouze se souhlasem dědiců, či jejich většiny a soudu.

Dle našeho názoru je možno k tomuto využít např. usnesením KS v Českých Budějovicích, který uvádí, že: „*Kupní smlouvu o prodeji věcí zůstavitele za probíhajícího řízení o dědictví nemůže uzavřít správce dědictví, ale pouze sami dědici. Souhlas soudu k prodeji věcí, popřípadě učinění jiných opatření přesahujících rámec běžného hospodaření lze udělit jen dědicům, nikoliv správci dědictví*“.²¹³

---

²¹⁰ WAWERKA, Karel. Správa pozůstalosti. Otázky a odpovědi. *Rekodifikační novinky*. 2015, roč. 3, č. 2, str. 27–28.

²¹¹ KOVÁŘOVÁ, op. cit, str. 132.

²¹² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 12. 2010, sp. zn. 29 Cdo 865/2009.

²¹³ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích sp. zn. 7 Co 1181/2003.

Případně: „Uznání dluhu správcem dědictví není úkonem nezbytným k uchování majetkových hodnot náležejících do dědictví. K takovému úkonu správce dědictví není oprávněn, i kdyby k němu měl svolení soudu“.²¹⁴

Správce je účastníkem řízení při projednávání pozůstalosti na rozdíl od vykonavatele závěti pouze v případě, když se jedná o ustanovení samotného správce nebo o úkony správy pozůstalosti.²¹⁵

Dále je správci ukládána povinnost dle § 160 zákona o zvláštních řízeních soudních (ZŘS) prodat se souhlasem soudu takový majetek, který nelze bez rizika škody nebo nepoměrných nákladů uchovat. V případě, že takovému majetku hrozí rychlá zkáza, souhlasu se nevyžaduje. Správce je také povinen vyrozumět banku, která spravuje zůstavitelův účet, o jeho úmrtí a také vyrozumět zůstavitelovo známé dlužníky a věřitele.

Odstoupení z funkce správce může být ukončeno podobně jako v případě vykonavatele závěti. Osoba správce může tedy ze své funkce kdykoliv odstoupit a své rozhodnutí musí doručit soudu, přičemž právní účinnosti nabyde rozhodnutí dnem doručení.

Toto rozhodnutí by však neměl učinit v nevhodnou dobu, jinak se dle ustanovení § 1440 odst. 2 NOZ vystavuje sankci povinnosti uhradit vzniklé škody. Dále může být správce odvolán soudem v případě, že závažně poruší své povinnosti při správě cizího majetku, nemůže-li svoji funkci řádně vykonávat nebo jeho úmrtím. V neposlední řadě funkce správce dle § 200, písm. g) ZŘS taktéž zaniká pravomocným usnesením o likvidaci pozůstalosti.

---

²¹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. NS 29 Cdo 865/2009, C 9484.

²¹⁵ WAWERKA, Karel, op. cit. str. 28.

3.5.3 Podmínka

Obecně lze v dědickém právu charakterizovat podmínku jako podmínění vzniku, změnu či zánik dědických práv. Úprava podmínek je obsažena v obecné části v hlavě páté, v ustanoveních § 548–549 NOZ a také ve speciálních ustanoveních dědického práva (§ 1561–1563).

V případě dědického práva se podmínka váže k nabytí dědictví jako celku nebo jeho části na splnění skutečnosti, kterou zůstavitel při psaní závěti předvídal.

Podmínky rozdělujeme na rozvazovací a odkládací. Při splnění prvně jmenované podmínky právní účinek jednání zaniká. Zůstavitel může například uložit, aby byla jeho potomkovi vyplácena měsíční apanáž do doby, než dostuduje vysokou školu. Obmyšlený dědic s rozvazovací podmínkou se dostává do pozice předního dědice. Předpokládá se, že na plnění takovéto podmínky dohlížejí zákonní dědicové, jelikož v případě nesplnění této podmínky, jim připadá část dědictví.²¹⁶ V pořadí druhá jmenovaná podmínka odsouvá nabytí dědictví do budoucnosti s ohledem na její splnění.²¹⁷ Dědic je tak postaven do pozice svěřeneckého nástupce a dědí v okamžiku, kdy je daná podmínka splněna.²¹⁸ Z daného je tedy patrné, že po splnění takovéto podmínky dané právo vzniká. Ustanovení § 1562 uvádí, že dědic povolovaný k nabytí pozůstalosti, která je vázána odkládací podmínkou, musí být způsobilý dědit a zároveň musí zůstavitele přežít. V této souvislosti se lze dotazovat, kdy má být dědic či odkazovník způsobilý dědit. Zda ke dni splnění odkládací podmínky, nebo k datu zůstavitelova úmrtí. Obecně lze předpokládat, že v takovémto případě by měla být dědická způsobilost vztahována k oběma variantám.²¹⁹

Za situace, kdy dědic zemře dříve, než splní danou podmínku, nepřechází dědictví ani na jeho dědice. Nabízí se však také otázka, komu bude svědčit dědické právo v období mezi smrtí zůstavitele a naplněním dané podmínky.

Podle odborné veřejnosti²²⁰ by touto osobou měla být ve smyslu § 1633 NOZ osoba zákonného dědice.

---

²¹⁶ PAVELKA, J; JAHODOVÁ, I; Dědické právo po rekodifikaci. *Rekodifikační novinky*. 2013, roč. 2, č. 9, str. 3.

²¹⁷ Srov. BEDNÁŘ, V. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 133.

²¹⁸ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku: praktická příručka* 1. vyd. Praha: Leges, 2015, str. 56.

²¹⁹ Blíže Fiala, Roman, Drápal, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*. 1 vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. str. 243–244.

²²⁰ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014 str. 98.

Jako další problematickou částí se jeví povinnost dědice opakovat určitou podmínku i po smrti zůstavitele za předpokladu, že danou podmínku opakovat lze. Takovouto podmínku musí zůstavitel dle ustanovení § 1561 NOZ opakovaně splnit.

Nicméně pokud se jedná o podmínku, kterou nelze po zůstavitelově smrti znovu opakovat (úspěšné složení maturitní zkoušky, absolvování VŠ, úspěšné zvládnutí protialkoholního léčení, ...), hledí se na tuto podmínku jako na nepřipojenou. V případě, že dědic podmínku může znovu opakovat i po smrti zůstavitele, musí tak učinit.

Podle našeho názoru by se při posuzování možnosti znovu opakování dané podmínky nemělo vycházet pouze z výkladu zůstavitelova posledního porčení, ale měly by se hodnotit veškeré okolnosti a případné dopady opakování na osobu dědice. Také někteří autoři upřednostňují volnější výklad výše jmenovaného ustanovení a v některých případech považují zůstavitelovu podmínku za splněnou již během jeho života.²²¹

V některých případech však může zavedení podmínky zůstavitelem zbytečně dědice omezovat či obtěžovat. Může se jednat například o situaci, kdy si zůstavitel výslovně přeje, aby jeho potomek vystudovat VŠ veterinární, přestože si je dobře vědom jeho antipatií ke zvířatům. Je tedy vhodné k dané podmínce přistupovat individuálně dle konkrétní situace a určit, která podmínka je pro dědice již příliš obtěžující a která nikoli (ustanovení § 1551 NOZ).

Za situace, kdy zůstavitel určí, že se má určitá věc daným způsobem použít, ale nedefinuje to jako zcela zřejmý příkaz, považuje se ustanovení za pouhé zůstavitelovo přání a není nikterak právně vymahatelné. Svěří-li například zůstavitel svému synovi sbírku veteránů s poznámkou, že by byl rád, kdyby v ní dále pokračoval a rozšiřoval. Takovéto vyjádření lze považovat za přání a nikoli za příkaz. Je tedy pouze na dědici, zda bude v tomto dále jednat či nikoli.

V neposlední řadě potřeba zmínit ustanovení § 1563, které se vztahuje k nemožným podmínkám. Pokud bude zůstavitelem dědici uděleno právo s nemožnou rozvazovací podmínkou, nebude k takovéto podmínce přihlíženo a dědic nabyde svých práv. V případě, kdy zůstavitel dědici udělí právo s nemožnou odkládací podmínkou, bude část závěti týkající se této podmínky považována za neplatnou a ani dědic dědictví nenabyde. Za situace, kdy se dříve

---

²²¹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014 str. 229, dále pak Svoboda, J; Klička, O.: *Dědické právo v praxi.* 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2014, str. 77.

splnitelná odkládací podmínka stane nesplnitelnou dodatečně, nebude dědic k dědění taktéž povolán.²²²

3.5.4 Doložení času

Doložení času je jednou z dalších vedlejších doložek v závěti. Doložení času je velmi podobné podmínce s tím rozdílem, že podmínka se váže na skutečnost v budoucnu nejistou, kdežto doložení času na skutečnost jistou, neboť čas je v běžných podmínkách vnímán jako stálá fyzikální veličina. Dalším podstatným rozdílem je skutečnost, že v případě, kdy se dědic nebo odkazovník nedožijí určitého času, přechází dědické právo na jejich dědice. V případě podmínky, která nebyla naplněna ještě před úmrtím dědice, přechází dědické právo na zákonné dědice, kteří mají přednost.

V souvislosti s doložením času rozlišujeme dvě možnosti, kdy může zůstavitel omezit ustanovení závěti určením času. První, kdy se osoba dědice stává dědicem pouze na určitou, časem omezenou dobu (*dies ad quem – konečná doba*) a druhou, kdy dědic nabyde dědictví později, než dnem smrti zůstavitele (*dies a quo – počáteční doba*).²²³

Při nejistotě, zda nastane okamžik, ke kterému má být dědic nebo odkazovník povolán (*dies incertus an*)²²⁴, se na danou klausuli v závěti nehledí jako na doložení času, ale dané ustanovení je vnímáno jako podmínka, přestože se může na první pohled zdát, že se jedná o určení času. Může se jednat např. o dosažení určitého věku, uzavření smlouvy, nebo manželství. K doložení času tedy není nutno žádné další právní události. Může být určeno konkrétním datem, či dobou, o které se ví, že k ní dojde, jen není známo kdy přesně.

Pokud je bez jakýchkoli pochybností zřejmé, že doložení času v závěti nemůže reálně nastat, bude toto doložení času posuzováno jako nemožná podmínka a dědic svých dědických práv nenabyde. Může se jednat například o situaci, kdy zůstavitel podmíní vznik dědických práv za 200 let po jeho smrti, nebo vznik práv určí ke dni 29. února. Pokud však není pochyb o tom, že ze strany zůstavitele došlo k pouhému omylu, bude rozhodná chvíle určena podle pravděpodobné vůle

---

²²² ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol.: opět. cit. str. 176.

²²³ Důvodová zpráva.

²²⁴ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol.: opět. cit. str. 178.

zůstavitele. V případě záměny dne lze odvodit datum, které měl zůstavitel na mysli. Ve výše zmíněném případě by se jednalo o poslední únorový den.

3.5.5 Příkaz

Mezi poslední vedlejší doložky v závěti patří příkaz, který je upraven v § 1569–1574 NOZ. Stejně jako všechny ostatní doložky byl, také příkaz v SOZ a středním kodexu zakázán. Jedná se tedy v českém právním řádu o staronový institut, který vychází z ABGB (§ 109–712). Podle ABGB byl jedním z nejběžnějších příkazů, příkaz k vystavení hrobky či vypravení pohřbu.²²⁵

Příkazem může zůstavitel dědicům omezit dědické právo. Zůstavitel může pomocí tohoto institutu dědici přikázat, aby něco vykonal, strpěl nebo opomenul. Důvodová zpráva uvádí, že dle znění ustanovení § 1569 NOZ je příkaz posuzován stejným způsobem jako rozvazovací podmínka, vzhledem k tomu, že v případě nesplnění zůstavitelova příkazu, ztratí dědic právo na dědictví, případně bude dědic sankcionován podle způsobu, který zůstavitel v doložce stanoví. Příkladem může být zůstavitelovo určení, kdy v případě nesplnění jeho příkazu, musí dědic poskytnout odkaz třetí osobě.²²⁶ Zůstavitelova vůle je tedy zcela jasně pro dědice závazná. Za situace uvolnění určitého dědického podílu, kdy k dědění nastupují dědici závětní či zákonní, přechází na tyto dědice také povinnost splnění daného příkazu či nařízení odkazu spojeného s tímto dědickým podílem.²²⁷ Nicméně je důležité nezaměnit příkaz za odkaz (§ 1694–1603). V případě odkazu zůstavitel nařizuje dědici, aby bylo něco z jeho dědictví vydáno třetí osobě (odkazovníku). Odkazovník má tedy z odkazu vždy majetkový prospěch.²²⁸ Odkaz však není dědickým titulem. Již z názvu vypovídá, že zůstavitel něco přikazuje svým dědicům či odkazovníkům. Proto musí z dané formulace jasně plynout, co má dědic vykonal, strpět nebo opomenout. V případě, že se bude jednat pouze o doporučení, nemusí být na toto, stejně jako v případě podmínky, brán zřetel a projev zůstavitelovy vůle nebude právně závazný.²²⁹ Nicméně, jak již bylo několikrát zmíněno, zůstavitelova

---

²²⁵ Srov. BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, str. 134.

²²⁶ NOVOTNÝ, NOVOTNÁ, op. cit., s. 62.

²²⁷ ŠEŠINA, WAWERKA, op. cit., s. 186.

²²⁸ Rozhodnutí NS ČSR ze dne 12. 10. 1935, sp. zn. Rv I 581/25 : „Rozdíl mezi odkazem a příkazem spočívá v tom, že odkaz, nikoliv však příkaz má vždy za účel majetkovou výhodu pro obmyšleného.“ In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.

²²⁹ Usnesení NS ČR ze dne 22. 3. 2013, sp. zn. 22 Cdo 2273/2011. In: *ASPI* [online právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.

poslední vůle by měla být vždy vyložena tak, aby co možná nejvíce odrážela jeho skutečnou vůli.

Pokud však není možno docílit přesného splnění příkazu podle vůle zůstavitele, ukládá ustanovení § 1570 povinnost, aby byla jeho vůle splněna alespoň tak, aby bylo vůli zůstavitele vyhověno co možná nejvíce. Za situace, kdy není možno nikterak příkaz vykonat, náleží osobě obtížené příkazem to, co jí bylo zůstaveno za předpokladu, že zůstavitel nestanoví jinak.

Zákon pamatuje také na situace, kdy by docházelo k úmyslné snaze zmařit vykonání příkazu. V takovém případě by osoba obtížená příkazem o svá dědická práva přišla. Položme si však otázku, jaký by byl právní postup v případě, že plnění příkazu by zhatila třetí osoba bez účasti obtíženého, nebo by k tomuto došlo náhodou. Patrně by zde vstoupilo v platnost ustanovení § 1563 NOZ, které upravuje nemožné podmínky a jako k nemožné rozvazovací podmínce by se k danému pravděpodobně nepřihlíželo. Nový občanský zákoník nikterak nestanovuje lhůtu, ve které má být příkaz splněn vzhledem k různým variantám příkazu. Nicméně zůstavitel může stanovit lhůtu, ve které musí být příkaz splněn, a to ještě před potvrzením nabytí dědictví.²³⁰ Právo dohlížení a případné vymáhání splnění příkazu má ten, jemuž je příkaz ku prospěchu,²³¹ taktéž vykonavatel závěti, nebo jiná osoba, která je k danému povolána závětí.²³² V případě, že je příkaz směřován ve prospěch většího počtu osob (nebo veřejnosti), se stává oprávněným subjektem k případnému vymáhání zůstavitelova příkazu právnická osoba, která je oprávněna chránit zájmy těchto osob. Orgán veřejné moci může vymáhat plnění příkazu v případech, kdy je tento příkaz zaměřen k veřejnému prospěchu. Onou zmíněnou skupinou osob může být například sdružení svobodných matek či útulek pro bezdomovce. Obě tyto skupiny se totiž dlouhodobě potýkají s finančními problémy. V případě, že je právnických osob více, může si osoba obtížená tímto příkazem vybrat. Nicméně by tak měla učinit bez zbytečných průtahů. V opačném případě provede volbu na návrh toho, kdo má na plnění příkazu právní zájem, soud. Nedomníváme se, že v praxi bude k obstrukcím tohoto druhu docházet, jelikož sama osoba obtíženého nemá na takovémto jednání zájem. V případě neplnění příkazu mu nemůže být nabytí dědictví potvrzeno.

---

²³⁰ ŠEŠINA, WAWERKA, op. cit., str. 186.

²³¹ FIALA, BEEROVÁ. IN: FIALA, DRÁPAL a kol., op. cit., str. 263.

²³² Osoba vykonavatele závěti nebo jiná osoba tak může jednat především v případě, kdy plnění příkazu není ku prospěchu dědiců, ale spíše ku prospěchu zůstavitele. Může se jednat například o již výše zmíněné vystavění hrobky, nebo zaopatření hrobového místa.

3.6 Zrušení závěti

Jak již bylo mnohokrát uvedeno, NOZ se snaží o co možná největší respektování vůle zůstavitele a poskytuje mu široké možnosti, jak může v posledním pořízení se svým majetkem naložit. Stejně tak, jako může zůstavitel kdykoliv své poslední pořízení pořídit, tak může bez jakýchkoli omezení svoji závěť kdykoli zrušit.²³³ Ať už se jedná o závěť jako celek, nebo pouze její jednotlivá ustanovení. Princip testovací volnosti tedy není uplatňován pouze na pořízení závěti, ale také na její potenciální zrušení. Důvod je velmi prozaický. Za zůstavitelova života může dojít k situacím, na základě kterých bude chtít svoji závěť změnit nebo dokonce zrušit. Zůstavitelova pořizovací svoboda je posílena ještě ustanovením § 1581 NOZ, který uvádí, že: „*Prohlásí-li zůstavitel, že neplatná budou všechna jeho příští pořízení pro případ jeho smrti, anebo že budou neplatná taková pořízení, jež nebudou zřízena v určité formě, nepřihlíží se k tomu.*“ Ustanovení § 1575 NOZ uvádí, že zrušení závěti je možné dvěma způsoby, a to odvoláním, nebo pořízením pozdější závěti.

Krajský soud v Brně ve svém usnesení uvádí, že: „*Platná závěť pozdější zrušuje závěť předcházející, pokud vedle ní nemůže obstát, již okamžikem, kdy byla zřízena. Na skutečnost, že závěť předcházející byla zrušena závětí pozdější, nemá žádný vliv, zda pozdější závěť existovala ještě v okamžiku smrti zůstavitele, nebo zda ji zůstavitel ještě za svého života odvolal, zrušil další závěti nebo zničil listinu, na níž byla závěť sepsána. Odvoláním, zrušením, či zničením pozdější závěti nedojde k obnovení závěti předcházející*“.²³⁴

3.6.1 Odvolání závěti

Odvolání závěti může být učiněno třemi různými způsoby, a sice odvolání mlčky či výslovně a odvolání formou vyjmutí závěti z notářské úschovy. Poslední jmenovaná možnost představuje oproti předcházející právní úpravě změnu, neboť dříve nebylo vydání testamentu ze sbírky notářských zápisů možné.

---

²³³ Závěť je jednostranným právním jednáním na rozdíl od dědické smlouvy, kde se jedná o dvoustranné právní jednání. Ke zrušení či změně je potřeba souhlasu obou smluvních stran.

²³⁴ ²⁰³ Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 26. 7. 1999, sp. zn. 18 Co 385/98 in. Ad Notam 3/2000, str. 66.

Odvolání mlčky

Tento způsob odvolání závěti vyžaduje zničení listiny, která závěť obsahuje, přičemž zničení či znehodnocení takovéto listiny je možno mnoha způsoby. Může dojít k jejímu spálení, roztrhání, či jen k „pouhému“ přeškrtnání textu v listině, případně může zůstavitel pověřit třetí osobu, aby závěť zničila či znehodnotila.²³⁵ Nicméně platí, že odvolání závěti formou jejího zničení není možné bez úmyslu a zůstavitelova vědomí.²³⁶ Právní úkon pořízení nebo zrušení závěti musí být učiněn osobně pořizovatelem závěti (zůstavitelem). Není možné, aby tyto úkony za zůstavitele učinil jeho zástupce (zákonný nebo na základě plné moci).²³⁷

Za situace, kdy zůstavitel pořídil více stejnopisů závěti, kterou zamýšlí zničit či znehodnotit, je nutno zničit, případně znehodnotit, všechny předmětné stejnopisy závěti. V opačném případě nelze z tohoto jednání jednoznačně dovozovat zůstavitelovu snahu o odvolání závěti.²³⁸ Pokud zůstavitel po zničení stejnopisů zanechá například ještě jedno vydání předmětné závěti, bude nutno řešit, zda věděl, že existuje více stejnopisů závěti a chtěl zanechat pouze jeden exemplář svého posledního pořízení, nebo zda pouze opomněl, že existuje více stejnopisů závěti. V takovémto případě bude závěť považována za odvolanou, přestože by se nějaký exemplář závěti dochoval.²³⁹

K podobnému závěru dospěl taktéž O. Choděra, který uvádí, že zničení pouze jednoho stejnopisu závěti pořizovatelem s úmyslem odvolat svoji závěť, se automaticky odrazí i na ostatní stejnopisy.²⁴⁰

Nicméně se domníváme, že k hodnocení těchto případů bude potřeba přistupovat zcela individuálně.

Zákon pamatuje také na situaci, kdy dojde ke zničení závěti neúmyslně bez ohledu na vůli zůstavitele, nebo zničení způsobí třetí osoba, případně dojde ke ztrátě závěti. V takovýchto případech bude závěť přesto považována za platnou, bude-li prokázána existence dané listiny ke dni smrti zůstavitele a platnost v ní zachyceného právního úkonu po formální i obsahové stránce.²⁴¹ Výslovně uvádí, že: „Dojde-li ke zničení listiny obsahující poslední vůli zůstavitele neúmyslně

²³⁵ SVOBODA, J., KLIČKA, O.: *Dědické právo v praxi*. 2014, Praha: C. H. Beck, 2014, str. 82–83.

²³⁶ SCHELLOVÁ, Ilona, *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, a. s. 2007, str. 99.

²³⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 3. 2008, sp. zn. 21 Cdo 2968/2006.

²³⁸ § 1578 odst. 1 NOZ.

²³⁹ SVOBODA, J., KLIČKA, O.: *opět. cit.*, str. 82–83.

²⁴⁰ CHODĚRA, Ondřej. Závěť jako projev vůle zůstavitele. *Právník*, 1984, č. 5, s. 440–442.

²⁴¹ *Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 8. 2013, sp. zn. 21 Cdo 2242/2012.*

nebo osobou odlišnou od zůstavitele, bude pořízení pro případ smrti přesto vyvolávat právní účinky, jestliže se prokáže, že závěť obsažená ve zničené listině měla potřebné formální náležitosti, a zjistí-li se současně, jaký měla obsah. Při ztrátě listiny obsahující poslední vůli zůstavitele je možné dědické právo z této závěti nabyt, prokáže-li se existence této listiny ke dni smrti zůstavitele a její platnost po formální i obsahové stránce“.

Nicméně se přikláníme k názoru některých autorů,²⁴² že prokázání samotné existence listiny a jejího obsahu bude problematické. V neposlední řadě je také nutno podotknout, aby bylo dané odvolání závěti považováno za platné, musí být zůstavitel způsobilý k právnímu jednání.

Výslovné odvolání

K výslovnému odvolání závěti dle ustanovení § 1577 se vyžaduje projev vůle učiněný ve formě předepsané pro pořízení závěti.²⁴³ Z daného tedy jasně vyplývá, že zůstavitel není jakkoli vázán na způsob odvolání závěti bez ohledu na to, jakým způsobem byla závěť pořízena. Stejně jako v případě odvolání závěti mlčky, může ve výslovném odvolání zůstavitel odvolat jedinou svoji závěť, nebo pokud jich existuje více, může je odvolat všechny. V případě, že to zůstavitel uzná za vhodné, může závěť odvolat jako celek, nebo odvolá jen některá její ustanovení.

K výslovnému odvolání závěti či jen její části může dojít např. i formou vydědění, kdy zůstavitel určí, které nepominutelné dědice zbaví práva na povinný díl z pozůstalosti. V případě striktního výkladu práva by se ovšem nejednalo o výslovné, ale spíše o konkludentní odvolání. Nicméně lze dovodit, že vyděděním hodlá zůstavitel závětní ustanovení ohledně vyděděné osoby zrušit.

Vyjmutí závěti z notářské úschovy

Tato třetí a poslední možnost odvolání závěti je v NOZ novým typem, jelikož dříve nebylo vydání testamentu ze sbírky notářských zápisů nožné. Notář nemusí ve své úschově držet pouze závěť ve formě notářského zápisu (ve formě veřejné listiny), ale může mít ve svojí úschově i závěť soukromou. Zůstavitel má podle nové právní úpravy možnost kdykoliv bez udání důvodu

---

²⁴² SVOBODA, J., KLIČKA, O.: *opět. cit.*, str. 83.

²⁴³ Zůstavitel může závěť pořídit holografní či allografní, ve formě notářského zápisu, případně může pořídit závěť s úlevami.

požádat o její vydání. V případě vydání originálu závěti sepsané ve formě notářského zápisu, je daná závěť považována za odvolanou a tudíž za neplatnou. O následcích tohoto právního jednání je notář povinen zůstavitele vždy poučit. Zároveň je povinen dle § 1579 dané poučení a odvolání vyznačit ve svém notářském spisu i na originálu závěti. V neposlední řadě je notář povinen vymazat údaje o zůstaviteli a údaje o pořízení závěti z Evidence právních jednání pro případ smrti.²⁴⁴ Odvolání nabývá platnosti okamžikem předání závěti vždy jen do rukou pořizovatele. V případě, že je závěť v notářské, či jiné úřední úschově pouze uložena,²⁴⁵ má pořizovatel závěti taktéž právo na její vydání s tím rozdílem, že závěť není považována za odvolanou.

Úřední úschovou rozumíme nejen již uvedenou notářskou úschovu, ale také úschovu soudní. Tyto úschovy mají nespornou výhodu v ujištění zůstavitele, že jeho závěť bude uložena na bezpečném místě a zaevidována v Centrální evidenci pořízení pro případ smrti. Zůstavitel má tak jistotu, že s jeho závětí nebylo nekale nakládáno a po jeho smrti bude snadno dohledatelná.²⁴⁶

3.7 Pořízení nové závěti

Jak již bylo několikrát uvedeno, zůstavitel není nikterak právně omezen v možnosti pořídit za svého života bezpočet závětí. Nicméně vždy platí zásada, že později pořízená závěť ruší závěť dříve sepsanou, a to v rozsahu, v jakém vedle sebe nemohou obstát. Závěť později sepsaná tedy musí být sepsána alespoň v takovém rozsahu, jako byla sepsána závěť dřívější. Nový občanský zákoník oproti dřívější právní úpravě nevyžaduje, aby byla závěť datována. Nicméně odborná veřejnost datování doporučuje z důvodu prevence možných majetkových sporů během dědického řízení. V okamžiku, kdyby zůstavitel pořídil více závětí, které by nebylo možno zpětně datovat a které by si vzájemně odporovali, nebylo by možné považovat závěť za platnou, přestože by byla ve skutečnosti sepsána jako poslední.

Jak již bylo zmíněno, závěť pořízená později ruší tu dříve sepsanou v rozsahu, v jakém vedle sebe nemohou obstát. Nicméně může nastat situace, kdy např. mezi dvěma jednotlivými závěťmi nebude zjevného rozporu a budou

²⁴⁴ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol.: opěť. cit. str. 200.

²⁴⁵ V takovémto případě nemusí závěť formu notářského zápisu.

²⁴⁶ SVOBODA, J., KLIČKA, O.: *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 84.

tedy platnými dědickými tituly.²⁴⁷ V případě, kdy v dřívější závěti zůstavitel odkáže jednomu dědici např. nějaký movitý majetek a v pozdější druhému dědici nemovitost, nebudou mezi sebou závěti v rozporu a obě budou platným dědickým titulem.

Podobně jako u odvolání závěti, také zde nemusí být dodržena forma, ve které byla dřívější závěť pořízena. Dřívější závěť pořízená např. ve formě notářského zápisu může být zrušena pozdější holografní závětí.²⁴⁸

Nicméně NOZ zavádí novinku v podobě § 1580 o obnově, neboli „obživnutí“ dřívější závěti, který uvádí, že „Zruší-li zůstavitel novější závěť, ale dřívější uchová, má se zato, že dřívější závěť nepozbyla platnost a hledí se na ni, jako by nebyla zrušena.“ Dané ustanovení se tedy nevztahuje pouze na pořízení nové závěti, ale také na odvolání závěti vzhledem k faktu, že odvoláním také dochází k zrušení závěti.

Pravděpodobně se nám všem vybaví pohádka O Pyšné princezně, kdy král prohlásil: „Odvolávám, co jsem odvolal a slibuji, co jsem slíbil.“

Za stejné situace, kdy zůstavitel odvolá svůj projev o odvolání závěti, mělo by být při použití daného pravidla pohlíženo na závěť, která byla dřívějším odvoláním zrušena, pohlíženo jako na platnou. V tomto ohledu se však názory odborné veřejnosti poněkud rozcházejí. Někteří jsou toho názoru, že dřívější závěť „neobživne“, když zůstavitel pořídí závěť novou, ve které výslovně zruší platnost dřívější závěti odvoláním a posléze novější závěť zruší.²⁴⁹

Předlohou pro dané ustanovení byl § 723 OZO. Ten umožňoval obnovu neporušené písemné závěti (dřívější), jestliže zůstavitel pozdější závěť zničil. Podle dřívější právní úpravy i teorie docházelo ke zrušení dřívější závěti již okamžikem jejího zrušení závětí pozdější (§ 480 odst. 1, 2 OZ) nehledě na alternativu, že může být pozdější závěť zrušena další závětí, může být odvolána či zničena.²⁵⁰ V takovém případě by nemohlo dojít k obnovení účinnosti původní závěti.²⁵¹

Podle ustanovení § 1580 NOZ je obnovení platnosti dřívější závěti podmíněno jejím uschováním ze strany zůstavitele. Vystává zde však otázka, zda je pouhé uschování zůstavitelem dostačujícím prvkem na to, aby mohlo dojít

²⁴⁷ MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L.: *Dědické právo: praktická příručka: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. 3. aktualizované vydání, Praha: Linde, 2007, str. 103.

²⁴⁸ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol.: opět. cit. str. 201.

²⁴⁹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. A KOL.: opět. cit. str. 201.

²⁵⁰ Usnesení KS v Brně ze dne 26.7.1999, sp.zn. 18 Co 385/98.

²⁵¹ Usnesení MS v Praze ze dne 30.5.1980, sp.zn. 11 Co 127/80.

k obnově závěti. Podle názoru L. Muzikáře je podstatným elementem pro obnovení platnosti dřívější závěti ještě zůstavitelovo vyjádření úmyslu k obnově platnosti, protože rozhodující je vždy respekt kvůli zůstavitele.²⁵²

Neúčinná zrušovací doložka

Dle platné právní úpravy se zůstavitel nemůže vzdát nebo zřici svého práva zrušit závěť.

Je třeba také vzít v úvahu ustanovení § 1494 odst. 1 o tom, že závěť je odvolatelný projev vůle. Ustanovení § 1581 NOZ stanovuje neúčinnost zrušovací doložky, díky které zůstavitel pro futuro omezí vlastní testovací svobodu ve vztahu k příštímu pořízení závěti. Nový občanský zákoník v uvedeném paragrafu výslovně uvádí, že: „*Prohlásí-li zůstavitel, že neplatná budou všechna jeho příští pořízení pro případ jeho smrti, anebo že budou neplatná taková pořízení, že nebudou zřízena v určité formě, nepřihlíží se k tomu.*“²⁵³

Dané ustanovení je bezesporu opětovným zdůrazněním zůstavitelovi pořizovací svobody, kterou si ani sám sobě nesmí předem omezit. Zároveň je také signálem pro potenciální dědice, kteří by vyvíjeli nátlak na zůstavitele, že není nikde rozhodnuto, že musejí dědit.

3.8 Nepominutelný dědic

Nový občanský zákoník přináší nejen do oblasti dědického práva mnohé změny. Ať už jsou vnímány a přijímány jakýmkoli způsobem, je potřeba mít na zřeteli, že tyto změny začínají již u názvosloví, přestože v případě problematiky nepominutelného dědice se jedná spíše o sémantiku. Dříve platný občanský zákoník ve své terminologii používal označení „neopominutelný dědic“, NOZ tento termín mění na „nepominutelný dědic“.²⁵⁴ V tomto případě tedy nenacházíme určitou abstraktnost v pojmosloví NOZ, která je mnohými vnímána přinejmenším jako matoucí. Nový občanský zákoník totiž mnohdy zavádí termíny, které již vyšly z běžné praxe, jsou považovány za archaické, a nejen laickou veřejností jsou občas shledávány za groteskní. Například J. Vlastník uvádí, že tyto termíny: „*mohou vést*

²⁵² MUZIKÁŘ, L. in SUCHÁ, L., MOKRÝ, A.: *Sborník přednášek a článků k novému občanskému zákoníku (2013–2014)*. Praha: PS JČP, 2014. str. 146.

²⁵³ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol.: opět. cit. str. 202.

²⁵⁴ HORÁK, Ondřej: Tzv. nepominutelný dědic v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*. 2014, roč. 22, č. 11, s. 381.

*k tendenci upřednostňovat při výkladu ustanovení soukromého práva oproti jejich jazykovému a logickému výkladu a priori především výklad teleologický, opět na újmu předvídatelnosti práva.*²⁵⁵

Dříve platný OZ řešil problematiku „*neopominutelného dědice*“ poměrně stroze v ustanovení § 479 OZ. Nepominutelní dědicové měli postavení účastníků v průběhu celého dědického řízení, byli dědici zůstavitele, a pokud namítli relativní neplatnost závěti, kterou byli opominuti, museli dostat svůj podíl na majetku, který byl předmětem dědění.

Nový občanský zákoník dané téma značně rozšiřuje nejen převzetím některých výkladových otázek, ale také zavedením některých nových pravidel. Jak již bylo několikrát uvedeno, nově platná právní úprava se snaží o co možná největší posílení vůle zůstavitele. Dle našeho názoru mnohdy až zbytečně na úkor praktičnosti. Nicméně institut nepominutelného dědice představuje určité omezení zůstavitelovi testovací svobody. Naskytá se tak otázka, proč tuto vůli oslabovat, když se jí doposud zákon snažil o opak. Za nepominutelného dědice je považována taková osoba, která je k zůstaviteli v blízkém vztahu, díky kterému je jí poskytována větší právní ochrana spočívající v právu na povinný podíl z dědictví nebo na jeho hodnotě.

Tato právní ochrana je těmto osobám poskytována pro případ, že by na ně zůstavitel nechtěně či ze své osobní zlo vůle zapomněl, případně o osobě dědice v době pořízení závěti prostě a jednoduše nevěděl (§ 1492 NOZ). Změna spočívá v tom, že nepominutelný dědic nemá nikdy právo na podíl na pozůstalosti, ale náleží mu tzv. povinný díl, který se zásadně uspokojuje v penězích. Pouze na základě dobrovolné dohody s dědici by mohlo dojít k tomu, že místo podílu v penězích dostane něco z pozůstalosti.²⁵⁶ Za nepominutelné dědice jsou považovány dle ustanovení § 1643 NOZ zůstavitelovy děti a v případě, že by z nějakého důvodu nemohly dědit, pak jsou dědici jejich potomci.

Nepominutelný dědic je dědicem v pravém slova smyslu, jen byl-li mu povinný díl zůstaven v podobě dědického podílu (§ 1644 NOZ) – jen v takovém případě se nepominutelný dědic účastní celého řízení o pozůstalosti a jako takový může být stranou dohody dědiců o rozdělení dědictví.

---

²⁵⁵ VLASTNÍK, Jiří: Některé připomínky k návrhu občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*. 2011, č. 11, roč. 2011, str. 32.

²⁵⁶ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2020, str.262– 266.

Byl-li však nepominutelnému dědici povinný díl zůstaven ve formě odkazu (§ 1644 NOZ) nebo byl-li nepominutelný dědic zcela nebo zčásti pominut (§ 1650 až 1653 NOZ), je věřitelem závětních dědiců nebo dědiců z dědické smlouvy, třebaže se mu zakládají některá zvláštní práva nutná k jeho ochraně. Na rozdíl od dřívější úpravy nepominutelný dědic tedy vůbec není dědicem zůstavitele podle hmotného práva, ale má postavení věřitele. Tento způsob umožní respektovat ve vyšší míře vůli zůstavitele a zejména odstraňuje nechtěný vznik spoluvlastnictví mezi dědicem zůstavitelem určeným a nepominutelným. V takovém případě není nepominutelný dědic účastníkem řízení o dědictví. Nicméně ani v tomto případě se závětním nebo smluvním dědicům nebrání, aby se dohodli, jak se vypořádají. Takovéto ujednání se uskuteční mimo řízení o dědictví, a i když bude případně zahrnuto do dohody dědiců o rozdělení pozůstalosti, nepodléhá v tomto řízení soudnímu schválení (§ 1654 odst. 1 NOZ).²⁵⁷

V souvislosti s institutem nepominutelného dědice se také mluví o *familiarizaci* dědického práva a představuje prolomení zásady, že testamentární posloupnost dědění má přednost před zákonnou.

Toto je rozdíl oproti úpravě ABGB, která považovala všechny přímé potomky i předky (rodiče, prarodiče i vnoučata) za nepominutelné dědice. Nicméně byl zde rozdíl v tom, jak veliký zákonný podíl mohli dědit (§ 762 a 763 ABGB). Další změnou oproti dřívější právní úpravě je změna výpočtu povinného dílu pro nepominutelného dědice. Dříve platný OZ dle ustanovení § 479 vymezoval pro zletilé potomky $\frac{1}{2}$ jejich zákonného podílu a pro nezletilé potomky celý jejich zákonný podíl. Důvodová zpráva k NOZ uvádí, že nezletilému nepominutelnému dědici se musí i při dědění ze závěti dostat alespoň $\frac{3}{4}$ z jeho zákonného dědického podílu. U zletilého potomka je pak jeho zákonný dědický podíl redukován na $\frac{1}{4}$. Zároveň platí, že povinný díl může být zůstaven zůstavitelem ve formě odkazu nebo dědického podílu a nesmí být jakýmkoli způsobem zatížen. Na tento majetek se tak nesmějí vztahovat podmínky či příkazy, nebo jakákoli jiná zatížení ze strany zůstavitele. Ustanovení § 1644 odst. 3 NOZ na druhou stranu dává zůstaviteli možnost nepominutelnému dědici uložit, aby se rozhodl mezi tím, co mu zůstavil s omezením nebo pro povinný podíl.²⁵⁸

²⁵⁷ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HRMADA, M. a kol.: opět. citace. str 262.

²⁵⁸ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol.: opět. cit. str. 352–353.

V případě, že dědic přijme svůj dědický podíl i s omezením, které mu je v závěti uloženo, stává se dědicem se vším všudy. Nepominutelný dědic, který se nezřekl svého dědického práva, je dědicky způsobilý a nebyl platně vyděděn, má ze zákona nárok na povinný podíl z pozůstalosti. Smyslem povinného podílu je majetkové zabezpečení potomků zůstavitele, za které zcela nese určitou odpovědnost.

Mezi návrhy, které padly během vzniku současné podoby NOZ byl také ten, který chtěl mezi nepominutelné dědice zařadit také rodiče a manžela.²⁵⁹ Nicméně v této podobě návrh nenašel potřebnou podporu a byl zvolen určitý kompromis. NOZ uznává zmíněným osobám dle ustanovení § 1665 a násl. právo na zaopatření. Nicméně zůstává diskutabilní, zda např. právo pozůstalého manžela na výživné z pozůstalosti po dobu šesti týdnů je dostačující. Nehledě na možnou situaci, kdy rodinné vztahy nejsou zcela na dobré úrovni a dědici tak pozůstalému manželovi nemusejí vydat příslušný obnos okamžitě.

Tutu možnost shledáváme v dnešní době, kterou nemnozí označují za dobu pokleslé morálky, za bohužel velmi pravděpodobnou. Pozůstalý manžel se pak bude muset svého majetku domáhat soudní cestou, což může být mnohdy zdlouhavé a finančně náročné.

Toto bylo předmětem kritiky části odborné veřejnosti včetně K. Eliáše, protože samotné vypořádání společného jmění manželů pozůstalému manželovi automaticky nezajišťuje dostatečnou finanční podporu.²⁶⁰

Dříve platné právní úpravy přiznávaly nepominutelným dědicům postavení dědice v první dědické třídě v rozsahu svého povinného podílu a podíl nabývali stejně jako dědicové zákonní. Podle nově platné právní úpravy nemá nepominutelný dědic právo na podíl z pozůstalosti, ale pouze na finanční částku, která se rovná hodnotě jeho podílu (§ 1654 odst. 1). Nicméně také toto ustanovení se u části odborné veřejnosti neshledává s porozuměním. Své pochybnosti např. uvádí K. Wawerka, který uvádí, že: *„ten kdo by k takové výplatě hodnoty povinného dílu byl povinen, nebude disponovat dostatečnými finančními prostředky, takže opominutý dědic bude svá práva jen ze svého podílu na nemovitostech jen obtížně uplatňovat.“*²⁶¹

---

²⁵⁹ BEDNÁŘ, Václav. Nepominutelný dědic. In: *Soukromé právo na cestě: eseje a jiné texty k jubileu Karla Eliáše*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, s. 25–26.

²⁶⁰ K podobnému názoru dospěl také O. Horák, který uvádí, že právo na nutné zaopatření podle § 1655 a násl. NOZ není vhodným řešením: HORÁK, Ondřej. Ochrana nepominutelných dědiců a povinný díl. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2012, roč. 20, č. 3, s. 284.

²⁶¹ Wawarka, K., Jaké dědické právo?. *Ad Notam*, 2004, roč. 10, č. 2, str. 40.

Nepominutelný dědic se tedy v pravém slova smyslu nestává dědicem jako takovým, ale pouhým věřitelem dědiců či odkazovníků, na které bylo v závěti pamatováno. V případě, že zůstavitel určí nepominutelnému dědici více, než je hodnota jeho povinného podílu a zároveň je na tento podíl vázáno určité omezující nařízení, musí se jeho hodnota odečíst. Pokud dědický podíl nedosáhne hodnoty povinného dílu, má dědic právo na jeho dorovnání.

V odborné literatuře se také můžeme setkat s názorem, že institut nepominutelného dědice je přinejmenším zpochybnitelný. Pokud se totiž v pozůstalostním řízení objeví zůstavitelův potomek, který byl dříve neznámý, má ze zákona lepší postavení než pozůstalostní manžel či druh, se kterým zůstavitel prožil část života a je mu tedy logicky bližší, nicméně do skupiny nepominutelných dědiců nepatří.²⁶² Je diskutabilní, zda by neměl být okruh nepominutelných dědiců rozšířen o manžela zůstavitele s ohledem na výše popsané skutečnosti.

3.8.1 Výpočet povinného dílu

Proto, aby mohl být učiněn výpočet povinného dílu, musí být zjištěna čistá hodnota pozůstalosti po odečtení pasiv. V takovém případě je potřeba učinit soupis pozůstalostního majetku, od kterého se odečtou veškeré dluhy a závazky, které na daném majetku váznou (§ 1655 odst. 1 věta první NOZ) a také se k pozůstalosti přičte majetek, který je započítáván na povinný díl. Odkazy a jiné závady vzniklé závětí se od zjištěné hodnoty dle §1656 NOZ neodečítají.

Zákon dále stanovuje, že na takto zjištěná aktiva musí být učiněn úřední odhad.

Po zjištění čisté hodnoty pozůstalosti po odečtení pasiv, se k dané částce dále připočte to, co získal nepominutelný dědic od zůstavitele v minulosti. Předmětný majetek mohl být nepominutelným dědicem získán bezplatně v období posledních tří let před zůstavitelovou smrtí (§ 1660 odst. 2 OZ) , nebo mohl být získán z pozůstalosti zůstavitele (např. odkazem, nebo darováním pro případ smrti).²⁶³

---

²⁶² Medunová, R.. Dědic, který nemá být opomenut. *Ad Notam*, 2009, roč. 14, č. 5, s. 172.

²⁶³ ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, K. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 2014, str. 402.

Tuto zákonem stanovenou tříletou dobu může zůstavitel prodloužit, nikoli však zkrátit. Mezi započítávané věci dle ustanovení § 1661 patří také to, co „zůstavitel dal za svého života na úlevu v nákladech spojených se založením samostatné domácnosti, se založením manželského či obdobného soužití nebo s nástupem povolání či se započítáním podnikání.“²⁶⁴ Dále tam patří vše, co zůstavitel použil na splacení dluhů zletilého nepominutelného dědice.

Stanovení výpočtu dílů jednotlivých nepominutelných dědiců již bylo v předešlé kapitole uvedeno. Nicméně nebylo uvedeno, že neprávem opomenutý dědic má ze zákona právo pouze na peněžní částku, která odpovídá hodnotě jeho povinného dílu. Nicméně NOZ nikterak nebrání situaci, kdy se jednotlivé strany, účastníci dědického řízení, dohodnou, že uspokojí nárok opominutého dědice jinak než finančně, jak zákon předpokládá. Nejvíce pravděpodobné a v praxi používané je poskytnutí části samotné pozůstalosti. Ustanovení § 1654 odst. 2 NOZ zcela jednoznačně uvádí, že „bude-li v průběhu řízení o dědictví ujednáno, že se nepominutelnému dědici namísto zaplacení vydá z pozůstalosti věc zapsaná do veřejného seznamu, zapíše se nepominutelný dědic do veřejného seznamu přímo po zůstaviteli.“

Danou dohodou však nikterak nesmějí utrpět práva věřitelů, která nesmějí být krácena. V opačném případě mají věřitelé právo domáhat se relativní neúčinnosti výše popsaného právního jednání.

Další změnou v právní úpravě NOZ oproti dřívější, je způsob vyměřování povinného dílu. Dříve platný OZ měl diametrálně odlišný způsob vyměření povinného dílu, než dnes platná právní úprava. Občanský zákoník totiž při vyměřování povinného dílu hleděl na osoby, které ve skutečnosti vůbec nedědily, jako by jich nebylo.²⁶⁵ Povinný podíl takových osob nebyl do výpočtu jednotlivých povinných dílů tedy vůbec započítán. Z toho tedy jasně vyplývá, že v případě, kdy byl nepominutelný dědic z dědictví z nějakého důvodu vyloučen (např. z důvodu jeho dědické nezpůsobilosti nebo vydědění), měli ostatní dědicové z jeho vyloučení majetkový prospěch.

Nový občanský zákoník však zastává zcela opačnou myšlenku. V případě, že některý z nepominutelných dědiců v dědickém řízení dědit vůbec nebude (zřekl se dědictví, je nezpůsobilý dědit nebo byl vyděděn), musí být jeho povinný

---

²⁶⁴ § 1661 odst. 1 věta první NOZ.

²⁶⁵ § 767 OZ.

díl zahrnut do výpočtu, jakoby nebyl vyloučen z dědického práva.²⁶⁶ Nový občanský zákoník k této problematice zaujal zcela odlišný postoj než dříve platná právní úprava. Základní premisa je taková, že v případě zůstavitelova rozhodnutí o vyloučení nějakého z nepominutelných dědiců z dědického řízení, neměli by mít ostatní nepominutelní dědicové z daného jednání prospěch. Mohlo by tak docházet ze strany dědiců minimálně k nevhodnému ovlivňování vůle zůstavitele. Pohlédneme-li na problematiku výpočtu povinného dílu čistě z matematického hlediska, je dalším nezanedbatelným důvodem skutečnost, že v případě existence více nepominutelných dědiců a navýšení hodnoty jejich povinného dílu o jiný povinný díl, dochází „uměle“ ke znevýhodnění zůstavitele. Ten by byl omezen na své vůli vzhledem ke skutečnosti, že by došlo ke zmenšení části dědictví, se kterou by mohl volně ve svém posledním pořízení nakládat.²⁶⁷

3.9 Vydědění

Institut vydědění není v našem právním řádu ničím novým, přestože OZ z roku 1964 vydědění původně vůbec neznal. Tento segment dědického práva byl aplikován do právního systému až novelou (zák. č. 131/1982 Sb.), která vešla v platnost 1. 4. 1983. Zákonodárce jednotlivá ustanovení o vydědění přejímá z dříve platného OZ a zároveň rozšiřuje. V tomto můžeme opětovně spatřit snahu o co možná největší podpoření zůstavitelovi vůle, aby mohl rozhodnout, jak naložit se svým majetkem.

Vydědění lze vyjádřit jako projev poslední vůle zůstavitele, na základě které zbavuje či omezuje právo určité osoby na povinný díl. Ustanovení § 1646 odst. 1 NOZ uvádí, že zůstavitel může vydědit pouze takovou osobu, která má ve vztahu k tomuto zůstaviteli postavení tzv. nepominutelného dědice (tj. zůstavitelův potomek, eventuálně potomek potomka). Akt vydědění však nemá být jen jakýmsi administrativním krokem. Mělo by mít především určitý morální podtext, neboť se vychází ze zásady, že vydědění by se nemělo podporovat (*exheredationes non sunt adiuvandae*).²⁶⁸

---

²⁶⁶ § 1645 NOZ.

²⁶⁷ ELIÁŠ, Karel a kolektiv. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 2012, str. 670.

²⁶⁸ ELIÁŠ, K. a kolektiv. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit 2012, str. 671.

Dle nové právní úpravy může zůstavitel vydědit nepominutelného dědice z několika zákonných důvodů, které dále podrobněji popíší a pro tento akt je nezbytné, aby byl splněn minimálně jeden ze zákonných důvodů vydědění. Podle NOZ je k platnému vydědění nutné prokázat existenci jeho zákonného důvodu až ke dni smrti zůstavitele, a je tak možné prokázat i jiný zákonný důvod vydědění, než který vyslovil zůstavitel. Podle OZ z roku 1964 takový postup možný nebyl.²⁶⁹ Na rozdíl od dříve platné právní úpravy však v prohlášení o vydědění důvod pro vydědění dané osoby nemusí být uveden.

Z daného vychází např. rozsudek KS v Plzni, který uvádí, že: „*Za účinnosti zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník již není, oproti předchozí hmotněprávní úpravě účinné do 31. 12. 2013, uvedení důvodu vydědění podmínkou platnosti vydědění. Pokud však zůstavitel nepominutelného dědice výslovně vydědí a ve svém prohlášení o vydědění uvede důvod vydědění, nelze jej rozšiřovat*“.²⁷⁰

Nicméně zůstavitel by si měl být vědom, na kom bude důkazní břemeno v případném sporu o vydědění. Za situace, kdy není zůstavitelem uveden důvod vydědění, spočívá důkazní břemeno na dědicích, kteří musí prokázat, že důvod vydědění existuje.

V případě, že je důvod v prohlášení o vydědění uveden, je na osobě nepominutelného dědice, který byl vyděděn, aby prokázal, že důvod k dědění není.²⁷¹ Z tohoto tedy vyplývá, že by bylo vhodné, aby zůstavitel sdělil důvod či důvody vydědění jiné osobě (např. závětní dědic, vykonavatel závěti, či jiná osoba, která má na dědění právní zájem) pro případ, že by vyděděný tento důvod či důvody popíral.²⁷²

Nicméně se lze domnívat, že ve většině případů je oběma stranám (zůstaviteli a vyděděnému dědici) znám důvod či důvody vydědění a není je tedy nutné zmiňovat.

V této souvislosti je třeba zmínit také určitý společenský podtext. Uvedení důvodu vydědění v závěti může eventuálně vyděděného potomka společensky diskreditovat, zvláště v případě, kdy se jeho poklesek odehrál před mnoha lety a skončil tak v „propadlišti dějin“.

---

²⁶⁹ Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 27. 2. 2020, sp. zn. 25 Co 12/2020.

²⁷⁰ Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 15. 11. 2016, sp. zn. 11 Co 433/2016.

²⁷¹ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku. Praktická příručka*. 1. vydání. Praha: Leges, 2015. str. 72.

²⁷² ELIÁŠ, K. a kol. op. cit., str. 673.

Způsob vydědění nepominutelného dědice je shodný s tím, jakým zůstavitel pořizuje závěť. Stejně platí také pro změnu a zrušení prohlášení o vydědění. Prohlášení může být sepsáno zůstavitelovou vlastní rukou, na počítači či stroji. O sepsání listiny může zůstavitel požádat také notáře. Zůstavitel si může stejným způsobem počínat i při prohlášení u některého z dědiců (nikoli však nepominutelnému), kterému svědčí zákonná dědická posloupnost, že dědictví nenabyde. V případě, že se někdy v budoucnu zůstavitel rozhodne své prohlášení zrušit, může tak učinit prostým zničením prohlášení, výslovným odvoláním, nebo např. tím, že ve prospěch dříve vyděděné osoby sepíše závěť, která tuto osobu znovu povolá za dědice.

Důvody pro vydědění jsou vyjmenovány v ustanovení § 1646 odst. 1 NOZ:

- a) Nepominutelný dědic zůstaviteli neposkytl potřebnou pomoc v nouzi,
- b) neprojevuje o zůstavitele opravdový zájem, jaký by projevovat měl,
- c) byl odsouzen pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze,
- d) vede trvale nezřízený život.

Jak bylo na začátku zmíněno, zákonodárce v podstatě zachovává důvody vydědění shodně s původní právní úpravou, kterou však mírně rozšiřuje.

Dle nové právní úpravy může být navíc zůstavitelem vyděděn takový potomek, který je zadlužen enormním způsobem, nebo si počíná zcela marnotratně, že existuje důvodná obava, že nebude pro jeho potomky nezachovaný povinný díl. Zůstavitel však musí dle § 1647 NOZ zůstavit povinný díl zadluženého či marnotratného dědice dětem tohoto dědice, eventuálně potomkům těchto dětí.

Důvodová zpráva k § 1648 uvádí, že dle úpravy platné před 1. 1. 2014 musel důvod vydědění existovat v době vyděd'ovacího prohlášení, a zůstavitel nemohl vydědit nepominutelného dědice předem, ač již vidí své dítě „*od stupně ke stupni klesati, třebas teprve pozdější chování splní skutkovou podstatu*“. Z toho lze dovodit, že nově k vydědění dojde nejen tehdy, když důvod vydědění bude znám v době, kdy zůstavitel učinil prohlášení o vydědění, nýbrž i tehdy, bude-li důvod vydědění dán v době jeho smrti.²⁷³

---

²⁷³ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, K. a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 2014, str. 359.

V neposlední řadě může zůstavitel také vydědit i nepominutelného dědice, který je nezpůsobilý dědit, a proto je z dědického práva vyloučen.²⁷⁴

Bohužel je výklad důvodů pro vydědění poněkud vágně formulován a může tak přinést některé potíže. K této problematice se bude muset přistupovat individuálně případ od případu, nicméně odborná veřejnost a judikatura jistě přinese možné způsoby, jak v dané problematice postupovat.

Lze si představit situaci, kdy bude nepominutelný dědic vyděděn pro svoji zadluženost. Ten však může rozporovat, že je sice zadlužený, ale že dluhy svým věřitelům řádně splácí.

Další rozpor může nastat v případě, kdy v době sepsání listiny o vydědění byl dědic zadlužen, nicméně v době pozůstalostního řízení již žádné dluhy neměl.²⁷⁵ Nicméně otázka marnotratnosti může být také poněkud diskutabilní. Generační rozpor mezi rodiči a potomky je věcí stejně starou, jako lidstvo samo. Již Sokrates (470 př. n. l. – 399 př. n. l.), učitel Platónův řekl, že : „*Naše mládež miluje přepych. Nemá správné chování. Neuznává autority a nemá úctu před stáří. Děti odmlouvají rodičům, srkají při jídle a tyranizují své učitele.*“²⁷⁶ Může se tedy stát, že se bude zůstavitel domnívat, že dědic žije marnotratně. Ten však tak činit vůbec nemusí, protože jeho nákladný životní styl může korelovat s jeho vysokými příjmy.

V neposlední řadě je taktéž diskutabilní otázka zvrhlé povahy či trvale nezřízeného života. Také zde budeme muset pro případná řešení sporů počkat na judikaturu.

*„Zvrhlou povahu pachatele nutno posoudit nejen z hlediska obecné morálky, ale i se zřetelem k tomu, nakolik se konkrétní trestný čin dotýká zůstavitelovy cti a též důstojnosti a vážnosti jeho rodiny. Důvodová zpráva k NOZ trefně uvádí příklad: kdo byl sám odsouzen jako recidivista za opakované krádeže, těžko může vydědit potomka odsouzeného rovněž za krádež.“*²⁷⁷

---

²⁷⁴ Ustanovení § 1646 odst.2 NOZ.

²⁷⁵ Srovnej: Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, str. 366: „*Je pravdou, že by působilo poněkud absurdně, kdyby od splacení dluhu do úmrtí zůstavitele uplynula řada let a dědic byl již bezdlužný a přitom neměl získat povinný díl. Z tohoto důvodu lze přisvědčit spíše tomu, že platně by měl být vyděděn pouze ten dědic, jehož značné zadlužení (zaviněné či nezaviněné) trvá v době smrti zůstavitele.*“

²⁷⁶ [Http://citaty.net/autori/sokrates/?q=21792](http://citaty.net/autori/sokrates/?q=21792).

²⁷⁷ Kolman, P. Vydědění dnes a dle nového občanského zákoníku (NOZ). [cit. 22. 02. 2017] Dostupné na WWW:<<http://www.bulletin-advokacie.cz/vydedeni-dnes-a-dle-noveho-obcanskeho-zakonikunoz?browser=full>>.

Nebude tedy pravděpodobně jiné varianty, než případné spory mezi vyděděnou osobou a ostatními účastníky dědického řízení řešit podle ust. § 1673 odst. 2 NOZ.

3.9.1 Neposkytnutí potřebné pomoci v nouzi

Neposkytnutí potřebné pomoci v nouzi je prvním možným důvodem pro vydědění. Dříve platný OZ uvádí jako důvod vydědění, že potomek v rozporu s dobrými mravy neposkytl zůstaviteli potřebnou pomoc v nemoci, ve stáří nebo v jiných závažných případech. Vystává tak otázka, zda jde o stejnou problematiku. Domníváme se, že tento důvod pro vydědění je poněkud abstraktněji precizován, neboť je zapotřebí posuzovat rodinné vztahy a souvislosti zcela individuálně. Z tohoto důvodu se může prokazování jevit jako náročnější. Předmětem případného dokazování je neposkytnutí potřebné pomoci, kdy je ona potřeba nutné posuzovat dle subjektivních požadavků zůstavitele a objektivních možností potomka pomoci. Musí být tedy prokazatelné, že vyděděný potomek zůstaviteli potřebnou pomoc v nouzi neposkytl a zároveň nabízenou pomoc zůstavitel neodmítl. Zároveň musí být také bráno v úvahu, zda byl potomek reálně schopen vůbec pomoc poskytnout. Není např. myslitelné, aby nemocný zůstavitel vydědil potomka, od kterého požadoval pomoc, přičemž potomek sám potřebuje pomoc svého okolí. Taktéž není reálná prosba zůstavitele o finanční výpomoc, když potomek sám je ve finanční tísní. Je tedy nutné posuzovat jednotlivé případy zcela individuálně.²⁷⁸ Platností vydědění podle § 469a odst. 1 písm. a) OZ (v současnosti § 1646 odst. 1 písm. a) NOZ) se zabýval Nejvyšší soud, který uvedl: „*Pro platnost vydědění z důvodu uvedeného v § 469a odst. 1 písm. a) obč. zák. je nezbytné, aby se zůstavitel ocitl v situaci, kdy pro zdravotní či jiné potíže nastalé v důsledku onemocnění či věku, případně pro potíže způsobené jinými okolnostmi (např. přírodní katastrofou, požárem, povodní) potřebuje pomoc; kdy není schopen sám si, bez cizí pomoci, obstarat své základní životní potřeby (zdravotní, hygienické aj.). Současně musí jít o situaci, kdy o uvedené potřeby zůstavitele není postaráno jinak; kdy potomek má reálnou možnost zůstaviteli potřebnou pomoc poskytnout a kdy zůstavitel potomkem nabídnutou pomoc neodmítne.*“²⁷⁹ Taktéž např. nejde vydědit pro neposkytnutí pomoci takového

²⁷⁸ Fiala, R; DRÁPAL, L; a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 418.

²⁷⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16.7.2008, sp. zn. 21 Cdo 3772/2007.

potomka, který o zůstaviteli nevěděl, popřípadě o něj zůstavitel neprojevoval zájem a tudíž o zůstavitelově nouzi nemusel vědět.²⁸⁰

3.9.2 Neprojevení opravdového zájmu

Tento důvod pro vydědění potomka je zakotven v ustanovení § 1646 odst. 1 písm. b) NOZ a stejně tak vychází z dřívější právní úpravy z roku 1964, kde byl uveden v § 469 a odst. 1 písm. b) OZ. Jedinou výraznější změnou je odstranění výrazu „trvale“. Přesto by mělo mít zmíněné neprojevení opravdového zájmu podle názoru některých autorů kontinuální charakter a stálost.²⁸¹ Z hlediska právní interpretace a aplikace do běžné praxe se jedná o velmi náročné téma. Pojem neprojevení opravdového zájmu je velmi nejednoznačný, až abstraktní, tudíž poměrně obtížně definovatelný. Každý si pod tímto může představit něco jiného. Právě ona abstraktnost daného pojmu může být do značné míry důvodem pro jeho časté použití. Zůstavitel mnohdy není schopen zcela objektivně zařadit jednání potomka pod jiný zákonný důvod vydědění, a proto se uchýlí k této možnosti.

Subjektivnost hraje v tomto případě zcela zásadní roli a zprvu nemusí být jednoduché posoudit, zda míra nezájmu o zůstavitele dosahuje takové míry, aby byla důvodem pro potomkovo vydědění. Nejvyšší soud se k tomuto vyjádřil následovně. *„Skutečnosti odůvodňující závěr, že potomek o zůstavitele trvale neprojevuje opravdový zájem, který by jako potomek projevoval měl, mohou spočívat jak v pasivitě (nezájmu) potomka ve vztahu k zůstaviteli, tak také v chování, kterým potomek sice o zůstavitele zájem projevuje, ovšem způsobem neodpovídajícím řádnému chování potomka k rodiči (prarodiči atd.), tj. například způsobem trvale překračujícím zásady společenské slušnosti“*²⁸²

Úloha soudu v případném dědickém řízení tak rozhodně není jednoduchá a je zcela nezbytné přistupovat k případům zcela individuálně. Projevení opravdového zájmu může být u různých rodin zcela odlišné. Již zmíněný subjektivní faktor a zůstavitelův „pohled“ na danou problematiku může být mnohdy zavádějící. Představme si situaci, kdy zůstavitel sepisuje prohlášení o vydědění u notáře. Zůstavitel nabyde dojmu, že chování potomka lze posoudit jako neprojevení opravdového zájmu o jeho osobu a toto bude notáři

²⁸⁰ K tomu srov. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 11. 2009, sp. zn. 21 Cdo 3992/2008.

²⁸¹ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *op. cit.*, str. 13.

²⁸² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 5. 2007, sp. zn. 21 Cdo 688/2006.

interpretovat. V průběhu dědického řízení může být prokázáno, že zmíněné neprojeování zájmu bylo v dané rodině zcela běžným standardem chování a není tedy důvod pro vydědění.

Další modelovou situací může být, kdy zůstavitel má dva potomky. První zůstavitele pravidelně navštěvuje, jsou spolu v telefonickém či jiném kontaktu. Druhý naopak zůstavitele navštíví jen velmi sporadicky a ani neudrhuje výraznější telekomunikační styk. Na první pohled by se mohlo zdát, že se jedná o zcela zřejmý důvod pro vydědění pro nedostatečný zájem. Během dědického řízení však vyjde najevo, že se tento potomek před lety kvůli výdělku odstěhoval na jiný kontinent, kde posléze „zapustil kořeny“. V takovém případě může být rozhodnutí o vydědění považováno za diskutabilní a eventuální spor o dědictví by musel tedy rozhodnout až soud.

Už samotná definice „*opravdový zájem*“ je vzhledem k abstraktnosti pojmu do jisté míry zavádějící. Nicméně opravdový zájem by měl odpovídat zájmu, který se od potomka ke svému předkovi dá očekávat.²⁸³ Ona abstraktnost nahrává potomkovi, který svůj zájem projevoval čistě účelově pod pohnutkou získání majetku z budoucího dědictví. Prokázání takového úmyslu je v případném dědickém či sporném řízení velmi problematické, mnohdy až nemožné.

Samotná problematika daného tématu je velmi složitá a je potřeba ji posuzovat z různých úhlů pohledu. Naštěstí je judikatura k této otázce dosti bohatá a při případném soudním sporu tak lze najít oporu v zákoně.

Je potřeba posuzovat, zda případné ochlazení vztahů mezi zůstavitelem a potomkem nezpůsobil sám zůstavitel. Judikatura v tomto případě uvádí, že: *„je to zpravidla nezáměr rodiče o dítě, který je příčinou nezáměru dítěte o rodiče. Proto nelze klást na roveň chování rodiče, který o dítě neprojevuje zájem prakticky od samého dětství, a chování dítěte, které v důsledku toho neprojevuje zájem o rodiče.“*²⁸⁴ Další oporu v zákoně můžeme nalézt v rozhodnutí Nejvyššího soudu, který uvádí, že: *„Záměr, který by potomek měl o zůstavitele projevovat, je třeba posuzovat s přihlédnutím k okolnostem konkrétního případu; je-li skutečnost, že potomek trvale neprojevuje o zůstavitele opravdový zájem důsledkem toho, že zůstavitel neprojevuje zájem o potomka, nelze bez dalšího*

²⁸³ Svoboda, J., Klička, O. *op. cit.*, str. 12.

²⁸⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 09. 1997, sp. zn. 2 Cdon 86/97. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.

*dovodit, že by neprojevení tohoto zájmu potomkem mohlo být důvodem k jeho vydědění.*²⁸⁵

Toto může nastat za situace, kdy se zůstavitel odstěhuje, nedá o sobě vědět a potomkovi tak zůstane místo pobytu zůstavitele neznámé, eventuálně zůstavitel potomkův zájem odmítá. Dále je nutné posuzovat, zda potomek o zůstaviteli vůbec věděl a zda mu bylo umožněno zájem projevit. Nezřídka se stává, že matka ve snaze „uchránit“ potomka před bývalým partnerem či jen z pomsty neumožní otci stýkat se s dítětem, nebo zamlčí otcovu identitu. Pokud je dítě malé, nečiní problémů ho přesvědčit, že o něj druhý rodič nemá zájem, ačkoli tomu tak ve skutečnosti vůbec nemusí být. V dospělosti už pak jen velmi zřídka dochází k narovnání vztahů s rodičem.

Z uvedeného vyplývá důležitost objasnění rodinných vztahů, zda bylo umožněno potomkovi projevit o zůstavitele zájem a zda měl rodič zájem se s potomkem stýkat.²⁸⁶ Zjistit, kdo byl prvotní příčinou zhoršení rodinných vztahů, které eskalovaly až k použití institutu vydědění, nebývá mnohdy jednoduché. V uvedených judikaturách byl řešen potomkův nezájem o osobu zůstavitele spočívající v jeho laxnosti a nekonání. Co když důvod pro vydědění naopak spočívá v aktivním konání a chování potomka. Za takové chování lze bezesporu označit jednání potomka, které jednoznačně směřuje proti zůstaviteli a jeho zájmům a které odporuje zásadám společenské slušnosti.²⁸⁷ Za takové jednání lze považovat například šikanu ze strany potomka, jeho hrubé či ponižující jednání, které zůstaviteli znepříjemňuje život a je zcela v rozporu s dobrými mravy.

Oporu v judikatuře můžeme nalézt na příklad v rozhodnutí NS sp. zn. 21Cdo 1912/2008. V tomto případě došlo k vydědění syna zůstavitelkou z důvodu, že na ni soudu podal návrh ke zbavení její svéprávnosti na základně nepravdivých důvodů. Tímto dle vyjádření NS potomek naplnil důvod k vydědění, který je uveden v ustanovení § 469 a odst. 1 písm. b). *„I návrh na zbavení způsobilosti zůstavitele k právním úkonům“, je-li podán jeho potomkem nikoli v úmyslu chránit zůstavitelovy zájmy, a opírá-li se o „nepravdivé a smyšlené důvody“, totiž může být, s ohledem na konkrétní okolnosti případu, kvalifikováno*

²⁸⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 11. 2009, sp. zn. 21 Cdo 3992/2008.

²⁸⁶ Srovnej Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 9. 8. 1996, sp. zn. 6 Co 10/96.

²⁸⁷ Srovnej Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15.05.2007, sp. zn. 21 Cdo 688/2006.

*jako chování neodpovídající řádnému chování potomka k rodiči, tedy chování odůvodňující vydědění ve smyslu ustanovení 469a odst. 1 písm. b) obč. zák.*²⁸⁸

3.9.3 Odsouzení pro trestný čin svědčící o zvrhlé povaze vyděděného potomka

Dříve platný občanský zákoník ve svém ustanovení § 469a odst. 1) umožňoval vydědit potomka, který byl odsouzen za úmyslný trestný čin k trestu odnětí svobody v minimální délce trvání jednoho roku. Nedbalostní delikt spáchaný dědicem nebyl brán v potaz jako důvod pro vydědění. Takovýmto důvodem mohla být například dopravní nehoda zapříčiněná dědicem, při níž došlo k újmě na zdraví a majetku třetích osob, za kterou byl dědic pravomocně odsouzen. Dále zákon výslovně požadoval, aby byl potomek za trestný čin odsouzen k odnětí svobody, třebaže by se jednalo i o podmíněčné odsouzení.

Z daného vyplývá, že zákon nikterak nerozlišoval, zda se jednalo o takové trestné činy, které se přímo dotýkaly rodinného vztahu mezi potomkem a zůstavitelem či nikoli. Zůstavitel tak mohl svévolně za určitých okolností svého potomka vydědit i v případě, že by žádný jiný zákonný důvod nenašel.

Nový občanský zákoník se snaží tuto problematiku řešit v ustanovení § 1646 odst.1 písm. c) když uvádí, že „*zůstavitel může vydědit nepominutelného dědice, který byl odsouzen pro trestný čin spáchaný za okolností svědčící o jeho zvrhlé povaze*“. Můžeme se domnívat, že zákonodárce také zde svojí abstraktností způsobil více problémů než užitku. Z výše uvedené definice vyplývá, že musí existovat pravomocný trestný čin, pro který může být potomek vyděděn. Pozůstalostní soud tak může zcela objektivně vycházet z odůvodnění trestního soudu, z kterého by mělo plynout, kdo trestný čin spáchal.

Nicméně dovolací soud ve svém rozsudku²⁸⁹ dospěl k závěru, že vydědění pro trestný čin svědčící o zvrhlé povaze nelze použít, pakliže odsouzení vyděděného potomka bylo ještě před pořízením listiny o vydědění pravomocně zahlazeno. NOZ však nevyžaduje, aby byl trestný čin spáchán úmyslně. Toto můžeme shledat minimálně jako nešťastné. V praxi je těžko představitelná situace, kdyby byl pachatel trestného činu odsouzen za nedbalost a zároveň by tento trestný čin vyhovoval podmínce „zvrhlé povahy“.

²⁸⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24.9.2009, sp. zn. 21 Cdo 1912/2008 (R 78/2010).

²⁸⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 3. 2013, sp. zn. 21 Cdo 1065/2011.

Již zmíněný termín „zvrhlá povaha“ a čin spáchaný za okolností svědčící o zvrhlé povaze pachatele, bude dle našeho názoru složitější a především zdlouhavější na prokazování. Co je a co není trestný čin, který byl spáchan za okolností svědčících o pachatelově zvrhlé povaze totiž není v NOZ definováno. Nejenom z právního hlediska se jedná o poněkud abstraktnější pojem, který bude nutno v budoucnu judikaturou jasněji definovat.

Slovník právních pojmů uvádí, že zvrhlost je potřeba vztahovat k vůli jednatelova, kdy pachatelovo záměr vyvolat negativní následky (újma na majetku, fyzické následky na zdraví, ...) převažují nad snahou získat z daného jednání prospěch.²⁹⁰

Jeví se, že se zákonodárce, snažil dát zůstaviteli možnost poukázat na morální profil potomka a také možnost na případné distancování se od jeho chování.

Nicméně tento aspekt je potřeba posuzovat v širším kontextu rodinném. Poněkud absurdně by působila situace, kdyby chtěl zůstavitel vydědit svého potomka, který byl pravomocně odsouzen za krádeže, ač by sám byl za stejné trestné činy odsouzen.²⁹¹

Lze předpokládat, že zákonodárce chtěl tento důvod pro vydědění učinit poněkud spravedlivějším a eliminovat případnou zlovůli zůstavitele. Pro již zmíněnou abstraktnost pojmu „zvrhlá povaha“ se můžeme domnívat, že nová právní úprava přinese do judikatury spíše problémy. Dřívější právní úprava občanského zákoníku sice mohla být částí odborné a laické veřejnosti vnímána jako méně spravedlivá, nicméně byla, dle našeho názoru, pro obě strany (tedy zůstavitele i dědice) jistější. Bylo jasně patrné, zda potomek splnil zákonné důvody pro vydědění či nikoli.

3.9.4 Vedení trvale nezřízeného života

V NOZ nalezneme tento důvod vydědění v ustanovení § 1646 odst. 1 písm. d). Nový občanský zákoník vychází dřívější právní úpravy § 469a odst.1 písm. d) OZ a zcela beze změn toto přejímá. Jak již název napovídá, aby byl důvod vydědění považován za platný, je nutné naplnit dva

---

²⁹⁰ Pauldura, L.: *Slovník právních pojmů: občanský zákoník*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. str. 21.

²⁹¹ Srovnej Důvodová zpráva k vládnímu návrhu nového občanského zákoníku (zákonu č. 89/2012 Sb.), taktéž Eliáš, K. a kol., 2012, op. cit. str. 672.

předpoklady, a sice vedení nezřízeného života a toto jednání musí mít dlouhodobější charakter. Protože, stejně jako v předešlém případě, se jedná o poměrně obecnou formulaci, je nutné pro definici pojmu hledat oporu v odborné literatuře a judikatuře. Lze například použít rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2011, který uvádí, že: „za vedení nezřízeného života lze označit takové chování, které evidentně vybočuje z rámce obecné představy o chování v souladu s dobrými mravy.“²⁹²

Pojmem „nezřízený život“ můžeme označit takové jednání jedince, které překračuje hranice dobrých mravů, má závažné negativní odchylky od obvyklého způsobu života, kterým může jedinec ohrožovat sebe a případně svoji rodinu. Mezi výčet takového jednání můžeme zařadit závislost na alkoholu nebo drogách, gamblerství, vyhýbání se práci, krádeže, výrazné zadlužování se a s tím často spojené neplacení závazků apod.²⁹³

Výraz „dobré mravy“ je stejně abstraktní jako „nezřízený život“. Oporu můžeme nalézt v judikatuře, která definuje dobré mravy jako „*souhrn společenských, kulturních a mravních norem, jež v historickém vývoji osvědčují jistou neměnnost, vystihují podstatné historické tendence, jsou sdíleny rozhodující částí společnosti a mají povahu norem základních.*“²⁹⁴

Dále je potřeba splnit již zmíněnou podmínku dlouhodobosti takového jednání. Potomkovo mimořádné „zakolísání“ z jinak spořádaného a slušného života nemůže být bráno jako důvod k vydědění. Tento důvod lze tedy uplatnit pouze v případech, kdy potomkem zůstavitele žije takovým způsobem, že existuje důvodné podezření, že by majetek po smrti zůstavitele prohrál. Tímto svým jednáním by tak porušil jeden ze základních principů dědického práva, kterým je zachování hodnot.

Nicméně také zde bude nutno posuzovat „trvale nezřízený život“ potomka nejenom z objektivních důvodů definovaných judikaturou, ale také z důvodů subjektivních, které jsou vlastní konkrétnímu zůstaviteli a jeho potomkovi. Např. zůstavitel, který je dlouhodobým alkoholikem, jen s těží může vydědit potomka, který je taktéž alkoholik. S přihlédnutím na výše zmíněné „dobré mravy“ a judikaturu je možné se domnívat, že argumentace trvale nezřízeného života bude přípustná u zůstavitele, který svůj život prožil „hodnotněji“ nežli potomek.

²⁹² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2011 sp. zn. 21 Cdo 190/2010 (R 66/2012).

²⁹³ MUZIKÁŘ, L. In HOLUB, M a kol. Občanský zákoník. Komentář. 1. svazek. 2. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2003, str. 617, stejně tak SVOBODA, J., KLIČKA, O. opět. cit., str. 15–16.

²⁹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu v ČR ze dne 27.10.2014, sp. zn. 21 Cdo 3289/2014.

Samozřejmě je zřejmé, že termín „hodnotněji“ je poněkud vágní a bude muset být vždy posuzován v individuálních souvislostech konkrétního případu.

Nicméně také bude nutno posuzovat, zda v chování potomka nedošlo k nápravě. Potomek mohl být např. v době sepsání listiny o vydědění chorobně závislý na hraní, nicméně podstoupil ústavní léčbu a v době zůstavitelova úmrtí již dlouhodobě žil spořádaným životem. V takovém případě lze dovozovat, že důvod pro vydědění pominul.

3.10 Dědická nezpůsobilost

Dříve platný občanský zákoník upravoval dědickou nezpůsobilost v ustanovení § 469 a institut vydědění, který byl systematicky řazen v následujícím ustanovení § 469a. Mohla tak být zákonodárcem vyjádřena jejich podobná povaha. Nový občanský zákoník tuto systematiku nepoužívá. Dědickou nezpůsobilost upravuje v ustanovení § 1481 společně se zřeknutím se dědického práva a odmítnutí či vzdání se dědictví. Vydědění nezpůsobilého dědice je řešeno v ustanovení § 1646. Zůstavitel může dle ustanovení § 1646 odst. 2 vydědit i nepominutelného dědice, který je nezpůsobilý dědit, a proto je z dědického práva vyloučen.

Ve výkladu tohoto ustanovení panuje určitá nejednotnost odborné veřejnosti a ustanovení lze vyložit dvojím způsobem. A sice, že v případě, že zůstavitel chce vydědit nezpůsobilého dědice, musí k tomu být dán nějaký důvod uvedený v § 1646 odst.1 „nebo také tak, že důvody dědické nezpůsobilosti, které jsou uvedené v § 1481, jsou samy o sobě důvody pro vydědění.

Některé důvody pro vydědění jsou podobné důvodům dědické nezpůsobilosti, na druhou stranu existuje několik rozdílů. Vydědění požaduje aktivní zůstavitelův projev vůle a také vědomost o dědicově činu. Stejně tak je potřeba zůstavitelova aktivního jednání v případě, že chce nepominutelnému dědici odpustit čin, který zapříčinil jeho vydědění. Na rozdíl od činu zakládající dědickou nezpůsobilost, kdy stačí pouhé zůstavitelovo výslovné prominutí, je v případě vydědění nutné zrušit listinu o vydědění.

Další otázkou, kterou stávající úprava vydědovacího důvodu přináší, je, zda prominutí činu, který může vést k dědické nezpůsobilosti, povede k zániku vydědění, případně zda poté, co zůstavitel potomkovi prominul, může sepsat listinu o vydědění a platně jej vydědit. Dle čistě jazykového výkladu by se mohlo zdát,

že pokud zůstavitel dědici již prominul to, co vedlo k dědické nezpůsobilosti, pak by neměl mít možnost jej následně pro tento čin vydědit.²⁹⁵

Pokud se tedy nepominutelný dědic dopustí nějakého z níže uvedeného jednání, které zapříčiňuje dědickou nezpůsobilost, není tento dědic brán jako dědic ze zákona a zůstavitel tak nemusí činit žádný krok k jeho vydědění.

Ustanovení § 1481 NOZ jasně definuje, že z „*dědického práva je vyloučena ta osoba, která se dopustila úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu nebo zavrženíhodného činu proti zůstavitelově poslední vůli, zejména tím, že zůstavitele k projevu poslední vůle donutil nebo lstivě svedl, projev poslední vůle zůstavitele překazil nebo jeho poslední pořízení zatajil, zfalšoval, podvrhl nebo úmyslně zničil*“.

Vyloučení dědice pro jeho dědickou nezpůsobilost postihuje všechny osoby, které musí být brány v potaz, ať již jako dědici ze zákona nebo ze závěti, a působí bez ohledu na případnou vědomost nebo nevědomost zůstavitele (ipso iure), za předpokladu, že jsou k tomu dány zákonné důvody.

Výše popsané ustanovení § 1481 NOZ se může vzhledem k existenci § 1646 NOZ veřejnosti jevit jako nadbytečné či matoucí. Nicméně zůstavitel může rozhodovat institutem vydědění, zda podíl vyloučeného nepominutelného dědice přejde na jeho potomky či nikoli. Podle ustanovení § 1646 odst.3) věta první NOZ platí, že v případě, kdy se vyděděný potomek dožije zůstavitelovy smrti, potomci takto vyděděného dědice taktéž nedědí. Toto neplatí, pokud zůstavitel neurčí jinak. Nicméně pokud je zůstavitelovým přáním vydědit i následující potomky, představuje to určitou „právní výhodu“. Nemusí řešit důvody vydědění, neboť jsou vydědění automaticky bez dalších podmínek.

V případě, že se vyděděný potomek nedožije smrti zůstavitele, dědí pak jeho potomci. Pokud by si zůstavitel jejich dědění nepřál, musel by použít některý z platných důvodů pro vydědění dle ustanovení § 1646 odst.3) věta druhá.

Pokud však nezpůsobilého dědice zůstavitel zároveň nevydělí, vstupuje v platnost ustanovení § 1483, které uvádí, „*že potomek toho, kdo je vyloučen z dědického práva, nastupuje při zákonné dědické posloupnosti na jeho místo, i když vyloučený přežije zůstavitele*“. Pokud by však v den zůstavitelovi smrti probíhalo řízení o rozvodu z důvodu, že se manžel na zůstaviteli dopustil domácího násilí, je tento manžel z dědického práva vyloučen. Pro srovnání je vhodné doplnit,

---

²⁹⁵ BEDNÁŘ. V.: Vydědění pro dědickou nezpůsobilost *Bulletin advokacie* č. 11, roč. 2020, str. 41.

že judikatura dospěla k závěru, že zatímco rozsah dědické nezpůsobilosti nelze omezit vzhledem k tomu, že nelze uvažovat o „částečném“ protiprávním či zavrženíhodném jednání, omezení rozsahu vydědění zůstavitelem však nic nebrání.²⁹⁶

3.10.1 Marnotratnost nebo zadluženost

Tento důvod pro vydědění potomka je upraven v § 1647 NOZ. Zůstavitel může vydědit takového potomka, který je tak zadlužen nebo si počíná tak marnotratně, že existuje reálná obava, že pro jeho potomky nezanechá povinný díl. Zůstavitel může takto vydědit potomka pouze za podmínky, že předmětný povinný díl zadluženého či marnotratného nepominutelného dědice zůstává jeho dětem, popřípadě jejich potomkům (§ 1647 NOZ).

Hlavním smyslem je zajištění dalších potomků po vyloučeném dědici (§ 1647 věta druhá NOZ). Aby bylo možno takto vydědit nepominutelného dědice, musí mít tento dědic vlastní potomky a zůstavitel jim musí v závěti jeho povinný díl zůstavit. Nicméně může nastat situace, kdy takto vyděděný potomek svých vlastních potomků nemá. V takovém případě dochází k neplatnému vydědění a nepominutelnému dědici tak zůstává právo na jeho povinný podíl.²⁹⁷

Vyvstává zde však otázka, jakým způsobem případnou zadluženost vyděděného potomka v dnešní době hodnotit. Mělo by být bráno na zřetel, zda takto vyděděná osoba své dluhy řádně splácí, případně zda nejsou dluhy v době zůstavitelovy smrti již splaceny. V tomto kontextu je potřeba si položit otázku, zda pro vydědění stačí „obyčejný dluh“ dědice, nebo je nutné jeho „předlužení“.²⁹⁸ Domníváme se, že pouze druhý jmenovaný případ splňuje důvody pro vydědění z důvodu zadluženosti.

Představme si například situaci, kdy si mladý člověk vezme hypotéku, aby pořídil nové či zrekonstruoval staré bydlení a mohl tak bydlet „ve svém“.

Zůstavitel je ale ze staré školy a tuto formu financování bydlení neuznává. Může dojít k absurdní situaci, kdy by zůstavitel chtěl potomka vydědit pro zadluženost. Jeví se, že v dnešní době není mnoho těch, kteří si mohou dovolit poříditi vlastní bydlení „bez dluhu“. V případě uznání tohoto důvodu relevantním,

²⁹⁶ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 2 Cdon 176/96–SJ 67/97.

²⁹⁷ SVOBODA, J., KLIČKA, O.: *op. cit.* str. 17.

²⁹⁸ Srovnej ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, K. a kol.: *op. cit.*, str. 366.

by tak paradoxně bylo možno vydědit pro zadluženost téměř kohokoli. Je tedy nutno zkoumat důvody, proč má potomek dluhy.

Taktéž objektivně definovat marnotratného dědice není zcela jednoduché. Vždy by měly být hodnoceny jeho majetkové poměry. Zůstavitel se může subjektivně domnívat, že si jeho potomek žije „nad poměry“ a vede marnotratný život. Ten se však bude chovat relevantně vzhledem ke svým finančním příjmům a svému společenskému postavení.

Za marnotratného však jistě bude považován ten, který utrácí nemalé peníze vzhledem ke své závislosti na drogách, alkoholu, hazardních hrách nebo ten, který přehnaně utrácí za nepotřebné věci, na které nemá dostatek svých finančních prostředků a žije si „nad poměry“.²⁹⁹

3.11 Dovětek

Institut dovětku, nebo chceme-li kodicilu, má prapůvod v římském právu a do českého práva se s účinností NOZ vrací více jak po 60 letech. Původně v římském právu šlo pouze o jednostranné právní jednání, které bylo podobné závěti, při kterém fyzická osoba učinila určité právní kroky pro případ smrti. Velmi často měl podobu dopisu, který doprovázel testament, tzv. kodicil testamentární. Nicméně mohl být pořízen i nezávisle na testamentu a v takovém případě hovoříme o kodicilu intestátním. Zůstavitel kodicilem specifikoval a jasně konkretizoval dědicům svoji poslední vůli, která měla být po jeho smrti vyplněna.³⁰⁰

Jak již bylo uvedeno, dovětek je staronovým institutem v dědickém právu. Dříve platný obecný zákoník občanský uváděl, že v případě, kdy byl v testamentu ustanoven dědic, jednalo se o závěť. V okamžiku, kdy testament obsahoval pouze jiná opatření, jednalo se o dovětek. Také zde bylo rozlišováno mezi testamentárním a intestátním dovětkem. V následném pozůstalostním řízení bylo řešeno, zda poslední pořízení zůstavitele bylo možno považovat za závěť nebo kodicil.

V případě nejasností či pochyb mělo být takové poslední pořízení považováno za závěť. Pokud zůstavitel nikomu neurčil celou pozůstalost, ani její poměrnou část, ale pořídil o jednotlivých věcech, které nepostihovaly kompletní pozůstalostní jmění, bylo toto posuzováno jako dovětek. V případě, že zůstavitel určil celé jmění, jednalo se o závěť.

---

²⁹⁹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, K. a kol.: *op. cit.*, str. 366–367.

³⁰⁰ KINCL, J; URFUS, V; SKŘEJPEK, M.: *Římské právo*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1995, str. 307.

Občanský zákoník z roku 1950 však toto rozlišování mezi dovětkem a závětí zrušil. V NOZ nalezneme dovětek v ustanovení § 1498 a stejně tak, jako v obecném zákoníku občanském, může zůstavitel pořídit kodícil vedle závěti či zcela samostatně, aniž by musela být závěť sepsána. Samotný dovětek je určen zcela výhradně pouze zákonným dědicům. Ti pak musí splnit to, co jim zůstavitel v dovětku nařídil. Hlavním rozdílem mezi dovětkem a závětí stejně jako v dobách římských, je skutečnost, že dovětek neurčuje dědice.

Zůstavitel může dovětkem vyslovit svá přání, ale taktéž může stanovit některá opatření, jako je např. stanovení podmínky či příkazu, doložení času nebo nařídít odkaz. Nicméně ani podle platné právní úpravy nemusí být zcela zřejmé, zda se bude jednat o závěť nebo dovětek. Lze tedy předpokládat, že v budoucích pozůstalostních řízeních bude právě tato otázka řešena. Dědic může být zůstavitelem povolán nejenom určením jeho podílu, např. v procentech či zlomcích, ale taktéž rozdělením určitých věcí v pozůstalosti, které může být za určitých podmínek považováno za nařízení odkazu.³⁰¹ Nemusí být tedy vždy zcela zřejmé, zda nabyvatelé věcí z pozůstalosti jsou pouhými odkazovníky nebo dědici celé pozůstalosti.

Důvodová zpráva uvádí, že o závěť půjde v případě, kdy zůstavitel pořídil o většinu svého majetku. O dovětek se bude jednat v případě, kdy vedle věcí, které jsou uvedeny v posledním pořízení, zůstavitel vlastní další majetek. V takovém případě osoby uvedené v dovětku budou považovány za odkazovníky.³⁰²

Stejně jako závěť může zůstavitel také dovětek kdykoli jednostranně změnit či zrušit, a to odvoláním nebo pořízením pozdějšího dovětku, případně také odvoláním nebo pořízením nové závěti, jestliže z těchto právních jednání vyplývá vůle zůstavitele zrušit také dovětek. I zrušení či změna dovětku je osobním projevem poslední vůle zůstavitele, který nemůže být učiněn v zastoupení (§ 1575). Přestože to zákon výslovně nestanoví, lze z povahy všech pořízeních pro případ smrti dovodit, že dovětek lze zrušit také pozdější dědickou smlouvou v rozsahu, v němž nemůže dovětek vedle dědické smlouvy obstát.³⁰³

---

³⁰¹ ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, K. a kol.: *op. cit.*, str. 80.

³⁰² Srovnej ŠEŠINA M., Pořízení pro případ smrti podle nového občanského zákoníku, *Ad Notam* 3/2012, str. 7.

³⁰³ FIALA, R., BEEROVÁ, K., *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720)*, 1. vydání, 2015, str. 101–105.

3.12 Odkaz

Počátky odkazu můžeme nalézt již v dobách římských v *Leges doudecim tabularum*, kdy tehdejší právní úprava znala hned čtyři druhy odkazů (legátů).³⁰⁴ Z československého právního řádu byl odkaz odstraněn zákonem č. 141/1950 Sb. a jeho renesance přichází až s NOZ, který ho upravuje v ustanoveních § 1594 až 1632. Přesněji řečeno, občanským zákoníkem z roku 1950 byl odkaz postaven na úroveň dědického titulu. Tím pádem tak ztratil jednu ze svých nejdůležitějších vlastností, tedy že nabyvatel odkazu nenabývá dluhy zůstavitele.

Institut odkazu má v dědickém právu zvláštní postavení. Základním rozdílem je to, že se v pravém slova smyslu nejedná o dědický titul. Institut odkazu vyjadřuje zásadu singulární sukcese (odkazovník tedy není dědicem) a v dědickém právu tak tvoří výjimku, neboť v dědickém právu jako celku se uplatňuje zásada univerzální sukcese. Odkazovník nabývá odkazem konkrétní předmět či předměty, a to bez účasti na dlužích zůstavitele, zatímco dědickým titulem nabývá dědic pozůstalost či podíl na pozůstalosti včetně aktiv i pasiv.

Dříve platná právní úprava

Jak již bylo zmíněno, prapůvod odkazu můžeme naleznou v římské právu, které rozlišovalo:

1. **odkaz vindikační:** odkazovník získával vlastnické právo k věcem z odkazu ve chvíli, kdy dědic nabyl dědictví,
2. **odkaz damnační:** odkazovník získával proti dědici, který přijal dědictví pouze obligační nárok na vydání předmětu odkazu
3. **odkaz sinendi modo:** dědic sám nemusel poskytnout odkazovníku předmět odkazu, nýbrž dostačoval jeho souhlas nad tím, že odkazovník si sám odkázanou věc převzal,
4. **odkaz percepční:** obdoba vindikačního odkazu. Předmětem percepčního odkazu mohla být pouze věc zůstavitelova.

V tehdejších dobách byl odkaz přísně formálním právním úkonem a pokud nebyly dodrženy všechny formální náležitosti, byl takovýto odkaz považován

---

³⁰⁴ Viz KINCL, Jaromír, URFUS. Valentin: *Římské právo: [celostátní vysokoškolská učebnice pro studenty právnických fakult]*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1990, str. 376.

za neplatný.³⁰⁵ V OZO byl odkaz považován za druh pozůstalosti, který vznikl až zůstavitelovou smrtí. Většinou odkaz či odkazy připadaly k tíži všem dědicům s ohledem na jejich dědické podíly.

Odkaz mohl být odkazovníkem přijat či odmítnut. Pokud byl odkazovníkem přijat, musel splnit další jemu uložený odkaz, i když přesahoval hodnotu odkazu jemu zůstaveného. Pokud jej nepřijal (zemřel před zůstavitelem, odmítl jej), nesla odkaz osoba, které tato skutečnost byla ku prospěchu.

Zůstavitel mohl při odkazu také pamatovat na specifickou skupinu obyvatel (např. při dobročinnosti). Zůstavitel mohl dědici určit, které osobě či skupinám osob a co konkrétně má připadnout. Pokud tak zůstavitel neučinil, byla volba na dědici.

Aby byl odkaz dle OZO považován za platný, musely být splněny tři podmínky. Odkaz musel být nařízen platnou závětí, dědickou smlouvou nebo dovětkem. Dále mohl být odkaz pořízen pouze ve prospěch osoby, která byla způsobilá dědit.

V neposlední řadě mohlo být odkazovanou věcí to, co bylo předmětem právního obchodu (věci, práva, práce a jiná konání, která měla nějakou hodnotu). Nemuselo se vždy jednat jen o majetkovou hodnotu. Pokud byla předmětná věc takového charakteru, že odkazovník nebyl způsobilý tuto věc držet, náležela takové osobě obecná cena odkázané věci.³⁰⁶ Taková situace mohla nastat např. tehdy, kdy onou věcí byla střelná zbraň a odkazovník nebyl držitelem platného zbrojního průkazu.

Platná právní úprava odkazu

Nový občanský zákoník znovu zavádí institut odkazu do českého právního řádu po více než 60 letech. Z ustanovení § 1477 odst. 1 NOZ je patrný rozdíl mezi dědictvím a odkazem: „*odkazem odkazovníku zřizuje pohledávka na vydání určité věci, popřípadě jedné či několika věcí určitého druhu nebo na zřízení určitého práva*“.

Z daného ustanovení je tedy zřejmé, že v případě, kdy zůstavitel zřídí v závěti, dědické smlouvě nebo dovětku odkaz, vyčleňuje tak určitou věc z pozůstalosti a dle ustanovení § 1594 zůstavitel nařizuje určité osobě, aby vydal odkazovníku předmět odkazu. Převádí tak vlastnická práva na tuto osobu. Nicméně

³⁰⁵ KINCL J., URFUS V., *Římské právo*, op. cit., str. 376 a další.

³⁰⁶ ROUČEK, F.; SEDLÁČEK, J.: *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl III. Praha: V. Linhart, 1936.

nemůže nastat situace, kdy zůstavitel odkazuje určitou věc, která patří někomu zcela cizímu. V takovém případě by se k odkazu nepřihlíželo. Zůstavitel však může nařídit, aby se předmětná věc koupila a byla pak následně předána odkazovníkovi. Za situace, kdy majitel oné věci nechce prodej realizovat, je odkazovníkovi vyplacena hodnota věci v penězích.

Ve většině případů je osoba odkazovníka odlišná od osoby dědice. Nicméně odkazovníkem může taktéž být dědic.³⁰⁷ Smrtí zůstavitele nepřechází na odkazovníka přímo vlastnické právo k odkázané věci, ale vzniká mu nárok na vydání předmětu odkazu nebo na převedení zůstavitelem odkázaného práva. Zůstavitel může určit i pozdější den vzniku tohoto práva, např. opatří-li odkaz doložkou času nebo splněním podmínky. Odkazovník nesmí toto právo převést ani o něm jakkoliv pořízovat před smrtí zůstavitele.

Dalším důležitým rozdílem je vymahatelnost odkazu. Odkazovníkovi vzniká pohledávka vůči dědici či dědicům. Stojí tedy proti sobě osoba odkazovníka v pozici věřitele a osoba dědice v pozici dlužníka. Jedná se tedy o obligační vztah.

Osoba odkazovníka není v pozici účastníka řízení a musí tedy uplatnit právo na odkaz přímo u dědice. Protože není účastníkem řízení, nemůže ani soud potvrdit nabytí odkazu v rozhodnutí o potvrzení dědictví. Nicméně soud může potvrdit dědictví na základě ustanovení § 1691 odst. 1 NOZ až v okamžiku, kdy je zcela prokázáno, že odkazovníci obdrželi zprávy o odkazu. Dále pak osobám omezeným ve svéprávnosti, neznámým a nepřítomným či veřejně prospěšným zařízením byly splatné odkazy splněny, nebo v případě nesplatných bylo splnění zajištěno. Toto ustanovení má za účel podpořit prosazení práv odkazovníků (viz důvodová zpráva).

Jak již bylo v úvodu této kapitoly zmíněno, na osobu odkazovníka se zde nepohlíží jako na dědice. Je pouze singulárním sukcesorem a neodpovídá tak za zůstavitelovy dluhy.³⁰⁸ To je jedním z hlavních důvodů, proč je tento institut využíván k obecně prospěšným či dobročinným účelům, jako je např. odkazování peněžních částek charitám nebo nadacím.³⁰⁹ Velmi často se také stává, že zůstavitel odkáže nějakou věc osobě, která se o něj ve stáří starala.

---

³⁰⁷ Srov. BEDNÁŘ, V. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, str. 221.

³⁰⁸ NOVOTNÝ, Petr; NOVOTNÁ, Monika: *Nový občanský zákoník: Dědické právo*. 1. vyd. Praha: GRADA Publishing, 2014, str. 81.

³⁰⁹ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, str. 652–653.

Dalším významným faktorem pro zjednodušení pozůstalostního řízení jako takového, je skutečnost, že při menším počtu účastníků řízení se snižuje možnost případných sporů a komplikací, které protahují pozůstalostní řízení. Další nespornou výhodou je již zmíněná skutečnost, že odkazovník není zatěžován dluhy, které měl zůstavitel. Osoba odkazovníka přejímá jen ty závazky, které jsou svázány s předmětem odkazu. Může jít například o věcné břemeno, které je vázáno k nemovitosti, jež je předmětem odkazu.

Odkázané nemovitosti se zapisují do veřejného seznamu (katastru nemovitostí). Stejně tak se do veřejných seznamů zapisují patenty či ochranné známky (seznamy Úřadu průmyslového vlastnictví). V takovém případě nahradí vydání věci čestné prohlášení obtížené osoby nebo např. vykonavatele závěti, které je úředně ověřené. Pokud není odložena platnost odkazu, je odkazovník zapsán do zmíněných seznamů přímo po zůstaviteli. To zrychluje a významně zjednodušuje samotný právní akt převodu. Odpadá tak martyrium, kdyby se musel zůstavitel nejdříve z veřejného seznamu vymazat, posléze by byl na jeho místo zapsán dědic a následně další změnou v seznamu zapsán odkazovník jako konečný vlastník.

Vlastnickým titulem pro odkazovníka je pořízení pro případ smrti a není požadováno, aby dědic vytvářel odkazovníku nějaký další právní důvod pro nabytí jeho vlastnického práva.³¹⁰

3.12.1 Formální náležitosti odkazu a osob

Osoba, která chce zřídit odkaz, musí být způsobilá pořídit závěť, jinak je odkaz považován za neplatný. Také zde však existuje výjimka. Zákon připouští možnost pořídit odkaz osobě, která je nezpůsobilá pořídit závěť. Taková osoba však může ze svého majetku odkázat pouze předměty, které mají nepatrnou hodnotu. Lze v tomto případě dovést snahu zákonodárce o umožnění pořízení odkazu osobě, která je právně nezpůsobilá, avšak odkazující osobě blízké oblíbenou věc či věci spíše osobního a sentimentálního charakteru. Základní premisou je přiměřená rozumová a mravní vyspělost. U osob, které jsou soudně omezeny na svéprávnosti,

---

³¹⁰ Srov. Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J., a kol. *Občanský zákoník. Komentář. IV. Dědické právo.*, komentář k § 1582, část II. - odst. 3.

je předpokladem jejich možnost jednání a konání v běžných denních záležitostech.³¹¹

Taktéž osoba odkazovníka musí splnit určité formální náležitosti. Primárně musí být schopen dědit. Musí se tedy dožít smrti zůstavitele a zároveň také musí být způsobilý dědit. Osobu odkazem obmyšlenou musí také zůstavitel jednoznačně a bez pochybností definovat. Pokud by tak neučinil, byla by věc, která je předmětem odkazu, přidělena dědicům v poměru, v jakém jim připadla pozůstalost.

Důvodová zpráva uvádí, že pro zřízení odkazu a následné vydání předmětu odkazu musí být uveden příkaz. Zde však může nastat formální nesrovnalost, kterou může laická veřejnost vnímat spíše jako sémantiku. V posledních pořízeních se velmi často vyskytuje výraz „odkazuji“ namísto formálněji vhodnějšího „zůstavuji“. Tato formulace je laickou veřejností mnohdy používána nejenom při odkazu, ale také v jiných formách pořízení pro případ smrti.

Tato formální chyba může mnohdy zapříčinit neshody v tom, co zamýšlel zůstavitel zůstavit a co skutečně odkázat. Vystává tak další problém. Jak již bylo zmíněno, odkazovník má právo pouze na odkazovanou věc. V případě dědiců je však kritériem podíl. V případě, že je podíl definován konkrétními předměty, je tento podíl přepočítáván k dědictví jako celku.

Nicméně v ustanovení § 1598 NOZ nalézáme jedno omezení, které upravuje nařizování odkazů. Dle tohoto ustanovení nesmí zůstavitel vyčerpat odkazy celou pozůstalost. Naopak je povinen každému z dědiců zanechat alespoň ¼ z dědictví nezatíženou odkazy. Tato čtvrtina nazývaná Falcidiánská kvarta má prapůvod v římském právu.³¹²

Mají tak být chráněna práva dědiců, jelikož ti se na rozdíl od odkazovníků musejí podílet na úhradě dluhů zůstavitele. Odkazy, které budou překračovat toto omezení, budou považovány za neplatné. Nicméně odkaz může být na návrh dědice zkrácen.

Musí být tedy zohledněno, jakým způsobem a v jaké četnosti se v pořízení pro případ smrti vyskytuje výraz „odkazuji“. Pokud se tato formulace vyskytuje v celém pořízení, měl zůstavitel zjevně na mysli zřízení dědického práva. U předmětů, které mají vůči pozůstalosti jako celku malou hodnotu lze dovodit, že zůstavitel měl skutečně na mysli zřízení odkazu.

---

³¹¹ Srov. Důvodová zpráva k zákonu c. 89/2012 Sb., NOZ, Konsolidovaná verze ze dne 3. února 2012, důvodová zpráva k § 1594–1596.

³¹² KINCL, J., URFUS, V., SKREJPEK, M.: *Římské právo*. 2., dopl. a přeprac. vyd., nakl. Beck 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1995, str. 310.

Důvodová zpráva taktéž uvádí, že v případě, kdy přes uvedení odkazů zůstává velká část pozůstalosti odkazy nezatížená, měl zůstavitel zřejmě snahu opravdu odkázat jen určité předměty. V případě, že zůstavitel pro zbytek pozůstalosti nepovolá dědice, bude s pozůstalostí naloženo podle intestátní posloupnosti.

Nicméně odkazovník má také právo odkaz odmítnout. V případě, že tak učiní, je na odkazovníka nahlíženo, jako by odkaz nenabyl. Ustanovení § 1628 NOZ pamatuje na situaci, kdy odkazovník buď odkaz odmítne, nebo ho nemůže přijmout. Odmítnutý odkaz se v takovém případě uvolní, pokud není stanoven náhradník nebo svěřenecký nástupce. Náhradník či svěřenecký nástupce také případně nese všechna břemena spojená s odkazem za předpokladu, že se nejednalo o osobní úkony, které měla učinit pouze osoba původně odkazem obmyšlená.

3.12.2 Druhy odkazů

Při znovuzavedení odkazu do českého právního řádu se zákonodárce také snažil předejít různým sporům a nejistotám o majetek. Proto stanovil zvláštní pravidla o jednotlivých druzích odkazů a rozdělil je do čtyř pododdílů:

- 1) Odkaz věci určitého druhu,
- 2) Odkaz určité věci,
- 3) Odkaz pohledávky.
- 4) Jiné odkazy.

Ad 1)

O vydávání věci určitého druhu z dědictví rozhoduje osoba odkazem obtížená. Za situace, kdy je věcí v pozůstalosti více, musí být zvolena taková věc, která může být odkazovníkem používána. To znamená bez vady a nepoškozena. Pokud je zůstavitelem odkázáno více věcí určitého druhu, avšak jejich reálné množství nekoresponduje s odkázaným množstvím, odkazovník nemá právo na jejich dorovnání a musí se spokojit s věcmi, které se v pozůstalosti nacházejí.

Osoba obtížená odkazem může ale také nechat na odkazovníkovi, aby si předmět odkazu vybral sám. V takovém případě si odkazovník může vybrat věc, která je nejkvalitnější či nejcennější. Zůstavitelem však může být pověřena i třetí osoba a ta zvolí, která z několika věcí bude pro odkazovníka

vybrána. Pokud by třetí osoba takto neučinila, určí za ni soud. Stejně tak bude odkaz určen soudem, když odkazovník nevykoná volbu ve lhůtě stanovené k žádosti osoby, která je odkazem obtížena.

Za situace, kdy se věc určitého druhu v pozůstalosti nenachází, není odkaz považován za platný. Toto neplatí v případě, že se jedná o odkaz finanční částky. Finanční částku musí vyplatit osoba obtížena odkazem bez ohledu na skutečnost, zda se likvidní aktiva v pozůstalosti nacházejí nebo ne.

Další výjimkou je případ, kdy zůstavitel výslovně neodkáže věc určitého druhu ze svého výlučného vlastnictví. Pokud se taková věc nenachází v pozůstalosti, osoba obtížena odkazem má povinnost tuto věc odkazovníkovi opatřit. Předmětná věc by měla být v přiměřené jakosti s ohledem na osobní poměry odkazovníka.

Jako příklad můžeme brát situaci, kdy je odkazovník vášnivým lovcem a zůstavitel mu za jejich dlouholeté přátelství a prokázané služby odkáže lovecké vybavení. Sám však lovcem nikdy nebyl a ani v pozůstalosti se žádné takové vybavení nenachází. Osoba či osoby obtíženy odkazem tak musejí věc určitého druhu odkazovníkovi pořídit.

Ad 2)

Odkazuje-li zůstavitel odkazovníkovi určitou věc v jednom či více ustanoveních, nekumuluje se odkazovníkovi právo na předmětnou věc či věci a zároveň právo na finanční ohodnocení dané věci. Jiné odkazy odkazovníkovi náleží tolikrát, kolikrát jsou opakovány bez ohledu na to, zda obsahují stejnou finanční částku nebo stejnou věc.

Není však přihlíženo k odkazu takové věci, která v době pořízení zůstavitelovy závěti je již v majetku odkazovníka. V případě, že předmětnou věc získal později, je odkazovníkovi vyplacena peněžní částka, která je pro danou věc obvyklá. Nicméně pokud byla věc zůstavitelem předána odkazovníkovi bezplatně, je na odkaz nahlíženo jako na odvolaný. Stejně tak se nepřihlíží k odkazu věci, která není v majetku zůstavitele, ani dědice nebo odkazovníka, který ji má poskytnout třetí osobě. Zůstavitel však může nařídit, aby byla taková věc koupena a posléze předána odkazovníkovi. V případě, že majitel věci nechce předmětnou věc prodat za cenu obvyklou a požaduje cenu vyšší, není tato věc odkazovníkovi předána. Odkazovník obdrží finanční hotovost vyjadřující cenu obvyklou pro danou věc, bez ohledu na to, jak s penězi bude dále hospodařit.

V případě, že je odkázaná věc zatížena např. zastavení či jinou závadou odkazu, přechází tato závada na odkazovníka v případě, že tento odkaz přijme.

Ad 3)

Je-li odkázána pohledávka, kterou má zůstavitel za odkazovníkem, musí osoba obtížená touto pohledávkou vydat odkazovníkovi dlužní úpis či kvitanci o pohledávce. Je-li odkazem prominuto zajištění dluhu, neznamená to, že byl zároveň prominut také dluh. Současně také platí, že na dluhy vzniklé po zřízení odkazu se prominutí nevztahuje. Odkáže-li zůstavitel takový dluh, který musí odkazovníkovi uhradit, je osoba obtížená tímto odkazem povinna dluh uznat. Dluh odkazovníkem prokázaný, a nebo zůstavitelem vyjádřený musí být uhrazen nejpozději ve lhůtě pro splnění ostatních odkazů bez ohledu na podmínky a lhůty, které byly mezi zůstavitelem a obtíženým dojednány.

Odkaz všech pohledávek obsahuje všechny pohledávky trvající po zřízení odkazu. Nicméně pohledávky, které vznikly z vkladních knížek, převoditelných cenných papírů, pohledávky vznikající z věcného práva a pohledávky váznoucí na nemovitostech se do těchto pohledávek nezahrnují.

Je-li zůstavitelem nařízeno, aby byla odkazovníkova pohledávka zajištěna, musí být k tomuto poskytnuta adekvátní jistota. V případě, kdy zůstavitel odkáže někomu totožnou finanční částku, kterou této osobě dluží, je z tohoto jednání dovozováno, že zůstavitel nechtěl odkazem splnit svůj dluh. V takovém případě odkazovník obdrží odkaz i dluh.

Taktéž platí, že prodlouží-li se pouze lhůta ke splacení dluhu, nemusejí být zároveň prominuty úroky.

V případě odkazu pohledávky, která zůstaviteli náleží za někým jiným, postoupí osoba obtížená odkazem danou pohledávku s příslušenstvím a případným zajištěním odkazovníkovi. Zároveň odkazovníkovi vydá potřebné doklady o pohledávce. Dále musí osoba obtížená odkazem sdělit vše, co je nutné k uplatnění pohledávky proti dlužníkovi.

Ad4)

Tento poslední pododdíl uvádí, že směřuje-li zůstavitelův odkaz k dětem jiné osoby, jsou za tyto děti považovány jen synové a dcery. Může se tak jednat například o syny a dcery manžela zůstavitele z předešlého manželství. Pokud jsou však odkazovníky vlastní potomci zůstavitele, mohou na jejich místo

vstupovat i jejich potomci. Jedná se tedy o vnuky či dokonce pravnuky zůstavitele.³¹³

3.12.3 Zrušení odkazu

Způsoby zrušení odkazu vymezují ustanovení § 1602 a 1603 NOZ. Odkaz může zaniknout v případě zrušení závěti či jiného posledního pořízení, ve kterém byl odkaz nařízen. Poslední pořízení zaniká odvoláním nebo pořízením pozdějšího, které mění nebo ruší dříve nařízený odkaz. Dále pak lze uvést situaci, kdy zůstavitel zcizí, případně zničí, odkázanou věc, nebo vymůže odkázanou pohledávku.

V neposlední řadě je potřeba zmínit, že princip odvolání odkazu je stejný, jakým se odvolává závět'.³¹⁴

---

³¹³ Srovnej: ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, str. 286: „U odkazů neplatí to, co při zákonné posloupnosti (viz např. § 1635 odst. 2), a tedy na místo odmítnutějšího nebo dědicky nezpůsobilého odkazovníka nenastupují jeho potomci, nýbrž platí § 1628 o uvolněném odkazu.“

³¹⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., (důvodová zpráva k § 1577 NOZ).

4 Zahraniční právní úprava

Dědické právo v dříve platném OZ vykazovalo před svojí kodifikací ve srovnání s ostatními státy Evropy výrazné rozdíly. Patrně tím nejzásadnějším byl rozsah a úprava jednotlivých ustanovení dědického práva. Srovnáme-li právní úpravu našich německých a rakouských sousedů, zjistíme, že dědické právo je zde upravováno v několika stovkách ustanoveních, zatímco dříve platný OZ upravoval dědické právo hmotné do pouhých 41 paragrafů. Změna přišla s nástupem NOZ, který je, co do počtu jednotlivých ustanovení dědického práva, poněkud štedřejší. Zavádí do právní úpravy novinky např. v podobě možnosti pořídit odkaz, uzavření dědické smlouvy či k závěti připojit vedlejší doložky.

Zákonodárce se při jeho sepisování nechal v mnohém inspirovat německou a také částečně rakouskou právní úpravou. Došlo k úpravě mimořádných testamentů či svěřeneckého nástupnictví.

Ona inspirace, geografická blízkost, společné dějiny nejen z dob Rakousko-Uherska, ale také politické záležitosti mezi Německem a Českou republikou byly důvodem k výběru právě těchto zahraničních právních úprav.

Jak již bylo uvedeno, právní úprava závěti podle NOZ v mnohém vychází především z německé právní úpravy. Nicméně zákonodárce všechna ustanovení dogmaticky nepřejímá, některé instituty upravuje a přizpůsobuje českému právnímu řádu a některé dokonce nepřejímá vůbec. Jako příklad může sloužit možnost pořídit tzv. společný testament. Německý právní řád tento druh testamentu upravuje v několika ustanoveních § 2265 a člení jej do několika typů. Na základě tohoto testamentu si může jeden z partnerů vynutit na tom druhém poslední pořízení. Německý občanský zákoník – Bürgerliches Gesetzbuch (dále jen BGB) v § 2265 upravuje, kdo může společný testament pořídit. Jsou jimi pouze manželé a registrovaní partneři (§10 odst. 4 LpartG). Naopak snoubenci, přátelé či životní partneři tento druh testamentu pořídit nemohou.³¹⁵

---

³¹⁵ ZIMMERMANN, W. *Erbrecht. Lehrbuch mit Fällen. 4., neue bearbeitete Auflage*. Berlin: Erich Schmidt Verlag GmbH & Co. KG, 2013, str. 86.

4.1 Základní charakteristika německého občanského zákoníku

Německý občanský zákoník – Bürgerliches Gesetzbuch (BGB) je systematicky dělen celkem do pěti knih, které se dále rozdělují na jednotlivé oddíly, dále pak na tituly až jednotlivé kapitoly. Toto členění je poměrně precizní, neboť úprava německého práva tvoří 2385 paragrafů. Pro účely srovnání dědického práva je nejdůležitější až kniha pátá, ve které je dědické právo rozpracováno celkem do 463 paragrafů, z čehož je 208 paragrafů věnováno právě závěti. Shodu BGB a NOZ můžeme nalézt již v základní zásadě, kterou je testamentární volnost. Stejně tak se shoduje snaha o pomoc při výkladu zůstavitelova posledního pořízení a rozdělení pozůstalosti mezi dědice.³¹⁶

4.2 Porovnání českého dědického práva s německým

4.2.1 Náležitosti osoby pořizovatele závěti

Osoba pořizující závěť v Německu musí být k tomuto právnímu jednání způsobilá (*Geschäftsfähigkeit*) a musí mít pořizovací způsobilost (*Testierfähigkeit*). Způsobilost k právnímu jednání člověk získává po dovršení 18 let věku. Tím se BGB nikterak neodlišuje od české právní úpravy. Na rozdíl od české úpravy, kde může mladiství pořídit závěť ve formě veřejné listiny po dovršení 15 let věku, v německém právním řádu ustanovení § 2229 BGB posouvá tuto hranici na 16. rok věku. Také zde musí mladiství pořídit závěť pouze u notáře ve formě veřejné listiny, nicméně není vyžadován souhlas zákonného zástupce. Osoba mladší je považována za osobu nezpůsobilou pro pořízení závěti. Mezi tyto osoby dále patří slabomyslní, osoby trpící duševní poruchou, nebo také ti, kteří se nacházejí ve stavu opilosti.³¹⁷ Také zde se na zůstavitele hledí jako na osobu způsobilou pořídit závěť, dokud není prokázán opak. Ten, kdo rozporuje zůstavitelovu pořizovací způsobilost, nese důkazní břemeno a musí prokázat jeho nezpůsobilost.

---

³¹⁶ SCHMOECKEL, M. *Erbrecht*. 3. Auflage. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2014, str. 19

³¹⁷ WEIRICH, Hans-Armin. *Erben und Vererben*. 5. Aufl. Berlin: Neue Wirtschafts-Briefe GmbH & Co. KG, 2004, str. 149–150.

4.2.2 Formy závěti

Dědické právo v Německu rozlišuje závěti řádné (ordentliche) a závěti mimořádné (außerordentliche). Pro mimořádné formy závěti používá český právní řád výraz privilegované. Do řádných forem závěti patří závěť holografní (§ 2231 BGB) a závěť sepsaná ve formě notářského zápisu (veřejná listina). Na rozdíl od českého právního řádu ten německý nepřipouští závěť allografní. Dodatky napsané jinou rukou než zůstavitelovou taktéž nejsou přípustné.³¹⁸ Toto omezení se nám může na první pohled jevit jako značně omezující. Na druhou stranu německá judikatura na rozdíl od českého NOZ umožňuje, aby se zůstavitel podepsal např. jako „Tvoje matka, či Tvůj otec“. Pokud je identita pořizovatele závěti vzhledem k jejím souvislostem prokázána, je taková závěť považována za platnou.³¹⁹ Stejně jako v českém NOZ také v německém právu platí, že holografní závěť musí zůstavitel sepsat a podepsat vlastní rukou.³²⁰ Taktéž neuvedení místa a času není podstatnou náležitostí, která by měla za následek zneplatnění závěti. Nicméně německá právní úprava umožňuje uložení nepodepsané závěti do obálky, která je pak následně podepsána. Tato obálka je považována za součást posledního pořízení.

Závěť sepsaná ve formě notářského zápisu je stejně jako v NOZ veřejnou listinou, nicméně je tato forma závěti koncipována mírně odlišně. Shodný je účel takovéto závěti. Pořizovatel má jistotu, že závěť sepsaná notářem bude prosta formálních chyb, bude zajištěna jasnost výkladu závěti a v neposlední řadě je zde minimální prostor např. pro padělání či zcizení závěti. Nejen z těchto důvodů je některými autory tento druh posledního pořízení upřednostňován.³²¹

Některé věci, které jsou u holografní závěti zakázány ve smyslu § 2247, je u závěti sepsané notářem povoleno. Pořizovatel závěti může před notářem projevit svoji vůli třemi různými způsoby, na které nejsou kladeny formální požadavky (§ 2232, 1. věta). Zůstavitel vyličí při ústním projevu svoji poslední vůli, kterou notář sepíše do úřední listiny, kterou zůstavitel podepíše.

---

³¹⁸ Srov. SIEBERT, Begr. von Hs. Th. Soergel. Neu hrsg. von W... *Bürgerliches Gesetzbuch: mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen*. 12., völlig Neubearb. Aufl., Stand: Frühjahr 1992. Stuttgart [u.a.]: Kohlhammer, 1992, str. 1303.

³¹⁹ BROX, Hans; WALKER, Wolf-Dietrich. *Erbrecht*. 25. Aufl. München: Franz Vahlen, 2012, str. 74–75.

³²⁰ SCHMOECKEL, M. *Erbrecht*. 1. Aufl. Baden-Baden: Nomos, 2006, s. 95–97.

³²¹ Viz SCHLÜTER, W. *Erbrecht: ein Studienbuch*. 15. überarbeitete Aufl. München: Beck, 2004, str. 71.

Za situace, kdy není zůstavitel schopen mluvit, číst, nebo psát, musí být při sepsání závěti přítomen alespoň jeden svědek či další notář. U pořizovatele závěti, který nemůže mluvit, musí být přítomen tlumočnická znaková řeč. Osoby účastníci se sepsání závěti musí být v notářském zápisu uvedeny a tento zápis musejí podepsat. Dále musí být uvedeno zůstavitelovo jméno, údaje o notáři, datum a místo pořízení testamentu a již zmíněné podpisy.

Další možností projevu vůle zůstavitele je *offene Schrift*, nebo-li otevřená písemnost. Tento písemný text závěti nemusí být sepsán osobně zůstavitelem, může být sepsán např. na počítači a dokonce nemusí být zůstavitelem podepsán. Notář tento písemný návrh závěti přečte a zůstavitel ústně, přikývnutím či jiným zřetelným způsobem potvrdí, že návrh obsahuje jeho poslední vůli.

Třetí a poslední možností je *verschlossene Schrift*, nebo-li předání uzavřené písemnosti. V tomto případě notář nesmí bez zůstavitelova souhlasu znát obsah závěti.³²² Zůstavitel tak může na základě svého rozhodnutí notáři pouze listinu předat, aniž by ho s obsahem závěti seznámil. Tato skutečnost však na platnost závěti vliv nemá. V notářském zápisu však musí být uvedeno datum doručení a jeho způsob.³²³ Stejně jako v Čechách je také notář v Německu povinen založit závěť do úřední úschovy. Tato úschova náleží příslušnému okresnímu soudu (§ 34 odst. 1, 4. věta BeurkG). Tímto je zabráněno případné ztrátě či znehodnocení závěti. Závěti ve formě notářského zápisu se také evidují do centrálního registru závětí a v případě úmrtí zůstavitele, je příslušný matriční úřad informován spolkovou notářskou komorou, kde se závěť nachází a pozůstalostním soudem, který po smrti zůstavitele závěť otevře.³²⁴

Mimořádné formy testamentu se v německém právním řádu od českých výrazným způsobem neodlišují, neboť je do značné míry NOZ přejímá. Stejně jako v NOZ také v BGB mohou být tyto formy závěti tvořeny ve stavu nouze za mimořádných okolností. Nicméně můžeme v BGB některé odlišnosti nalézt. Na rozdíl od NOZ BGB neumožňuje zůstaviteli pořídit závěť na palubě letadla.

Zůstavitel může pořídit mimořádný testament námořní, před starostou obce nebo ústní testament před třemi současně přítomnými svědky. Mořský testament (*Seetestament*) může pořídit zůstavitel, který se nachází na palubě lodi plující pod německou vlajkou mimo vnitrozemské přístavy. Podmínkou je mořská plavba

³²² OLZEN, Dirk . *Erbrecht*, 4. Aufl. Berlin: Walter de Gruyter GmbH, 2013, str. 92.

³²³ Srov. BEDNÁŘ, V. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, str. 117.

³²⁴ LEOPOLD, D. *Erbrecht*. 20. Auflage. Tübingen: Mohr Siebeck, 2014, str. 114–117.

ať již sportovní nebo účelová. V tomto případě není relevantní, zda je pořizovatel závěti bezprostředně ohrožen na životě a zda mu hrozí nějaké nebezpečí. Podmínkou je zde pouze přítomnost tří svědků. Po přerušení plavby musí uplynout doba tří měsíců, aby byla závěť považována za neplatnou.³²⁵

Závěť před starostou může být sepsána tehdy, kdy zůstaviteli hrozí zjevné nebezpečí a může zemřít dříve, než by byl schopen pořídit testament před notářem (§ 2249 odst.1 BGB). Tato forma posledního pořízení může být sepsána také na místě, které je jen velmi těžko či dokonce nedosažitelné (místa zasažená záplavami, lavinou, ...) a zůstavitel tak nemůže závěť sepsat před notářem. Zůstaviteli musí hrozit zjevná obava z blížící se smrti a starosta obce musí přihlídnout nejen k možnosti přežití zůstavitele, ale také k tomu, zda je či není možno vzhledem k okolnostem sepsat závěť před notářem. Vzhledem ke skutečnosti, že sepsání takovéto závěti se odehrává mnohdy za vypjatých okolností, je starosta osvobozen od špatného posouzení situace, zda hrozí či nehrozí smrtelné nebezpečí (§ 2249 odst. 2, 2. věta BGB). Za situace, kdy je starostou mylně posouzena obava, že nelze pořídit testament ve formě notářského zápisu, je testament považován za platný. Stejně je na závěť nahlíženo za opačné situace, kdy starosta podcenil hrozící nebezpečí a jeho posouzení nebylo adekvátní situaci. Testamentu sepsaném starostou musejí být současně přítomni dva svědci a současně tito svědkové nesmějí být povoláni za dědice či vykonavatele závěti. V případě, kdy je jeden ze svědků určen za dědice, je tato část závěti dle § 2249 odst.1 považována za neplatnou. Z dříve popsánoho lze dovodit, že starosta nahrazuje v určitých případech notáře, a proto by si měl být vědom určitých formálních náležitostí. Existuje zde možnost, že požadované formální náležitosti nemusejí být nutně splněny. Při sepisování závěti musí být přítomni již zmínění svědkové, starosta musí sepsat záznam o pořízení závěti, závěť musí být starostou přečtena a schválena zůstavitelem. V neposlední řadě musí starosta zajistit podpisy všech zúčastněných osob.

Při nedodržení formálních požadavků lze nedostatky tzv. zhojit. Podstatné je, aby zůstavitelova vůle obsahově odpovídala tomu, co je uvedeno v testamentu (§ 2249 odst.6 BGB), je tedy nutné prokázat shodu mezi vůlí zůstavitele a obsahem závěti. Za nezhojitelné považuje ustanovení § 2249 odst.1 BGB a § 6 č. 3 BeurkG

---

³²⁵ MUSCHELER, K. *Erbrecht. Band I*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2010, str. 892–902.

takové nedostatky, kdy panuje příbuzenská přízeň mezi starostou a zůstavitelem, není přítomen jeden či oba svědci, případně není důvodu pro smrtelnou obavu.

Před třemi svědky sepíše zůstavitel závěť za stejných okolností jako před starostou. Zůstavitel je ohrožen na životě a není možno závěť sepsat před notářem, nebo se nachází na uzavřeném místě. Také zde platí, že svědci nesmějí být v závěti určeni za dědice.

Zcela učebnicovým příkladem může být lavina v horách. Všichni svědci společně se zůstavitelem se nacházejí na uzavřeném místě a jsou v ohrožení života. Formální náležitostí je zůstavitelovo prohlášení před svědky o jeho poslední vůli, přijetí rukopisu za zůstavitelova života, přečtení poslední vůle zůstavitele, jeho potvrzení a podpisy zůstavitele a svědků.

4.2.3 Zrušení závěti

Možnosti a podmínky pro zrušení závěti jsou v Německu obdobné jako v české právní úpravě a BGB je poměrně přesně precizuje. Zůstavitel může závěť dle svého uvážení zrušit výslovným odvoláním závěti (§ 2254 BGB), jejím zničením (§ 2255 BGB), vyzvednutím závěti z úřední úschovy (§ 2256 BGB) a v neposlední řadě stejně jako v NOZ pořízením nové závěti, vedle které původní závěť nemůže obstát. Závěť, která byla pořízena ve formě veřejné listiny (notářský zápis), může zůstavitel odvolat soukromě napsaným posledním pořízením a naopak. Při vyzvednutí testamentu z notářské úschovy je notář povinen zůstavitele upozornit, že je tímto závěť považována za neplatnou a tuto skutečnost na listinu vyznačí. V případě, že uschovaná závěť má jinou formu než veřejné listiny, její platnost není vydáním ovlivněna.

V případě, že je německým zůstavitelem závěť odvolána, platí pro tuto situaci obdobné podmínky jako v NOZ. Zůstavitel může závěť odvolat v celém rozsahu, nebo jen v některé její části. Pokud je odvolána jen část závěti, je nutné dle § 2085 BGB uvážit, zda zbývající ustanovení závěti může dál bez odvolané části existovat.

Další rozdíly mezi BGB a NOZ můžeme nalézt v ustanoveních o vadách závěti. Německé právo na rozdíl od českého používá termínů neplatné (*Nichtigkeit*) a neúčinné (*Unwirksamkeit*). Za neplatné jsou považované takové závěti, které dle ustanovení § 125 odst.1 BGB nemají předepsanou formu, dále testamenty sepsané osobou, která je k testování nezpůsobilá (§ 2229 BGB), závěť

trpící nedostatkem vůle (§ 116) či odporuje dobrým mravům (§ 138 odst.1). Takováto právní jednání lze na základě ustanovení § 142 odst.1 BGB napadnout a je na ně nahlíženo jako na neplatné.³²⁶

Neplatnost závěti je v Německu upravena v zákoně o pečovatelských domech (*Heimgesetz*), který zakazuje zaměstnancům a spolupracovníkům těchto zařízení přijímat peníze či peněžité plnění od klientů pečovatelských domů. Závěť sepsaná obyvatelem domu ve prospěch zaměstnance, spolupracovníka nebo jejich příbuzných je považována za neplatnou, bylo-li tak stanoveno po vzájemné dohodě pečovatele a opečovávaného, případně bylo-li některému z pečovatelů známo, kdo je ustanoven jako dědic (on či další z pečovatelů), a nehradil se proti tomu.³²⁷ Tato problematika je v českém právním řádu upravena podobným způsobem. Za platnou závěť může být považována pouze taková, která byla sepsána jako veřejná listina.

Za neúčinný testament (*Unwirksamkeit*) je považován ten, který vznikl jako právní jednání, avšak pozbyl právních účinků. Klasickým příkladem může být ustanovení nějaké osoby za dědice, která ovšem zemře již před úmrtím zůstavitele. Dále je např. neúčinné ustanovení manžela, pokud bylo manželství před dědickým nápadem rozvedeno. Taktéž odvolání závěti vede k její neúčinnosti. Ustanovení § 2257 BGB však umožňuje obnovení již jednou odvolané závěti za předpokladu, že odvolání závěti bude odvoláno.

4.3 Nepominutelný dědic a povinný díl (*Pflichtteilsrecht*)

Stejně jako česká právní úprava také BGB pamatuje v ustanovení § 2303 na práva nepominutelných dědiců na povinný díl. Mezi tuto skupinu osob se řadí nejen potomci, ale také rodiče, manžel, případně životní partner. Také v případě BGB se jedná o právo na výplatu částky, která přinejmenším odpovídá ½ zákonného dílu nepominutelného dědice. Na rozdíl od NOZ však BGB nedělá rozdílů mezi nezletilým potomkem a ostatními osobami zletilými. Také zde nepominutelný dědic vstupuje vůči dědici do pozice věřitele a může vůči němu ve lhůtě 3 let uplatnit své právo na vypořádání majetku, pokud se dozví, že byl

³²⁶ MUSCHELER, K. *Erbrecht. Band I*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2010, str. 970–971.

³²⁷ ZIMMERMANN, W. *Erbrecht. Lehrbuch mit Fällen. 4., neue bearbeitete Auflage*. Berlin: Erich Schmidt Verlag GmbH & Co. KG, 2013, str. 101-102.

krácen na svých právech.³²⁸ Ustanovení §§ 2239–2345 BGB na druhou stranu také taxativně uvádějí osoby, které ztrácejí nárok na povinný díl pro svoji dědickou nedůstojnost (*Erbunwürdigkeit*). V českém právním řádu můžeme najít paralelu v důvodech dědické nezpůsobilosti.

V souvislosti s povinným dílem je nutno zmínit rozdíl v institutu vydědění tak, jak jej chápe NOZ a BGB. Někteří autoři uvádí nutnost rozlišovat mezi vyděděním a odnětím povinného dílu. *„Pojem vydědění je v německém dědickém právu chápán pouze jako nezahrnutí nebo vyloučení některého ze zákonných dědiců z dědického nástupnictví prostřednictvím zůstavitelovy vůle. Jestliže byla takto zkrácena osoba, která má právo na povinný díl, může jej požadovat.“*³²⁹ Obdobou vydědění v NOZ je v BGB odejmutí povinného dílu (*Pflichtteilsentziehung*). Jednotlivé důvody pro odejmutí povinného dílu jsou taxativně uvedeny v § 2333 BGB.³³⁰ Stejně jako v NOZ se jedná o závažné prohřešky vůči zůstaviteli a nepominutelný dědic usiloval o zůstavitelův život, případně život manžela či jiných potomků, dopustil se tělesného týrání vůči zůstaviteli nebo jeho manželovi, případně byl odsouzen za úmyslný trestný čin k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v celkové délce trvání déle než 1 rok. Dle BGB však musí na rozdíl od NOZ zůstavitel uvést důvod pro odnětí povinného dílu.³³¹ Nicméně stejně jako v české právní úpravě, také v německé mohou být tyto činy zůstavitelem odpuštěny.

---

³²⁸ Viz SCHLÜTER, W. *Erbrecht: ein Studienbuch*. 15. überarbeitete Aufl. München: Beck, 2004, str. 372.

³²⁹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, str. 124.

³³⁰ LÖHNIG, Martin. *Erbrecht*. 2. Aufl. München: Franz Vahlen, 2010, str. 28.

³³¹ WEIRICH, Hans-Armin. *Erben und Vererben*. 5. Aufl. Berlin: Neue Wirtschafts-Briefe GmbH & Co. KG, 2004, str. 380.

5 Závěr

V této práci byla snaha za použití dostupné literatury, co možná nejkompaktněji nastínit problematiku závěti a jejího pořízení v průběhu času s převažujícím důrazem na nový občanský zákoník platný od 1. ledna 2014 a jeho srovnání s německou a částečně také rakouskou právní úpravou. Srovnání s těmito úpravami se může na první pohled zdát nahodilé, avšak zdání klame. Česká republika (dříve Československo) má za sebou s Německem mnohaletou nejen právní historii, která sahá dále, než si někteří připouští. Taktéž z úpravy nového občanského zákoníku lze dovodit, že se zákonodárce inspiroval právě německou úpravou.

Platná právní úprava dědického práva je mnohem podrobnější, než tomu bylo v dřívějších dobách. Nový občanský zákoník této problematice věnuje bezmála 300 paragrafů. Německý právní řád je dokonce ještě více jak o sto paragrafů rozsáhlejší. Nejenom z těchto důvodů je srovnání s německou právní úpravou logickým krokem.

Na začátku práce byl použit citát Sigmunda Freuda, který říká, že: „Smrt je něčím přirozeným, nepopíratelným a nevyhnutelným.“ Právě praktičnost tématu a onen nepopíratelný fakt, že každý z nás někdy přijde do styku se smrtí a následně s dědickým právem, byla důvodem výběru tématu práce.

Rekodifikací soukromého práva bylo do českého právního řádu vneseno množství úprav, které bylo snahou v práci obsáhnout.

Aby mohlo přejít dědictví na dědice, kterým může být fyzická, případně právnická osoba, musí být splněno několik základních předpokladů dědické posloupnosti. V průběhu času se tyto předpoklady zásadně neměnily. Stále musela nastat smrt fyzické osoby, musela existovat pozůstalost a způsobilý dědic, který ve finále dědictví přijal. Co se však měnilo, byl celkový rozsah těchto předpokladů a jejich obsah.

Od roku 1812 do 31. 12. 1950 platil na našem území obecný zákoník občanský, který v mnohém směle konkuroval jiným občanským zákoníkům, které byly platné v tehdejší Evropě. Tento poměrně precizně koncipovaný zákoník byl po únoru 1948, kdy Komunistická strana Československa převzala moc, nahrazen občanským zákoníkem, který vešel v platnost 1. 1. 1951.

Tento zákoník byl zcela poplatný době a jeho snahou bylo co možná největší potlačení autonomie vůle a soukromého vlastnictví. Byla upřednostňována zákonná

dědická posloupnost před děděním ze závěti. Dědické právo bylo ve srovnáním z dříve platnou úpravou značně okleštěno a do dědictví patřil pouze tzv. osobní majetek menšího rozsahu.

Došlo ke zrušení možnosti bezvýjimečného přihlášení se k dědictví a institutu ležící pozůstalosti. Na rozdíl od dříve platného OZO však bylo přípustné dědicovo odmítnutí dědictví. Původně musel dědic podat dědickou přihlášku a tím dát najevo, že dědictví chce. Dále pak byl omezen počet dědických skupin. Taktéž nebyly přípustné společné závěti manželů a privilegované závěti.

Následující občanský zákoník platný až do konce roku 2013 prošel během své platnosti mnohými novelizacemi. K těm nejdůležitějším lze přiřadit zrušení institutu vydědění, omezení forem závěti, případně zrušení smluvního zřeknutí se dědictví. Nicméně možnost vydědit nepominutelného dědice se do právní úpravy vrátila a dokonce důvody pro vydědění byly rozšířeny. Taktéž bylo možno znovu pořídit allografní závěť.

Jak již bylo na začátku předesíláno, NOZ uvedl v život řadu nových, ale také staronových prvků, jako je např. privilegovaná závěť, odkaz či dědická smlouva.

Hlavním cílem této práce byla snaha o popsání jednoho z nejdůležitějšího institutu dědického práva, kterým je závěť. Nový občanský zákoník, na rozdíl od těch dříve platných, obsahuje i výkladová ustanovení, která se týkají obsahu závěti. Ta mohou soudům ulehčit rozhodování při pozůstalostním řízení a významně tak zkrátit jejich délku trvání. Musíme mít stále na paměti, že pořizovatel závěti již není mezi živými a jeho přesnou vůli tak nelze dodatečně zjistit. Celým NOZ je prostoupena myšlenka o co možná největší posílení autonomie vůle zůstavitele a neklade mu některé dříve nutné formální náležitosti. Zůstavitel tak po novu např. nemusí uvádět ve svém posledním pořízení přesné datum. Takové jednání mělo dříve za následek zneplatnění závěti.

K výrazným odchylkám v předpokladech pro platnost závěti od dříve platné právní úpravy nedošlo. Stále jsou jimi náležitosti projevu vůle zůstavitele a jeho testovací způsobilost. Taktéž zákon připouští možnost sepsání závěti osobou pro svůj věk plně nesvéprávnou. Závěť však může být sepsána pouze formou veřejné listiny. Zákon se tak snaží o ochranu práv nezletilého.

Nová právní úprava rozšířila formy závěti o staronový institut závěti pro případ nouze. Zůstavitel tak může pořídit platné poslední pořízení za situací, kdy není možno testovat běžným způsobem.

Snahu o posílení autonomie vůle můžeme spatřit také v zavedení institutu svěřeneckého nástupnictví, obecného náhradnictví či vedlejších doložek. Zákonodárce se v tomto případě inspiroval německou právní úpravou. Dále pak je v NOZ zaveden institut odkazu. Odkazovník vůči dědici přechází do pozice věřitele, kdy dědic je povinen odkazovníkovi předmět odkazu vydat.

Nový občanský zákoník taktéž upravuje dědická práva tzv. nepominutelných dědiců. Zákonodárce se snaží zajistit práva těchto dědiců tak, aby měli alespoň takový podíl na pozůstalosti, jaký by jim připadl při dědické posloupnosti ze zákona. Na druhou stranu však také rozšiřuje práva zůstavitele pro vydědění osoby či osob, kterým by za normálních podmínek svědčilo právo na povinný díl z pozůstalosti. Při splnění podmínek stanovených zákonem, může být takováto osoba vyděděna. Nový občanský zákoník tyto podmínky rozšiřuje a především zpřesňuje. Zůstavitel již nemusí uvádět důvody pro vydědění, což v dříve platné právní úpravě mělo za následek zneplatnění aktu vydědění.

Jsme si vědomi, že celkový výčet změn v NOZ by mohl být mnohem širší. Vždyť také dříve platný OZ byl výrazně přepracován a rozšířen. Množství ustanovení upravujících dědické právo je oproti OZ skoro sedminásobné. Je tedy vhodnější odkázat spíše na obsah práce. Právě ona rozsáhlost může být pro určitou část laické, ale také odborné veřejnosti důvodem pro možné nedorozumění a špatnou interpretaci jednotlivých ustanovení. Může tak docházet k prodlužování a zároveň prodražování pozůstalostního řízení.

V některých ustanoveních NOZ si zákonodárce dokonce odporuje. Za připomenutí stojí v práci zmínění ustanovení § 1527 a § 1528. Paragraf 1527 stanoví, že ten, kdo je ve svéprávnosti soudem omezen tak, že je nezpůsobilý k pořízení závěti, může přesto platně pořídit v jakékoli formě za předpokladu, že se natolik uzdravil, že je schopen projevit vlastní vůli. Naproti tomu ustanovení § 1528 uvádí, že takto omezená osoba může testovat pouze ve formě veřejné listiny.

Nicméně přes některé nedokonalosti či rozporuplnosti lze hodnotit práci tvůrců NOZ jako zdařilou a poměrně přehlednou. Vykrytalizování těchto nedokonalostí společně s uvedením nových institutů NOZ v život je pak pouze otázkou času.

Souhrn

Tato rigorózní práce se zabývá problematikou dědění ze závěti a jednotlivými zákonnými ustanoveními dědického práva, bez kterých se při výkladu problematiky závěti neobejdeme. Práce je rozdělena do pěti jednotlivých kapitol, které na sebe navazují. První částí je úvod, který stručně uvádí důvody pro výběr tématu této práce. Následuje krátké historické okénko, které představuje dědické právo v jednoduchém kontextu dějin od dob římských po československý občanský zákoník z roku 1964. Není totiž možno vědět kým jsme a budeme, aniž bychom věděli, kým jsme byli.

Třetí část pojednává o základních aspektech dědění tak, aby k dědění mohlo vůbec dojít. Elementárním předpokladem pro dědění je smrt fyzické osoby. Následuje způsobilost dědice, existence pozůstalosti a dědický titul. Bez těchto dílčích komponentů není možno o dědění ze závěti hovořit.

Čtvrtou a stěžejní částí práce tvoří popsání závěti obecně, její jednotlivé právní aspekty a případná úskalí, která mohou být někdy pro laickou veřejnost problematická. Problematika tohoto právního jednání je podrobněji popsána a podpořena judikaturou. Jsou zde popsány jednotlivé formy závěti, způsobilost zůstavitele pořídit závěť či náležitosti, které jsou potřeba při projevu zůstavitelovy vůle. Následují vedlejší doložky závěti a jejich podrobnější popsání. Je také pamatováno na okolnosti, kdy zůstavitel hodlá svoji předešlou závěť zrušit, pořídit novou, případně chce vydědit některého ze svých potomků. Problematika závěti je vztažena k novému občanskému zákoníku č. 89/2012 Sb., avšak konfrontována s dřívější právní úpravou zákona č. 40/1964 Sb.

Pátá část této práce se zabývá zahraniční právní problematikou závěti s přihlédnutím k německé právní úpravě. Tato úprava je zvolena cíleně vzhledem k historickým reáliím, společné minulosti nejen Rakousko-Uherska, ale také jakožto našeho západního souseda.

Poslední částí je závěr, ve kterém je shrnuta myšlenka snahy o co nejkompexnější hodnocení problematiky závěti a jejich právních aspektů.

Klíčová slova: závěť, pozůstalost, zůstavitel, obsah závěti, forma závěti.

Summary

This rigorous thesis deals with the issues of inheritance when there is a will and each of the legalities of inheritance law, which is necessary when explaining the issue of a will. The thesis is divided into five individual chapters, which are connected. The first part is an introduction. It briefly states the reasons for choosing the topic of this work. The following is a short historical perspective that presents inheritance law in the simple context of history from Roman times to the Czechoslovak Civil Code of 1964. It is impossible to know who we are now and what will we become in the future, without knowing who we were.

The third part deals with the basic aspects of inheritance so that inheritance can be processed. The basic precondition for inheritance is the death of a person. This is followed by the legal capacity of the heir, the existence of the estate and the hereditary title. Without these subcomponents, it is not possible to talk about a will's inheritance.

The fourth and, at the same time, the main part of the work consists of the description of the will in general, its individual legal aspects and possible difficulties that might be problematic for the general public. The issue of this legal action is described in more detail and supported by case law. The individual forms of the will, the ability of the testator to make a will or the requisites that are needed in the expression of the testator's will are described here. The following are secondary clauses of the will and their more detailed description. It is also remembered when the testator intends to annul his previous will, obtain a new one, or inherit one of his descendants. The issue of wills is related to the new Civil Code No. 89/2012 Sb., but confronted with the earlier legislation of Act No. 40/1964 Sb.

The fifth part of this thesis deals with foreign legal issues of wills, considering the German legislation. This adjustment is chosen purposefully due to the historical realities, the common past not only of Austria-Hungary, but also as our western neighbor.

The last part is the conclusion, that summarizes the idea of the effort for the most comprehensive evaluation of the will issue and their legal aspects.

Key words: will, inheritance, testator, will content, form of will.

Seznam použitých zdrojů

Odborná literatura; Časopisy a odborné články; Zákony, rozsudky a usnesení; Internetové zdroje

Odborná literatura

ADAMOVÁ, Karolina. *Dějiny soukromého práva ve střední Evropě: stručný nástin*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2001. ISBN 80-7179-283-7.

ADAMOVÁ, Karolina; SÝKORA, Antonín. *Dědické zemské právo v české historii: K obsahu českého zemského hmotného dědického práva od patrimoniálního státu do poloviny 17. století se zvláštním zřetelem k Obnovenému zřízení zemskému, Deklaratoriím a Novelám*. 1. vyd. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2013. ISBN 978-80-7418-196-2.

Bamberger, H. G., Roth, H.: *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. Band 3, §§ 1297-2385*. 1. vydání. München: C.H.Beck, 2003.

BEDNÁŘ, Václav. Nepominutelný dědic. In: *Soukromé právo na cestě: eseje a jiné texty k jubileu Karla Eliáše*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-265-3.

BEDNÁŘ, Václav.: *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, ISBN 978-80-7380-292-9.

BĚLOHLÁVEK, A. J., ČERNÝ, F., JUNGWIRTHOVÁ, M., KLÍMA, P., PROFELDOVÁ, T., ŠROTOVÁ, E. *Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, ISBN 978-80-7380-413-8.

BEZOUŠKA, P., PIECHOWICZOVÁ, L.: *Nový občanský zákoník – nejdůležitější změny*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2013, ISBN 987-80-7263-819-2.

BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M.: *Občanský zákoník a předpisy související*. 3. dopl. vyd. Praha : Panorama, 1984. sv. 1.

BÍLEK, P., DRÁPAL L., JINDŘICH, M., WAWERKA, K. *Notářský řád a řízení o dědictví*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2000.

BÍLEK, P., ŠEŠINA, M.: *Dědické právo v předpisech let 1925-2001*. 1. vyd. Praha: Beck, 2001, ISBN 80-7179-590-9.

BÍLÝ, Jiří Libor. *Právní dějiny na území ČR: vysokoškolská učebnice*. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-7201-429-3.

BOHÁČEK, M. *Nástin přednášek o soukromém právu římském. II., Právo obligační, Právo dědické*. Praha: Nákladem vlastním, 1946.

BROX, Hans; WALKER, Wolf-Dietrich. *Erbrecht*. 25. Aufl. München: Franz Vahlen, 2012. ISBN 978 3 8006 3977 9.

- DVOŘÁK, J., MALÝ, K. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, ISBN 978-80-7357-753-7.
- DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013.
- ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář, úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008.*, 1. vyd. Praha: Linde Praha a. s., 2008, 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2.
- ELIÁŠ, Karel a kolektiv. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2.
- FIALA, Roman, BEEROVÁ, Kamila *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*, 1. vydání, 2015.
- FIALA, Roman. *Přehled judikatury ve věcech dědických*. 1. vydání. Praha : ASPI, 2006.
- FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, 648 s. ISBN 978-80-7400-570-1.
- HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 5. vydání, díl III., vyd. Praha Nakladatelství J. Otto, knihkupectví Univerzity Karlovy, 1922.
- HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 7. vyd. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského, 1929.
- HOLUB, M a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. svazek. 2. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2003.
- HOLUB, Rudolf a kol. *Komentář k občanskému zákoníku. Právo dědické*. Praha: Orbis, 1957, 345 s.
- HORÁK, Ondřej. Tzv. nepominutelný dědic v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*. 2014, roč. 22, č. 11, 381 s.
- CHODĚRA, Ondřej. Závěť jako projev vůle zůstavitele. *Právník*, 1984, č. 5, s. 438-448.
- JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010.
- KADLECOVÁ, M., SCHELLE, K., VESELÁ, R., VLČEK, E.: *Dějiny českého soukromého práva*. 1.vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007.
- KINCL, Jaromír, URFUS. Valentin: *Římské právo: [celostátní vysokoškolská učebnice pro studenty právnických fakult]*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1990, 469 s. Učebnice. ISBN 80-703-8134-5.
- KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin; SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-031-1.

KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin; SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2 dopl. a přeprac. vyd., V nakl. Beck 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 310. ISBN 3406400825.

KNAPP, Viktor. *Učebnice občanského a rodinného práva. III. díl*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1953.

KNAPP, V., PETRŽELKA, K., ŠKUNDIN, Z.I. *K otázkám nového občanského práva : tři studie*. Praha : Orbis, 1950.

KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 3*. 3. aktualizované a doplněné vydání. Praha: ASPI, 2002.

KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku. Praktická příručka*. 1. vydání. Praha: Leges, 2015. 288 s. ISBN 978-80-7502-097-0.

KRČMÁŘ, J.: *Právo občanské V., Právo dědické*. II. doplněné vydání. vyd. Praha: Všehrd, 1933.

KRČMÁŘ, J. *Právo občanské : výklady úvodní a část všeobecná*. 3. dopl. vyd. Praha: Všehrd, 1936.

KUČERA, Robert. *Dědictví*. Praha: Linde, 2001, ISBN 80-7201-271-1.

KUKLÍK, J. a kol. *Vývoj československého práva 1945 – 1989*. Praha: Linde, 2009.

LÖHNIG, Martin. *Erbrecht*. 2. Aufl. München: Franz Vahlen, 2010. ISBN 987-3-8006-4076-8.

MALÝ, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 3. přepracované vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2003, ISBN 80-7201-433-1.

MIKEŠ, J. *Dědictví a právo (právní poradce pro každého)*. 1. vyd. Praha: Informatorium, 1993, ISBN 80-85427-10-9.

MIKEŠ, J., MUZIKAŘ, L. *Dědické právo. Praktická příručka*. 1. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2003.

MIKEŠ, J., MUZIKAŘ, L. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2005

MIKEŠ, Jiří; MUZIKAŘ, Ladislav. *Dědické právo: praktická příručka: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. 3. aktualit. vyd. Praha: Linde, 2007, ISBN 978-80-7201-674-7.

MIKEŠ, J., DVOŘÁK, J., DVOŘÁKOVÁ, V., KOPÁČ, L., ŠKOPOVÁ, V., ŠVESTKA, J., KANDA, A., KNAPP, V., KNAPPOVÁ, M., SALAČ, J. *Občanské právo hmotné*. III. svazek. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2002, ISBN 80-86395-44-8.

- MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha: Leges, 2011, ISBN 978-80-87212-79-0.
- MUSCHELER, K. *Erbrecht. Band I*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2010.
- NOVOTNÝ, Petr; NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník: Dědické právo*. 1. vyd. Praha: GRADA Publishing, 2014, ISBN 978-80-247-5168-9 .
- NESNÍDAL, J. *Občanský zákoník I. s komentářem*. Český Těšín: Poradce, 2012, ISBN 978-80-7365-336-1.
- OLZEN, Dirk. *Erbrecht*, 4. Aufl. Berlin: Walter de Gruyter GmbH, 2013. ISBN 978-3-11-030271-4.
- PALANDT, Otto. *Bürgerliches Gesetzbuch. Kommentar. Band 7. 54.*, neubearbeitete Auflage. München: C.H. Beck, 2006.
- PAULDURA, Lukáš. *Slovník právních pojmů: občanský zákoník*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. 231 s. ISBN 978-80-7478-660-0.
- ROUČEK, F.; SEDLÁČEK, J. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl III. Praha: V. Linhart, 1936.
- RUMMEL, P. a kol. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch*, 1. Band, 2. Auflage, Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1990.
- SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. Praha: Linde, 2013, ISBN 9788072019311.
- SCHELLEOVÁ, Ilona. *Dědictví a dědické právo*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2007, ISBN 978-80-251-1659-3.
- SCHELLE, Karel, TAUCHEN, Jaromír. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. 1. vyd. Ostrava: Key Publishing, 2012, 1019 s. ISBN 9788074181467.
- SCHLÜTER, W. *Erbrecht: ein Studienbuch*. 15. überarbeitete Aufl. München: Beck, 2004, ISBN 3-406-51691-2.
- SCHMOECKEL, M. *Erbrecht. 3. Auflage*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2014.
- SCHMOECKEL, M. *Erbrecht*. 1. Aufl. Baden-Baden: Nomos, 2006, ISBN 3-8329-1548-6.
- SIEBERT, Begr. von Hs. Th. Soergel. Neu hrsg. von W... *Bürgerliches Gesetzbuch: mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen*. 12., völlig neubearb. Aufl., Stand: Frühjahr 1992. Stuttgart [u.a.]: Kohlhammer, 1992, s. 1303. ISBN 3170096931.

- SKŘEJPEK Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-334-6.
- SUCHÁ, Ludmila, MOKRÝ, Antonín (ed). *Sborník přednášek a článků k novému občanskému zákoníku (2013-2014)*. Praha: PS JČP, 2014. 270 s.
- SVOBODA, Emil: *Dědické právo: II. pozměněné vydání*: Praha: „Vesmír“ nakladatelská a vydavatelská společnost s.r.o., 1926.
- SVOBODA, Emil: *Výbor prací z práva občanského a z právní filosofie: k šedesátým narozeninám prof. Dr. E. Svobody*. Praha: Melantrich, 1939.
- SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 408 s. ISBN 978-80-7400-266-3.
- SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 1156 s ISBN 978-80-7400-788-0.
- ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., a kol. *Občanský zákoník. Komentář IV. Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 9788074785795.
- ŠVESTKA, J., JEHLIČKA, O., ŠKAROVA, M., SPAČIL, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 10. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006.
- TILSCH, Emanuel. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní. Část I*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014. 157 s.
- VÁŽNÝ, Jan. *Pupilární substituce ve vývoji římského práva*. Praha: Nákladem České akademie věd a umění, 1940, 64 s.
- VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 2. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-257-8 .
- WEIRICH, Hans-Armin. *Erben und Vererben*. 5. Aufl. Berlin: Neue Wirtschafts-Briefe GmbH & Co. KG, 2004. ISBN 3-482-50695-7.
- ZIMMERMANN, W. *Erbrecht. Lehrbuch mit Fällen*. 4., neue bearbeitete Auflage. Berlin: Erich Schmidt Verlag GmbH & Co. KG, 2013.

Časopisy a odborné články

Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 6. 8. 1999 sp. zn. 18 Co 397/98, *Ad Notam*, 2000, č. 3, str. 66-67

Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 26. 7. 1999, sp. zn. 18 Co 385/98 in. *Ad Notam* 3/2000, str. 66

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 7.3.2002, sp. zn. 21 Cdo 530/2001, *Ad Notum* 5/06, str. 161

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 5. 2004 sp. zn. 30 Cdo 164/04. In *Ad Notam*, 2005, č. 4, str. 149-152.

BEDNÁŘ Václav: Vydědění pro dědickou nezpůsobilost *Bulletin advokacie* č.11, roč. 2020, s. 41

HORÁK, Ondřej. Tzv. nepominutelný dědic v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2014, č. 11

KARHANOVÁ, M.: *Závěť v návrhu nového kodexu občanského práva. Několik poznámek k dědické smlouvě.* *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 5, str. 157-163.

KOUBA, Václav. Ještě jednou k obnově některých institutů dědického práva a dědického řízení *Ad notam*. 2005, roč. 11, č. 5, str. 157.

KOŽUŠNÍKOVÁ, Vanda: Porovnání a výklad některých ustanovení nového občanského zákoníku a obecného zákoníku občanského týkajících se závěti, *Ad Notam*, 2013, č. 2, str. 4.

KŘIVSKÁ, M.: Privilegované závěti. *Ad Notam*, 2013, roč. 19, č. 5, str. 9-10.

KNAPP, Viktor. Právo veřejné a soukromé. In: *Právník*. Praha : Jednota právnická, 1950, roč. LXXXIX., str. 99

LEOPOLD, D. *Erbrecht. 20. Auflage.* Tübingen: Mohr Siebeck, 2014, str. 114-117

MEDUNOVÁ, Renáta. Dědic, který nemá být opomenut. *Ad Notam*, 2009, roč. 14, č. 5, str. 169-172.

PAVELKA, J; JAHODOVÁ, I; Dědické právo po rekodifikaci. *Rekodifikační novinky*. 2013, roč. 2, č. 9, str. 3.

PĚCHA, František. Závěť bez data? To bych nedoporučoval. *Ad Notam*, 2013, č. 1, str. 16.

PROTIVOVÁ, Miroslava. Správce dědictví de lege ferenda. *Ad notam*. 2004, roč. 10, č. 2, str. 29.

SALÁK, Pavel. *Dědické právo 1948-1989 optikou práva římského*. In: Dny práva – 2011. Days of Law: Ovlivňování sféry soukromého práva právem veřejným v minulosti. Brno: Masarykova univerzita, 2012. str. 231

SUCHÁ, Ludmila, MOKRÝ, Antonín (ed). *Sborník přednášek a článků k novému občanskému zákoníku (2013-2014)*. Praha: PS JČP, 2014. 270 s.

ŠEŠINA, Martin, Pořízení pro případ smrti podle nového občanského zákoníku, *Ad Notam* 3/2012, str. 7

ŠEŠINA, Martin: *Zamyšlení nad úlevami při pořizování závěti v novém občanském zákoníku*. *Ad Notam*, 2009, č. 2, str. 56.

VLASTNÍK, Jiří. Některé připomínky k návrhu občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*. 2011, č. 11, roč. 2011, s. 30-36. ISSN 1210-6348. str. 30.

Wawerka, Karel, Jaké dědické právo?. *Ad Notam*, 2004, roč. 10, č. 2, str. 40

WAWERKA, Karel. Správa pozůstalosti. Otázky a odpovědi. *Rekodifikační novinky*. 2015, roč. 3, č. 2, str. 27 – 28.

Zákony, rozsudky a usnesení

Ústavní zákon č. 150/1948 Sb.

Občanský zákoník ze dne 25. října 1950 č. 141 Sb.

Zákon č. 509/1991 Sb., kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník

Zákon č. 227/199 Sb., o nadacích a nadačních fondech a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů

Zákon č. 301/2000 Sb., zákon o matrikách

Rozsudek Nejvyšší soud Československé republiky, *Rv II 281/19*,

Rozsudek Nejvyššího soudu Československé republiky, *Rv II 281/19*, 13. 1. 1920,

Usnesení Nejvyššího soudu Československé republiky, sp.zn. *Rv II 210/21*,

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 5. 1. 1927, sp.zn. *Rv I 992/26*,

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 29. 4. 1932, sp. zn. *Rv I 1766/31*,

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 12. 10. 1935, sp. zn. *Rv I 581/25*,

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30.9. 1967, sp.zn. *Pls 1/67*,

Zpráva Nejvyššího soudu ČSR ze dne 4.4.1979, sp.zn. *Cpj 169/78*,

Usnesení MS v Praze ze dne 30.5.1980, sp.zn. *11 Co 127/80*,

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 30. 3. 1983, sp. zn. *4 Cz 73/82*,

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. *2 Cdon 176/96 – SJ 67/97*,

Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 9. 8. 1996, sp. zn. *6 Co 10/96*,

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.4.1997, sp.zn. *2 Cdon 988/96*,

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 09. 1997, sp. zn. *2 Cdon 86/97*,

Usnesení KS v Brně ze dne 26.7.1999, sp.zn. *18 Co 385/98*,

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. *2 Cdon 176/96 – SJ 67/97*,

Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 6. 8. 1999 sp. zn. *18 Co 397/98*,

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 11. 2001 sp. zn. *21 Cdo 372/2001*,

rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 7.3.2002, sp. zn. *21 Cdo 530/2001*,

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 12. 2001, sp. zn. *30 Cdo 1975/2001*,

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích sp. Zn. *7 Co 1181/2003*,

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 5. 2004 sp. zn. *30 Cdo 164/04*,

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15.05.2007, sp.zn. *21 Cdo 688/2006*,

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 3. 2008, sp. zn. *21 Cdo 2968/2006*,

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 3. 4. 2008 sp. zn. *21 Cdo 1744/2007*,

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16.7.2008, sp. zn. 21 Cdo 3772/2007,
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 3. 2009, sp. zn. 21 Cdo 51/2008,
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24.9.2009, sp. zn. 21 Cdo 1912/2008
(R 78/2010),
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 11. 2009, sp. zn. 21 Cdo 3992/2008,
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 7. 2010, sp. zn. 25 Cdo 1457/2008,
Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. NS 29 Cdo 865/2009, C 9484,
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 12. 2010, sp. zn. 29 Cdo 865/2009,
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14.12.2011, sp. zn. Cdo 3332/2009,
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 11. 2011 Sp. Zn. 21 Cdo 190/2010,
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 3. 2013, sp. zn. 21 Cdo 1065/2011,
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 3. 2013, sp. zn. 22 Cdo 2273/2011,
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 8. 2013, sp. zn. 21 Cdo 2242/2012,
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.10.2014, sp.zn. 21 Cdo 3289/2014,
Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 15. 11. 2016, sp. zn. 11 Co 433/2016,
Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 27. 2. 2020, sp. zn. 25 Co
12/2020.

Internetové zdroje

<http://citaty.net/autori/sokrates/?q=21792>

http://www.komunistickepravo.cz/kapitoly/15_425-462_komunistickepravo-cz_Belovsky_Obcanske-pravo.pdf.

<http://obcanskyzakonik.justice.cz/dedicke-pravo/konkretni-zmeny/dedicka-smlouva/>

http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/user_upload/informacni_brozury/MS_brozura_dedicke_pravo.pdf

https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_141-darovani-pro-pripad-smrti-v-nemecku-a-rakousku

Programové prohlášení vlády ze dne 17. 6. 1948 [cit. 18.9.2016].. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1945-1960-csr/antoninzapotocky/ppv-1948-1953-zapotocky.pdf>

Ústavní zákon č. 150/1948 Sb. Dostupné z: http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1948.html

Důvodová zpráva k zákonu č. 141/1950 Sb., občanský zákoník. [cit. 19.9. 2016]. Dostupné z: http://psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0509_08.htm

Důvodová zpráva k zákonu č. 40/1964 Sb., občanský zákoník . [cit. 22. 9. 2016]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0156_13.htm

Důvodová zpráva k zákonu č. 131/1982 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský zákoník a upravují některé další majetkové vztahy [cit. 22. 9. 2016]. Dostupné z : http://www.psp.cz/eknih/1981fs/tisky/t0054_03.htm

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb. (konsolidovaná verze). *Nový občanský zákoník* [online]. Ministerstvo spravedlnosti, © 2013–2015 [cit. 8. 2. 2017]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodovazprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

KOLMAN, P. Vydědění dnes a dle nového občanského zákoníku (NOZ).
Dostupné na World Wide Web:<<http://www.bulletin-advokacie.cz/vydedeni-dnes-a-dle-noveho-obcanskeho-zakonikunoz?browser=full>>.

Seznam zkratek

ABGB - Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch

BeurkG – Beurkundungsgesetz

BGB – Bürgerliches Gesetzbuch - Německý občanský zákoník

NOZ – nový občanský zákoník – zákon 89/2012 Sb.

OZ – dříve platný občanský zákoník – zákon 40/1964 Sb.

ZŘS - zákona o zvláštních řízeních soudních